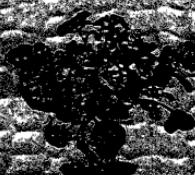

శక్తికుచేల(సుధావ)

గొవు శ్రీతిష్ఠగ్రంథములు

ప్రాంతిక విభజన	6	సమానార్థికాలు
ప్రాంతిక విభజన	18	ప్రాంతిక విభజన
ప్రాంతిక విభజన	18	ప్రాంతిక విభజన
ప్రాంతిక విభజన	20	ప్రాంతిక విభజన
ప్రాంతిక విభజన	18	ప్రాంతిక విభజన
ప్రాంతిక విభజన	18	ప్రాంతిక విభజన
ప్రాంతిక విభజన	10	ప్రాంతిక విభజన
ప్రాంతిక విభజన	10	ప్రాంతిక విభజన
ప్రాంతిక విభజన	30	ప్రాంతిక విభజన
ప్రాంతిక విభజన	20	ప్రాంతిక విభజన
ప్రాంతిక విభజన	10	ప్రాంతిక విభజన
ప్రాంతిక విభజన	6	ప్రాంతిక విభజన
ప్రాంతిక విభజన	10	ప్రాంతిక విభజన
ప్రాంతిక విభజన	10	ప్రాంతిక విభజన
ప్రాంతిక విభజన	8	ప్రాంతిక విభజన
ప్రాంతిక విభజన	8	ప్రాంతిక విభజన
ప్రాంతిక విభజన	8	ప్రాంతిక విభజన
ప్రాంతిక విభజన	8	ప్రాంతిక విభజన

ప్రాణికి వ్యాపారము

శ్రీ:

లెబి

భక్త కు చే ల Ace. 26

(భక్త ను ధామ)

ఇ య్యా ది

కృష్ణుల, లవకుశ, విభీషణసట్టు భిక్షేకాంగ్నునేక నాటక రచయితలగు
బళ్లారి పై యాకరణ, పండితః:

కే. నుబ్రహ్మణ్యాచార్మివిరచితము

రండవ రూపు 1000 ప్రతులు.

ప్ర కా శ కు లు

కొండపల్లి వీరవెంకయ్య అండ్ నన్ను,

శ్రీ సత్యనారాయణ బుక్ డిప్,

రాజ మం. ప్రి.

1940.

Acc No	263
Date	A. 260
Bill	1571

రాజమహాంధ్రవరము

శ్రీ కౌండపల్లి ముద్రాక్షరశాలయందు

చుద్రింపుగదియె.

కృతినమర్పణము.

శా. శ్రీవాసికృమాచోద్యయం బవనించొ జెన్నారువిథ్యాత్మమై
భూవంద్వ్యంబును నై బుధాసుయుత్తమై పుణ్యక్రియారాజియై
సేవాత్మమితపార్వతీత్తశ చరణార్చిట్టిష ఫాలసలం
జై వేదాగమనంపరద్వినశిష్యానీకవాచాలమై !

శా. ఆమాన్యాన్వయక్షీరాజినుదయం బయ్యే శశాంకండు నా
రామస్వామిబుధేంద్రుఁ దాత్రీతబుధారాముండు గీర్వణానా
గ్రామంధ్రాజ్మమథిలభామలభువిన్ రంజిలుగాఁజేయ శ్రీ
రాముండే యవత్తారమండె ననఁగ్కు బ్రాహ్మచద్మధారాముండై !

ఉ. రూపము వీడి సస్నేఖనురూపముఁబాసి యలంక్రియాదుల్కు
దాపముతోడ నీగి గర్భితప్రవిభోధయు నొ సరస్వతీఁ
బ్రాహ్మితతోభగాఁ విబుధభాస్వరగాఁ స్వరగు నొనరుఁగా
నీపడిజన్మమండె బరమేళుఁడు రామబుధేంద్రనాముఁడై .

మ. ఉదయం బొండెను తత్త్వాధివిమలగరోభ్దిషదీష్టుఁ బ్రుదీ
పదశన్మిాఱికులేందు జేభురుఁడు గీర్వణాంధగీరాంగ్లాశా
రదుగై సేయఁగ వివ్యుక్తిర్మిసుగుణోల్లాసానునంసూఫై నం
విదహృద్యంచిత వేంకచేశ్వరప్రథావిద్యోతసన్మార్తితోఁ !

ప. సర్వోక్షిల్లాససారస్వతముఁ బెంచె

సద్గ్రీంథ ప్రకటన సరణి నెనఁడు
పచ్చయపుసుకశావాసాధి పతియాచు
సీఎసాసాగ్రాం కో-క్రొ

ఇట్లు జాగరయుఁ గస్తి రునఁకలను నొల్పి
గుణవిధినుతుఁ నామితనెనడు

- సి. అంశుభాగుణిఁ బ్రథో తప్పుణికి
కీచుక్కి రామానుఖిసరణికి
జామిఫనికి రాతీల్యురసాయుధునికి
పేంచేన్నెర్చుస్తికి వినులమతికి.
- గి. అంత చుస్తు సురుదిచుకుము నొసఁగు
పుణ్యచరితయు భక్తి సంపూర్ణితయు
అమలితై శ్విర్యదాయకమా భచేల
నామకావృక్షుక హాటి ప్రేమ వెలయ !
- సి. పుత్రిపై త్రాభివృద్ధిసంపూజ్యిరి
చిరత్తై శ్విర్యసదపులు జెలఁగుగాత !
మాయరారోగ్యవిభవంబు లలరుగాత !
ఘరణి వావిర్చు వేకటేశ్వరుల కెప్పుడు !
- గి. కృతితోధికాదరణ ప్రీకృషుభక్తి
ప్రమాదుయు ధనయశోభాస్యవృథి
చాయ్యపోమణ భోగభాగ్యంబులంది
యఱలుగు గావుత సర్వసన్మాన్యఁడగుచు !

ప్రమాదుపురి,
5-8-33. }

ఒక్కారి పండిత కే. సుఖిప్రమాదుచాప్పి.

ద చ యి శ.

తో లిపలు కు

మిత్రివీరణముచే రచియించబడిన యాభక్తుచేల (సుధామ) నాటకము (బ్రహ్మ) బరంపురమున కలెక్టరుగారగు మ. రా. శ్రీ. భాస్కరరావు నాయమగారి సమక్షమునన, ప్రీతిపత్రనగరగ్రామజాన చదములందును జమిందారుల విద్యాధికుల - పత్రికాధిపతులపమయ్యము నను భేలనమునర్చబడి వారిమన్ననపూర్విక ప్రశంసావాక్యములంది, సండిష్ట పామరజననమాదరణవడసి పత్రికారాజములపోగ డసందినది.

భాగవతమున నతిక్తముగ వరింపబడినకథను గైగౌని కథా సరణికి విరుద్ధములుకాక కాలదేశపొత్రోచిత్తై క్యాములకు భంగ మాపాదింపని మనోహరకల్పనలతో కవి దీనినై దంకములనాటకముగ రచిచేను.

నారదునితో కుచేలుడు ‘దినము పారీతఃకాలమున’ యనుడు తనవృత్తిని వచించిన్ను ప్రఫమరంగమునుడి శిశుపోలునియోగ్యము ముగియువడుకును నొక్కుదిచమున—పారీతఃకాలమునుండి సాయంత్రమువఱకు ప్రవర్తిల్లినవియములు—కవికల్పన యంతయు నభినర్థితములగుట చదువరు లెఱుఁగఁగలరు !

ప్రప్రథమునన ‘హరియే కు ప్రభుండు’ యిత్యాదియున్నత భక్తితత్త్వబీజములనాటి కొన్ని నిముసములకే మారంగముననే— లనయుని తూకలిచాధ కోర్విక విలసించు నారదుడు వచించిన శేఖంగున ‘దారపుత్రాద్యభిమానమును సంపూర్చముగ భాయుండు ట’ యు మాపి, కవికుచేలునిపాత్రను ప్రతీకాదినవిధభక్తిసోపాన ముల నధినోహింపడేసి, సర్వమును (శీక్షణమమయముగ గాంచు

కల్పితపాత్రీలలో ప్రమఖ్యములగు సరోజినీకరటకులస్టియు
శ్రీకృష్ణవిద్వాంశియు సమాచారించడాను ఇగుచిశుఖాలునిం దను సంధా
నించుటయు కుచేలునినిపొ—మత్తొప్పినావై రాగ్య శాంతముల పోషణకు
సాఫుములగుచూమి. బోహృమానసప్రతులైండును పరమవై రాగ్యశిరో
మణియుగు నారము డీనాటుకమున మాత్రము కవివర్యులయలంకార
చమచ్చుతిభాగ్యముకలిగిన తనకలచోశనప్పుమును మాని శ్రీకృష్ణ
లిలాకర్మసూత్రధారిత్వమును వహించి కుచేలుభక్తి జ్ఞానాభివృద్ధిని
లోకదర్శామున ప్రతిఫలించేయుచిమర్యకస్థాన మలంకరించు బెంతయు
ముదావహము.

ఆత్మీయలావణ్యశృంగారగర్వము లోకవంక సీప్పుచుండ—
పూర్వాడ్చత్తపుసుకృతకర్మభీజములు హృదయమున దాగి పల్లవించి భక్తి
జ్ఞానఫలము లోసంగ నుంకించుచుండ, సత్యవాదమును సమర్థంప నే
తెంచినమోహాని, కుచేలుని జింపుటియత్వానిప్పా—మత్తొదుల ప్రీకా
శింపఁజేసి స్థాలద్వామికి పరాజితయైనట్టు గోచరించెడిని కాని, పూర్వ
రంగమున నై శ్వర్యము మోహసాధకమున సత్యవాదము నోకవిథ
ముగ సమర్థంచి, సదియు పారంపర్యమోక్షసాధకమగుట నిర్వచించి
కుచేలునియైశ్వర్యసార్పితో నేభవించుచున్నదని వచించి విరమించు
వాడ!

కాకి నా క్, }
15—8—33. }

బుగ్గవిథేయుడు,
కే. బాలసరస్వతి, వి. యే., బి. యల్.

నాంది.

శా. శ్రీసంధిల్లగ రుక్మిణేసహితుఁడై శ్రీమత్యుచేలాంతరో
ద్వానుల్ వేయదుకుల్ భుజింప ముఖుపద్మంబుందు బ్రహ్మండనం
వాసంబుఁ గని విన్నయిభ్రమరసాపాస్తక్రుణోద్విగ్నియు
శ్రీసత్యాసతి సవ్య శౌరిదుచిరస్నేరంబు మమ్మాముతఁ !

నాచే రచియిపఁబడి ప్రకటింపఁబడిన యాభక్తుకుచేల (సుధామ)
యను నాటకమునకు గల సర్వస్వాతంత్ర్యములు నాకు జెందియున్నవి.
కాను, దీనిని థామాతరీకరింపవలయున్నను, భేలన మొసర్పవలయు
న్నను, సినిమాకథగ నుపయోగింపవలయున్నను, సృచురింపవలయు
న్నను నా యనుషుట్టిని వ్రాతపట్టాలమున పొందవలయును. అటుగాక
స్వతంత్రీంచినవారలు నాస్ట్టమునకు న్నాయనభల సినిలుక్కిమినలు
చర్యలకును పాతులిలగుచురు.

చెన్నపురి,
క—8—1935.

బ్రాహ్మం పంచిత కే. సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి.

రాజ పోషకులు.

మ. రా. శ్రీ వావిళ్ళ వేంకటేశ్వరశాస్త్రగారు,

తండియార్పేట, చెన్నపురి.

గారవసీయులు (ఆనరబుల్)

, బెజవాడ రామచంద్రారెడ్డిగారు,

శాసనసభాధ్యతులు, చెన్నపురి.

, దేశోద్దారక కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు,

అంధ్రప్రతికాధిపతి, చెన్నపురి.

, రేబాల పట్టాభిరామారెడ్డిగారు,

జమీందారు, సెల్లారు.

, లచ్చందోరగారు, ప్రాప్రయటరు,

తోటపల్లివగైరా ఎసేటు, కాకినాడ.

, దివానుబహుదూరు కొమ్మెరెడ్డి సూర్యనారాయణ

మూర్తినాయడుగారు,

కాకి నాడు.

౪

భక్తుచేలనాటకము.

పూర్వప్రంగము—ద్వారిక.

[శుక్రజియంతిఃపురము—రంక్రూణి తులసిపూర్వాచేము పుచ్ఛను. గ్రాహములు
వంశశిఖాలు జదుతుచందురు. ప్రవేశము నిత్యాకృష్ణు
ఇరునై శులుపుడి, స్వయంబురు కృష్ణ కాపి.]

శ్లోః—ప్రేమసీ ! సత్యా ! మాచితే ! సింహమి రుంక్రూణి నిర్వాలభక్త
యోగమహామహిమను !

మ. ఆడె కంటే ! కనులర్థమిలితములై యూనందమున్ డెల్పు మేల్
వదనాంధోజము భక్తయోగమహిమన్ పైపైన చాటంగ న
ముగైబొప్పాన్తి చెప్పుటట్టములూలప్పుక్ పెంచ సంగంబును
త్వద్మో దోః యథంపభక్తవశయ్యా సైదధ్వనిక్ భామసీ !

[రుంక్రూణి నిత్యాకృష్ణుల పుష్పగంభాదుల సంఘించి]

రంక్రూణి—ధన్యాస్తి ! ధన్యాస్తి ! నాభా ! సుప్తపములకును, సర్విపత
ములకును, ధలభాతుడప్ప నీవకావా ! అట్టి సీపు నాసోదరి
సాత్రాజితితో నీచు విచ్చేయటచే నేనెంతయు కృతార్థ
సైతి !

సత్యః—సోదరి ! మహామైష్వర్య వీరాజితులగువారి క్షమితములేల ?
తపములేల ? సర్వాఖీషముల సమకూర్ప సంపదయేకదా కార
ణము !

భ క్త తు చే ల నో ట క ము

సీ. చెలికాండ్రు పెక్కండ్రు చెర్చును నొకవేళ
యతుల మోగుల నెంతో యాదపెంచు
చూడు చేంగాదుల సమరుల తనియించు
దీనుల రోగుల తివిరిబ్రోచు
స్త్రిల దన్నాతురప్రీజల తా పోషించు
సూర్యిజనావ్యి గారపించు
సత్తేధుల న్యాగ్తాంధుల వెలయించు
దేవతీర్థార్థవదీ పీ బెంచు

గీ. సుఖనమానండజాంతిసంశుభము లొసఁగు
చిలిత సణగఁచు సత్యై సంతోషించు
గుణము లలరించు స్వీచ్ఛిగ మెనసి బెంచు
ధరణి యైశ్వర్యమే యెందు తారకంబు !

చుక్కి : — సోదరి ! రాగద్వీషార్థుత్వాదనకారణములై నిఖలానర్థమూల
కండములై న సంఘ లెస్సుట్టికై న మోత్తేకసాధనములగునా ?

సీ. కన్నలుండియు సూర్యిజనుల కాసఁగ సీదు
త్రైప్రముడియు హితసూక్త విసమ
దుండగీఁడులజేట్టు దుండగఁబులగూర్చు
దోసంబు సీసు దుర్భుట్టిఁ బెంచు
గరువులు : రుసంబు దుర్భీమానముఁ బెంచు
బుతుపోదులయందు త్రైప్త నొంచు
వినయాభిలాపుల వెలయించు దరిమించు
భూగర్భోగాశుల పొలుపు నించు

గీ. యహామె మోక్షమంచనుబుట్టి నెలపిఁ బెంచు
పాపతుతీఁ బెంచు గుర్తుడై నభ కీ నొంచు
కాంచ సంఘదయే ప్రాకారణంబు
నిరయమార్పబు సీచంబు నిందితంబు.

సంపదలయందలి విరక్తియే పరమార్థ రాగ్యముచుకు కారణమగు చుండ సంసదలే తారకములగునా ?

సత్యః—‘వై రాగ్యము వై రాగ్య’ మనియెదవుకాని యూవై రాగ్యము మాత్ర మారకవచ్చునా ? నరై వ్యాహకసంపదల నవారిగ సను భవించి విసిక్ వేసరినకదా యించుకై రాగ్య మలవడు !

రుక్మి:—సంసదల సనుభవించినకాని వై రాగ్య మలసజువనియా సీ యభిపోయము ? అయిన సత్యా ! పుట్టినప్పటియండి యడవుం యూదే వసించు తాపసులకు సత్యగుణ మొట్లలచియె ?

సత్యః—సంసదలచపి శూడకుండుటచే.

కృష్ణః—(స్వగ్) భార్తి ! ఈయుభయవాదములును నాసంకల్పమున కను గుణములుగనున్నవి. ఈభార్తి ప్రస్తుతాముకముచు నారదుని ప్రాత్రియే తప్పువ !

సత్యః—పోవినమ్మా ! ఈ వై రాగ్యపుముచ్చులనుండి జగమున కేమి లాభము ? దాన మొనర్పుగలరా ? ధర్మము చేయగలరా ? అంతయేల ? సిరిలేడని మఱియుచున్న యూత్తీపరాసైతము సిరులఁ గాంచి యైశ్వర్యమును తిలకించి రుచులుకలిగి వజ్రి మయకిరీటమనియు, మణిమయకేయూరములనియు, మరకతమారి కుండలములనియు, ఘనసారకస్తారికాచందనచర్చలనియు, పట్టు పితాంబరములనియు, తుదుల దక్షణలనియు, పరులసంసదల కాశించడా ? శంకరుడు తాను భిత్సుకుండైనను కష్టించి యొట్టో మహా ధనసంసన్నాడగు కుబేరునిచెలిమి సంపాదించడా ?

రుక్మి:—ఈయైశ్వర్యపిశాచములన్నియు భోగచరాయణలమానసముల బాధించును కాని—

సత్యః—ఏమా ! ఏమా ! నేను భోగచరాయణనా ! దానభూదుఁ మాని, కసటవై రాగ్యముబూను నీవు లోకవంచకపరాయణనా ! నాథా ! నాథా ! ఏనుచున్నాడవా ?

కృష్ణ:—(స్వగ్) ఇస్తమం గోంఫను రసన స్తరఘుటుములోనికి దిగేది.

సత్య:—ఏమి! నాళా! వినుచున్నాడనా?

కృష్ణ:—ఈ వినుచునేయున్నాడను!

సత్య:—చినుచున్నాడనా! అయిన నేను భోగసరాయణనా!

కృష్ణ:—శివు భోగసరాయణనా! భోగాధిదేవత చనుదువుగా!

రుక్మి:—నాళా! భక్తినై రాగ్యములు కసటములా?

కృష్ణ:—కావు కావు! రుక్మిణి!

మ. మది యామాధవుమూర్తిపై నిలిపి కామక్రోధ్యాధాదిదు

స్తుతముల్ స్తోత్రి తమాజ్ఞారపింతస్తబుధంబు పోనాడి దు

స్తుతి రాగ్యము బూని సర్వమును తత్కామూచ్యతన్ గాంచు న
మున్నాశక్తాలికి యింటాక్లవకముతై వోక్కోహ లొపోరవే!

లోకమున భక్తినై రాగ్యములే తాకములు! ఏవోమన్న నేమి.

సత్య:—ఎన్నోమన్న నేమి?—ఆయిన నామాట లతెసిస్సారములా!

కృష్ణ:—ఛేంగా! వేదవచసముతైన నొకపరి నిస్సారముతైనకావచ్చును.

కానీ, సత్యభామావచసముల నిస్సారములను తైర్యాగాలి
యెనడు? (లోన-గ అనుబంధములోనిచరణము) అదే! నారద
మానీందుర్చుడు వచ్చుచుచ్చున్నది?

[ఎప్పిఁఁ: నారదుడు—అనుబంధము. ८]

కృష్ణ:—సాయిలాదా! అభివాదనములు! విచ్చేయము! ఈపీత
మలంకరింపుము.

నార:—వాసుదేవమూర్తి! మంగళమగుగాక!

రుక్మి:—మనీంద్రా! సమస్కరించుదాన!

నార:—కల్యాణమస్తు! అభీష్టసిద్ధిరస్తు! (సత్య సమస్కరింప) భద్ర
(కృష్ణపొరుక్కుణుల తీలకించి) యస్తారసిద్ధిరస్తు! ఏమిది. నేడు క్రై

కృష్ణమూర్తి యొక్కనైపు, సత్యభామా కోపారుణితవదనకమ
లముచేతను మజీచెయ్యిక్కనైపు, రక్షిత్యాసీర్కులసాత్మీకవదనసితాం
భూజముచేతను నొక్కుపోలేయే పూజింపబడుచున్నాడు! సత్య
దేవి! సమస్తసంఘదై శ్వర్యములవే సకలశిరోమాన్యవై విలసిల్లు
నీవు మముఖోలు కై రాగ్యాధనులక్కనైతను పూజనీయవు
కానా?

సత్య:— మునీందా! నేను కషటవేషధాటిని! భోగపరాయణాను!
తున్నతరసంపదలుచ్చ నేను మోక్షాదిసస్తులకునూరు!

నారా:— (స్వగ్) ఓహో! యిదియా విషయము! ఇది శ్రీకృష్ణనివినోద
బీల! దీనిచే నాస్తేవ్యరుఁ కౌవ్యని నుడ్దరింపదలఁచేనో!
కావుననే యాశీలామాసమవిగ్రహాడు సంకల్పమాత్రమున
సన్నించున్నట్టానడై! కానీ మాయ్యాశీలానాటుకమున నా
పాత్రినే నభినయితు! (ప్రశ్న) ఏమి! సత్యదేవి! శ్రీకృష్ణని
ప్రేమపాత్రునై, అష్టార్యాలలోనెల్ల మేల్చుంతివగునిన్న భోగ
పరాయణ యన సాహసించివా రెవరు?

సత్య:— ఇంకెవరు? పాపనభక్తి యోగమసోమహిమోపేతలగు రక్షితే
దేవిగారే!

రక్షితే:— (నారదుడు రక్షితేనైపుచూడ) మహార్షిచంద్రమా! నాసోదరి
పరమవై రాగ్యాధనుల నై శ్వర్యలోభమున ముంచి, జయించేద
నని పట్టిపట్టి కుమారమున సంచరించున్నదే యని చింతించు
చున్నదాన కాని—

సత్య:— ఏమిా! నేను కుమారమున సంచరించున్నానా! నీవు చాల
సుమార్గమున సంచరించున్నదానవు కాఁబోలు! ఏమియహం
కార మిది! ఏమిగర్య ఏమి! ఇది నీతప్పకాదు—

నారః—శోను ! శోను ! ఇది నిక్కముగ వాసుదేవమూర్తి దే తప్ప
కాని, సత్యాదేవి !

గీ.—మఱల సైనరకాంతు లమరినను నని

సారబెట్టిన కాని విస్మారకాంతి

నందనట్లు యొంతచతుర్షున రుక్మి

ఇకడ భక్తి భోధ నొకింత నేర్వైవలయు !

సత్యః—శోరా ! నారదా ! యాసత్య నింత చులకనచేతువే ! శోను !

నిన్నేల యనవలయు. యూహజీవము భరించి, లాలించి, పాలియ

వలసిననాథుడే పరులు - పెఱవారు, చులకనచేసి, ధిక్కరించి

నిందావాక్యములాడుమండ ప్రత్యుషముగనుండియు బధిరియి

మాడ్చి, నిశ్చేతననికరణి, కదలక - మెదలకుండిన నేనందభి

కిని చులకనకానా ! నాథా ! మాటాడవా ! సీకంత కను

ప్రేసే న యాసత్య యింకేల యిందుండవలయు ! (పోభోన
ఆపి)

కృష్ణః—సత్యా ! శాంతింపుము ! శాంతింపుము !

గీ.—ప్రశ్నయవవమానుథక సైపంగపచ్చు

సారదాసవదోశ్చక్తి సైపవచ్చు

ప్రేమమోహప్రపూర్వానంవేతమెన

సత్యకంగల్పాలికెంపు సైపనగునె !

నారః—తొలుత నిరసించి, పిదవ శాంతివహింపుమున్న నేమిప్రియో
జనము !

సత్యః—ఈదేవి - యాధరోపదేశపుపట్లు దేవిమాటలే ప్రమాణమే

లాయెగా ! శోను ! ఏలకావు ? మిరందులు భక్తియో

నంపన్నులు ! వైరాగ్యాధనులు ! ఇక నేనోక్కతెనుకదా

కపటవేషధారిణిని.

రుక్షి�—సోదరి ! శాంతింపును ! కామినులకు భిథిక్తయుండపలయు గాక.

సత్యః—అదిగో ! మఱల భక్తయునుచున్నావు ! భక్తపలన నేమి లాభము?

నారః—విక్రము ! భక్తపలన నేమిలాభము ! పాపము కుచేలుడు శ్రీకృష్ణుకం బాల్యమిత్రుడుకాఁడూ ? నిశ్చలతరభక్తయు తుడుకాఁడూ ? అతనికి భక్తపలన నేమిలాభము లభించే ? ఆకటమాముచున్న భార్యాపుత్రుల పోషింపఁగలిగెనా ! యజ్ఞ యాగాదిక్రియల నొనద్ది పుణ్యమాజీంపఁగల్గెనా?

సేర్పమా శతపరిచ్ఛిద్రచేలమెగాక

సత్యికైన మంచినిష్టుములు లేవు !

దిన మర్హకడుపుఖోజుమెగా కొకనాడు
కడుపార భూకయించి కాసఁ చెందు;
కాయంబు గాసిల కటికనేల పరుండు
చేగాని పాన్నుల నెఱుఁగుఁ డెందు !

క్రథిలమై యెప్పుచో శిరమునఁ బడుకఁకీ

రమెగాక దివ్యపార్శ్వాన్నములు లేవు

గీ. యింట నిర్వ్యదేష్టురుచీలు లేద్వు ధ్వనులు
స్వస్తికాగ మంగళసూత్రభాగ్యమాత్ర
విభవమా భార్యతో కుచేల విప్రివరుడు
వరలుచున్నాడు మాధవభక్తుఁ డగుచు !

రుక్షి�—ముసీంద్రా ! భక్తుఁడైనమాత్రమున కుచేలుడు పురాకృత కర్మ సనుభవింపవలదా !

సత్యః—అటివో భక్తిమేలి ? భక్తి మాసవులపురాకృతకర్మనుభవము నుండి తప్పించునా ? దానథర్మములచేయించి పుణ్యలోకములను దారికల్పించునా ?

నారా:—దీనిని శ్రీకృష్ణమూర్తియే నిర్ధిరింపవలయు ! వాసుదేవమూర్తి !

వింటివికదా యుభయవాదముల ! ఇందేదియుర్తిముము !

కృష్ణ:—ఈయుభయవాదములును నాకెతయు మనోహరిప్రభా

విలాసముచే ! ఈవాదములే కుచేలునిభక్తినాటకముశక్తి నాంది కాగలపు. శిద్ధ మోక్ష తెలియఁగలదు !

సత్యః—తెలియుచేమి? తెలిసియేయుచ్ఛది? ‘కృష్ణ! కృష్ణ!’ యని కనులుమూనుకొని జయమొరచ్చినుండుకు కడుపునిండ యూహార్మైసు

తేకపోవుటయేకాబోలుభక్తికి ప్రతిఫలము. ఇదొక్కటి చాలచా లోకమున భక్తికష్ట నైశ్వర్యమే యుర్తమమనిచాంగుటాడు !

నారా:—చౌను ! నిక్కమ్యా చాలువ. సత్యాదేవి ! లోకమున భస్మి సుస్థావనాచార్యవచ్ఛ సీవే !

సత్యః—చారదమునీంద్రా ! ఇపువు సీవు తత్వవేత్తవనుట సంగీటం చిత్తి ! విచ్ఛేయుచు మందిరాభ్యంతరముపక్క ! సోదరి ! యిచి యేమి య్యాలు. మహాదైచవద్దుఁ డరుడెంచియుండ యుర్వామసు పూఢామ్యాఁ చారముల సలుపక మసలుట భావ్యమా ! నాథా !

విచ్ఛేయరా ! (కృష్ణ - రుక్మిణి - సత్యులు నిష్టుఁ)

నారా:—నిక్కముగఁ భక్తుసుస్థావనాచార్యయే ! ఇపువుకుషు—

ముండైన కాగలదు ! (అను-) [ఇవే. సత్య]

సత్యః—ఇదియేమి ? నారదా ! మఱల ‘భక్తి భక్తి’ యని ప్రారం భీచితివి?

నారా:—ఏమియులేదు ! సత్యాదేవి ! నే నాకుచేలుని మాఙఁబోపు చున్నాడను—

సత్యః—అట్లనా నారదా ! నే వాకుచేలు నైశ్చైన పరీషీంచి భక్తికన్న

నైశ్వర్యమే యుర్తమమని సమధించి యోసత్య నైశ్చైన కృత

ప్రతిష్ఠగాఁ జేయవలయుసుమా !

నారః—హస్తాహ ! ఇంమకియ్యోకదా యింతప్రీమ ! ఆయిచ.—

సత్యః—సందిముసేల ! ఈయూర్ మొహాసియు నొక వేర్యయుస్సుట
కదా ! ఆసెలవెలండి యెట్లిపెషడారినై స నై శ్వర్యులోభము
ముంచి, ముంచుకు : గవ్యాగ్భి, తేవరణవాసునిగ చేయుదుసని
విజ్ఞప్తిగుమస్సుది. ఆదియుగాక ఆత్మిథిప్రాజ గ్ర్యాహస్థధర్ము
కదా ! ఆదరిద్రనారాయణబ్రాహుంతమ్ము. ఆడియంతయు నీవే
మాచేగలవు.

నారః—ఇష్టమును మాచుచుర్చుశా ! ముండును చూసుగలను !

సత్యః—వయంటివి. నారదా !

నారః—అమ్మా ! వషిములేను యిదే సచ్చితి. [సత్య. నిష్టు—]
(నిష్టు) (ఆసు. ఉ పాడుచు)

(శ్రీ)

భక్త కుచేలనాటకము.

ప్రథమాంకము—ప్రథమరంగము.

[పుచ్చెలునిగృహసామాప్య ప్రవేశము—కాళికండు శిఖిమానమునపోవుచుండ,
ప్రవేశము కరటకశాస్త్రము యొచ్చుసుండి—కాళికుని ఆపి]

కరట:—కౌణికా ! మిగురువు పుచ్చెలభాగవతులు ప్రభాసతీర్థము
సుండి వచ్చిరా ?

కౌణి:—నిన్ననేవచ్చిరి కరటకశాస్త్రిగారూ ! అచ్చుటిమునులందఱును
మాగురువుగారిఁ పూజించి యింతెనఱ కాపినందున విధిలేక
యాగిరి !

కర:—నేమీ ? ఆజడడారులందఱు మికుచేలుని సత్కరించింగా !
ఆమునులందఱు నన్ను పరిపరివిధముల దూమించి, నిందించి
రూమునిపాడునుండి తజిమినును - మికుచేలుఁడు వారిన త్యా
గముల సంతోషముతో స్వీకరించునుగా—

కౌణి:—కరటకశాస్త్రిగారు ! అది వారియపగాధమా ! నూరు శివు
పాల రాజేంద్రునిపురోహితులై - లోకమున శ్రీకృష్ణభక్తినీ
నూచునుసరింప బద్ధకంకణులై నైమి మాఘమును లెట్టు గో
విలంతురు ? నేను పురాణముఁకు వెంటవలయు. శలవిందు
(సిమ్ము)

కర:—ఈ గోచిపాతరాయలు గౌరవించిన నేమీ ? దూమించిన నేము

సీ. శ్రీకృష్ణబ్రంతిని చేదించి మాయింప
 నధిప్రఁ డొసంగు భాగ్యంబులుండ
 వృపుల భూమింప నన్నెచ్చి రండని సభ
 కాప్టోనముల్ వచ్చి యలరుచుండ
 ప్రజల నిందింప నారాజవరేణ్యండు
 ప్రేమనిచ్చెడు రాజబిరుదులుండ
 శిశుపాలుఁడే హరి శ్రీనాథుఁ డనిచెపు
 నలరు గౌరవనమర్యాదలుండ

గీ. కేలిసేసెడు నిరువేద్యిర్యు లేలి?
 ధరకుచేలుఁ డొక్కుఁడే సీకు పరమ వైరి
 వాని శిశుపాలభక్తుఁడై పరగును
 చేయుచే పని—త్రోధమా ! చింతయేల?

(నిష్కామము - సావేగముగ)

——————
 దెండవరంగము - కుచేలునిగృహము,

(పురాణపక్షనమనకై నంకయు సమర్పించడియుండును,

(శాశ్వతులు ప్రవేశించియుందురు.)

కాళి:—రావలసినవారందఱు వచ్చినట్టేగదా ! వామనభట్టుగారు !
 వామ:—ఆ ! ఆ ! కాళికా ! అందఱు వచ్చినారు. పాపావధానులు
 గారు, దుర్దాంతసోమయాజిగారు, సోమశర్మగారు, మాధవ
 దీక్షితులుగారు, గోవిందశాస్త్రిగారు అంతా వచ్చినట్టే అయి
 నది. కానీ, యింకను గంగాభాగీరథినమానురాలగు అన్న
 పూర్వపుగారుమాత్రము రాలేదు !

కాళి:—అయ్యా ! ఆమె మనయందఱివలెనా? శుద్ధవేదాంతి ! ఆకలి
 గొన్నిబ్రాహ్మణులన కన్ను మిడకున్నను కన్ను లుమూనుకొని జప

మాలత్రిప్పటకు ప్రారంభించెనా మధ్యహస్తము మూడు ఘనిస్తి
యలకుకాని లేవదు. ఇక నదికి స్నానమునకువెళ్లినా, ఆసూర్యు
నమస్కారాలు, ఆభాగీరథిప్రతిములు, ఇజపములు సూర్యు
ను మానమగువఱకం యింటపిల్లలయార్పులు ముగియువఱకు
ముగియవు ! అదే ! కరటకశాస్త్రి బావమఱఁదియగు దీష్టితుడు
వచ్చుచున్నాడు ! [ప్రవేశము - దీష్టితులు]

దీష్టి :—సుందరాష్ట్రిః, సుందరాష్ట్రి, సుందరాష్ట్రయః ! హేయేసుంద
రాష్ట్రి, మాసుందరాష్ట్రి, మిసుందరాష్ట్రయః !

కొశి :—ఏమి ! దీష్టితా ! యిది యైక్యాది క్రొత్త శబ్దము. ఇది శబ్ద
మంజరియందు లేదున్న వివాహశాస్త్రమున. మూడుము !

కొశి :—వివాహశాస్త్రమూ ! దాని సవ్యరుప్రాసిరి !

దీష్టి :—ఇకమోద వ్రాయవలయ. దానికి కుచేలమామ కర్త - నేను
భాష్టక్ —

[ప్రవేశము— అన్నపూర్ణా - విధవత్తులబుట్టలో]

వామ :—అదే ! అన్నపూర్ణామ్మగారు వచ్చిరి !

కొశి :—అన్నపూర్ణామ్మగారు ! తలచుకొనువేళకే వచ్చితిరి ! మిర
మిక్కిలి చిరాయమ్మతులు ! పుణ్యత్తులు !

అన్న :—అయ్యా ! నాయనా ! నాపుణ్యమునా అడుగునది ! ఏమో
పెదకాలపుముండనుగనుక ఏజపమో యేతుపమో చేయుచ
'నారాయణ' యని కాలముగడపుచున్నాను. నామాట కేవి
కాని, మిగురువుగారు, కుచేలభాగవతులు ! ఆహా ! ఏవి
యాతనివిద్య ! ఏమి యాతనిభక్తి !

కొశి :—అమ్మా ! మాగురువుగారువచ్చుట కింకను నాలస్యమగునేమో
కొంచెము గోవిందనామస్యరణ కానితురా !

అన్న :— అల్లాగే ! నాయనా కొంచ మిామధ్య మాఘుస్నానాలుచేసి గొంతురాసినది. కాని—

వేదజ్ఞాస్తాదులను - గోవిందరామ, వేడక్కుతో చచివినను - గోవిందా జాహ్నామీతోయముల - గో - స్నానంబుచేసినను - గో నిరతోపవానముల - గో - నియతితోచేసిన - గో మొరసి జపతపముల - గో - ముక్తి కలదుకాని - గో తీక్కుష్ట హారి యంచు - గో - క్రింపు డతనిని - గో కైవల్యప్రాపియు - గో - త్యఙములో కలుగును - గో యజ్ఞయాగాదులను - గో - అతిథిక్తిచేసినను - గో తీరథ్యాత్రాదులను - గో - తిరిగిసేవించినను - గో భక్తియుండినకాని - గో - ముక్తికలదు మిాకు - గో తీక్కుష్ట హారి యంచు - గో - క్రింపు డతనిని - గో

కూడి :— అదే ! మాగురువుగారు, కుచేలభాగవతులు వచ్చుచున్నారు !

[ప్రవేశము కుచేలుడు సుస్నాతుఁడై]

(అనుబంధము. 3)

కుచే :— [అందజెక్కిని నమస్కరించి - కృష్ణజిసమ్మాపై నుప్పేశించి - కనులుమూసి]

గో. దేవఃపాయత్పయసివిమలేయామునేమజ్జీవాం

రూచంతీనాం అనునయపదై ర్వీంచింతాస్యంశుకానీ,

లష్టాలోతై : అలసపిలసై రున్మిషుద్వంచబ్రాహ్మణః

గోపశ్రీణాం నయనకుస్తుమైరద్వితః కేశవోనః !] ||

కూళికా ! నిన్న మనము భాగవతపరమున నాచినస్తలము నుండి మఱల ప్రారంభింపుము !

కూళి :— (గ్రంథమును చూచి చదువును.)

గో. ‘నాహంవసామిషైకుంతే నయోగీహృదయే రవా !

మధ్యక్తాయత్రగాయంతీ తత్తోత్తిషామి నారదా ! ’ ||

కుచే:—సాక్షౌత్పరమపురుషుండగు శ్రీ కృష్ణుడు చెప్పాచున్నాడు.
నారదునితో ! ‘ప్రమని’ ? కొళ్ళికా ! (కొళ్ళికఁడు మఱల చదు
వును) “ఓ ! నారదా ! నేను సాక్షౌత్పైకుంఠమునందుమాత్ర
మున్నానని తలంపకుము ! శ్రీ మద్భూతుమండలమధ్యభాగంబున
విరాజిస్తుచుందుననియు తలంపకుము ! సనకసనందన, సనత్ను
జాత, సనత్తు—మారులహృదయపంకేరుహములయందు నివసించు
చున్నాడనియు తలంపకుము ! అయిన, నెచ్చటనుందుననిన ?”
కొళ్ళికా! (కొళ్ళికఁడు మఱల చదువును) “అనస్యధాభావ
నుత్తే, అనస్యధాచింతనుత్తే, అస్తులితభక్తియోగమహావిభూ
తిచే నాభస్తులు, మెండంము—యేయేవేశల—యేయేతా
వుల—స్వరీంచుచుందురో, ఆమూతావుల సమంచితపీతాంబర
ధార్మినై, సురుచికాస్తుభూషితుండనై, నిరుషమానలక్ష్మీలక్ష్మిత
వశుండనై వీకొళ్ళించుచుందు !” నని శ్రీ భగవానులు శల
విచ్ఛియున్నారు ! కావున నోపాకులారా ! ధాగవతపురందరు
లారా ! సమస్తస్తుజ్ఞానదైవితాదైవితమార్గములకంటెను, నితర
కర్మానుషాసనమునకంటెను, యోగరాజ యోగములకంటెను,
భక్తియోగమే ఆపుండరికాత్మని కరుణామృతమునడయుటుకు,
ఒపుసులభమార్గము !

[ప్రవేశము ! కరటకళాస్త్రి] - “ఆపండి ! ఆపండి ! ? యనుచు.”

కర:—ఆపండి ! కుచేలుడుగారు ! ఇంక నీపురాణ మాపండి ! అయ్యా
ఎస్తుమారులు చెప్పలేదు. మాయంట నీపురాణమువలదని
జ్ఞాపకములేదా? ఇది శ్రీశ్రీశుపాలరాజేంద్రనిరాజ్యము ! మూ
కృష్ణుడు మారాజేంద్రునకా జన్మవిలోధి !

అన్న:—అయ్యా ! కరటకళాస్త్రిగారు యటి హరినామసంస్కరణసమ
యనుననా యభ్యంతరము కల్పించుట ?

కర:—ఓపూర్వసువాసినీదేవతా! చాలు నింకూరపుండుము! మగఁడు
గతిపిచినంతనే పెట్టిపిడగుచు నిష్టాదు మహావేదాంతిష్ఠానై తిథి
కాఁబోలు!

అశ్వ:—కరటకాస్త్రిగారు! మింత ధిక్కారించినను నిక్కాంపుహారి
భక్తులకు కోపము కలుగదు! భోగప్రదాత యన్నను—

కర:—అమ్రా! చాలు నిక సీముషన్యాసము! సీవన్నిమారులు సీటు
మునిగినేమి? ఎన్నిమారులు కన్నలుమాసిననేమి? పట్టు
మని పదిచూకలిచ్చినకదా యింట వంట్లొయ్యె వెలుఁగును!
ధరమాజ్ఞాంపకుఁడిన పైనుడి వాంచునా! అమ్రా! సీకేమి
కడుపునొడినదానపు! కుమారుడు శిశుపాలునొద్ద నుద్దో
గముచేసి సంపాదించుచున్నామ! అదియేమిగ్రహచారమో
కాని లోకమున స్త్రీల కొనుకమంగళస్మాతములు తెగినంతనే
త్రాణ్యుతెగినబెట్టులు లగునొరు! చాలు నిక దయచేయుఁడు!
ఊటచేలుఁ డన్ననో నిరుపేద! కడుపునిండ సంతాసము! ఇంటి
యు దస్తునో కిండలు వొరలాడుచుండును! ఇట్టిపాసిం వేదాం
తము ముచిరినగతియేమి! ఇంచుక న్యాయమో, అన్యాయమో
చొఱర్చుటో, ప్రభువుగారి నాశ్రయించుకో కర్తవ్యమగుగాక!
కుచేలా! యింకున్నా! ఏమో ఓచవాడవనియు, విచ్ఛావంతుఁ
డవనియు, మాయింట నివసింప తొపొసంగితి! రమ్ము! ఎక్కు
నను ప్రభున న్యానము లభీచున్నిచేతును!

పఁచే:—సోదరా! నాప్రభువు నాశ్రయించుటయే నాకు తెలియకున్నది!
అట్టి సే నితరుల నాశ్రయించగలనా!

కర:—రమా! సీమను ప్రభువుకలఁడా?

పఁచే:—ప్రభువు - దాత - తండ్రి - గురుఁడు.

కర:—ఎవరాప్రభువు?

మహరియే ! నాటక ప్రభువడు శ్రీహరియె మన్మాథుండు గోవిందుడై పరమాత్మియుడు బాంధవువడు హరి శ్రీపదార్థతుఁడై రాజు శ్రీ తరుణీవల్లభుఁడై మదాశ్రీయమహాదారువడు శ్రీకృష్ణుఁడై ధరణిక తల్లియు ! తండ్రియుఁ సభువడు న్నాడై వంబు విప్రోత్తమా !
కరః—బాగున్నది ! నిష్ఠగాళ మొన్న ద్వారకయందు వెలసినగ్గు వానినా మము-బ్రాహ్మణులము కైలై వమని భౌవించుట ! ఆప్టి వాడా ధనధాన్యముల నిచ్చుప్రభువు ! చాలుచాలు ఈ శ్రీ కృష్ణసోత్రములు మాని మాణిశుపాలాపోత్రములు చేయుసు ! నీక సకలాన్నములు సిద్ధించును !

యచే :—సోదరా ! సకలజగఃపు లెవ్వాని నాశ్రయిచునో, తన్నాప్రియాచినవారల నితరుల నాశ్రయిపకుండ నెవ్వాడు చేయులో, ఆప్టి జగదారాధ్యుని, సర్విలోకవంమ్యారి, గోవించుని, నుంచి నాశ్రయాచినవారు మజే యితరుల నాశ్రయితురా ?

కరః—అమ్మా ! నీవు సాందీఃమురిచొక సర్వజాత్తుముల నభ్యాసించి పండితుఁడవు ! నీకేమని వచింతుని ? ఎస్తియోసారుఱు వచించి, వచించి చాతై నది ! అఱుమాచితే ! సీపుమారువడు, రాఘుపుఁ క్షామధనేవయేని యెఱుఁగక చాధపడుచు నాసస్తుమరఃపు యున్నవాడు ! ఇటుమాచితే ! నీపుమారు లాకలిబాధచే మలమలమాపుచు, పరమసాధ్వీమణియైన సీనతిని బాధించుచుచ్చ తీరు ! ఆరోదుధ్వనులు సీవ్వాదయమున కఱిగింపజాలవా ! నీవు చదివివిద్యులకై నిచియో ప్రతిఫలము క్షాయోలు ! అగ్ని పాశుఁనినన్నిధానమున, ‘భరింతును ! భరింతును !!’ అని చేకొన్నయర్థాగినీబాధలఁ దీర్ఘస్తున్న దోషముకాదా ! కావున, నామాట విని —యుండై న నుఁడ్యోగము సంపాదించి— సీవ్యను విక్రియించి—

కచే:—సోదరా! సర్వీశాత్రువుసమును, సకలనిగిఫూగామహావిష్ణుసమును, ఆప్యరాత్మరువిచేరుటకు సాధనములగుగాక, తుచ్ఛతుచ్ఛమగు నీకడుపు నించుకొనుటకై విక్రయిషసగునా?

కర:—అయిన తీండిలేక నిచ్చే మాడి చానవలనిసుదేనా?

కచే:—సోదరా! ఆకలి నణిష స్విచ్ఛాదముగ వైన మొనగస వాయవు చాలదా! సదులయండలి దోసిలిసీరు చాలదా! తుచకయాచితముగ సెల్లవేళల, సెల్లతావుల ప్రసరించు వాయవు చాలదా!

కర:—ఆటి నికట్లు నీక్కిసవారి నేందుచేనో యెఱుంగుచును! ఇప్పుచు కడుపార తినుట కస్తుమలేకస్తును, తలదాచుకొనుటకు కిని కరించి నేనోసంగిన నాగృహమైన నుస్సుది! రేపు రాజాష్ట్రచే నదియులేకస్తు—?

కచే:—అడవులవసింతుము! సోదరా! పురాకృతమును తప్పింప నేరి తరము? [ఎస్-అనుబంధము ర లోని చరణము] ఓహో! నారదమాసీంద్రుఁడు వచ్చుచున్నట్టున్నది!

(ప్రవేశము నారదుఁడు! అనుబంధము ర]

కచే:—ముసీంద్రా! అభివాదనములు! విచ్చేయుఁడు! ఇమ్మిఁడైనైతి!

నార:—నందనందనాసుగ్రహప్రాప్తిరస్త!

కర.—నారదసంయమింద్రా! శిశుపాలరాజీంద్రునియాస్తాస్తురోపాతులును, కుచేలుని కనికరించి తనయింట నివసింప తావోసంగిన దయూర్ద్రోహ్యదయులును సగు కరటకసోమయాణగారు సదుస్తరించున్నారు!

నార:—కల్యాణమన్తు! కుచేలా! సభక్కి యెంతయు ప్రశంసనియుమే! కాని, యింట నందఖును నావారములేక తల్లడిల్లుచుండ, నీకపురాణకాలక్షేపము భావ్యమా!

కర:—అడుగువలనిన్నప్రశ్న ! మునీంద్రా ! మఱల నడుగుడు !

కుచే:—తాపసచంద్రమా ! సర్విధర్మవేత్తలగు తామే యిట్టు శల
విచ్ఛినచో, ఆంంచనుడను నేనేమనవాడ ! ఉదరంభరణ
మనకై నామోపనంత కప్పించుచునే యున్నాడికొద్దా !

నార:—మిక్కిలి సంతసము ! అయిన సెట్లు ? నీపాండిత్యమును విక్రి
యించియూ ?

కుచే:—కాదుకాదు ! మునీంద్రా !

నార:—శిశుపాలు నాశ్రయించియూ !

కుచే:—హరిహరి ! కాదు ! మహాత్మా !

కర:—అయిన బిచ్చుమెత్తియూ !

కుచే:—అందయకాదు సోదరూ !

నార:—అయిన సీవుత్తియైన నెయ్యది ?

కుచే:—

సీ. దిశము ప్రాతఃకాలమున స్నానసంధ్యాది
క్రియల నిర్విటించి కృష్ణగౌలచి
జవలజనాకీర్తమూ పత్రసంబును వీడి
ప్రకృతిశోభామయవసములంచు
వొక్కరిచే వృద్ధినొందక టై వేచ్చు
సలరు సీవారథాస్యముల సరసి
సగపాలు ఒడ్డిసంచయమునకై వీడి
చిమల కొకపాలు ప్రేమవిడిచి

గీ. ధరణిష్ఠ తమంతపడినథాస్యములనె
యేరికొనితెచ్చి యతిథుల కిడి కుటుంబ
మెల్ల తనియింపజేసెడు నిత్యవృత్తి
యున్నయదికాద ? భవ్యమూ యుంచవృత్తి !

కరః—మనీంద్రా ! విచీరికదా ! యిసినవుత్తిని ! ఇంపివాడు వివాహా ,
మేల చేసికొనవలయు? భార్యాపుత్రుల పోషించేని యా
వై రాగ్యఫునునకు — యాభక్తి భూషితునకు గృహస్థాక్రమ
మేల? ‘కూటికొఱ్కె కోటివిద్య’ లనుట మఱచి, తాను మాడు
చుండుటయేగాక, తనపై నాథారసచియున్నకుటుంబమున సందే
ఱేని మాడ్చుచున్నాడు ! ఇదియే తనభక్తికి ప్రతిఫలము
కాఁబోలు ! కుచేలా ! అయిచ సీయిష్టము ! పుణ్య శునకుపోయిన
పాప మెదురువచ్చేసన్నట్లు, యేమో బీదవాడనని కనికరించి
నాగ్రహమున నివసింప సీకింత తావొసంగినది నాదే యచ
రాధము ! సీనుండి మహారాజువలన నాకు సైతము మస్సా
రాగలదు ! సీయటి నిర్ధసిడు—

కుచే—బ్రొహ్మగ్రహోత్సాహ ! ఎల్లప్రయమునర్చినను తఱగానిధనము
నాచెంతసేయండగా సేను నిర్ధనుడ నగుదునా?

కరః—ఏమిా ! సీచెంత ధనమువేరున్నదా? ఎలతయున్న దాధనము?
ఎందు దాచితివి !

కుచే—సోదరా ! భార్యాపుత్రులకై నచూపక యుంచినధనమును సే
సెండైన దాతునా ! అది యొకష్టామైన బాయక సెల్పస్యదును
నాచెంతసే యండును !

కరః—భళి ! భళి ! యపుడు బుద్ధిమంతుడవు ! ఏది ! ఏది ! ఎందున్న
దాధనము ! అన్నియు వరహాలేనా ? లేక - ఆధనము—

కుచే—నాధనము (ఉత్తరీయమునందలి మూటవిష్ణుచు)

సీ. పోరులకరమున చౌరకుండ ధనము పా

పములెల్ల హరియించు భవ్యధనము
ధనుల భిత్సులచేయుధనము తానెంతప్ర

యమునర్చిన తఱగ కలరు ధనము

మానసేంద్రియముల బంధించుధనము మా
 శ్రీహరిశ్రీరమున చెలఁగు ధనము
 యోగులు జ్ఞానులు యోచించుధనము శ్రీ
 మోష్టకన్వ్యక బిల్పు మోదధనము

గ. సత్యధనము నిత్యధనము సర్వసాధ
 నము నభిష్టుధనము పరిశామధనము
 భవ్య శ్రీహరిపాదసేవానులభ్య
 ధనము శ్రీతులసిద్ధాభిధాన ధనము !

కరః—(తస చేత్తోసంగిన తులసిని విసరి పారవేయుచు) ఇచ్చియా ! నీ
 ధనము ! మూర్ఖా ! అవివేకి ! తులసియా నీధనము ! కానిమ్ము!
 నీమార్ఘ్యమును తగినప్రాయజ్ఞిత్త ముకలిగిన నది నాదోసము
 కాదు ! కృష్ణుడఁట ! భక్తియుఁట ! శిశుపాలరాజేంద్రు నాజ్ఞ
 యైస్వరో నీభక్తి, గిక్క యొంతవఱ కుండఁగలదో తెలియును
 లెమ్ము [నిష్క్రి-] - సకోపముగ]

నారః—కుచేలా ! ఈబ్రాహ్మణుడు శిశుపాలు నాశ్రితుడు ! పురో
 హితుడు ! శిశుపాలుడో శ్రీకృష్ణున కాజన్మహిరోధి ! ఇట్ట
 యెడ నీవితనికి కోసపాత్రుడగుట యాపదల చేరబిల్పుట
 సుమా !

కుచే—మునీంద్రా ! శిష్మించుటకును, రష్మించుటకును, మానవుడు
 కర్తృయా ?

నారః—నమంజనము ! నీఁఁ దృఢభక్తి విశ్వాసములు కలవు ! సమ్మ
 తింతును ! ఆకలిదష్టులు, నిన్ను బాధింపవు ! అంగీకరింతును !
 కాని, నీఁఁ నాథారపడియున్న నీకుటుంబమున నందఱెకిని నిట్టి
 దృఢచిత్తములే యుండునా !

కుచే—మునీంద్రా ! వారిపురాకృతమున కేనుత్తరవాదినా !

నారః—(స్వగ) భళి, కుచేలా ! నీవే ధర్మాడవు ! ఆహా ! యిటిద్వాఢ
భక్తుల కావాసుదేవమూ^{ట్} దేవీల కషపరంపరలు గూర్చుచుం
డెనోకదా ! ఇక డైవము భక్తప రాధినుడనుట యసత్యమూ ?
[పొ]వేశము ! రాఘవుడు తూలుచు, పోటు వామాక్షి వారించుచు]
రాఘుః—

మ. జచకా ! చాల ! సహింపజాల- యసవుల్ సాంసంబులన్ ఏడై నె
మృన మత్యంత మచేతనంబయె చెవుల్ మాంద్యసితిక గూడై నొ
కనులా పచ్చగనయ్య మాట లవిసెన్ కంపంబు పైగపై భా
నన తప్పెన్ వసబాత్ముపై ! నకట ! నక్కపాలింపవే ! పెంపవే !
[పాదముల చెంతబడిన కుమారుని కుచేలు డూరడించుచుడు,
వామాక్షియు చౌత నువ్వేచించి]

వామాః—కుమారా ! రాఘునా ! ఉంరక నీతండ్రి నిట్లు బాధించుట
భావ్యమా !

రాఘుః—జచకా ఆకలి-సహింపజాల! నీవు కరుశింపున్న బ్రహ్మజాల !

వామాః—కుమారా ! నుపుడే యుథవృత్తికే వెపలనున్నారుకదా !

— దైవ మించు కరుశించిన నొక్కయామమున్న నెంక్క
డాలస్యముకాదు !

రాఘుః—నోట - తడియారుచున్నది—జనకా ! సహింపజాల !

కుచేః—

చ. అలసితి వెంతయో తసయ ! అన్నములేమి త్వదీయభక్తివి
ద్వ్యలకయి సంతసింతునా ? మదాత్మజాండై జనియించినటి దు
ష్టాలమున తిండిలేక కడుబ్రాల్యముసందె కృతించి చావగా
వలసిన నీదు దుర్విధిం వందురి పొక్కుదునా ? మనంబున్క !

• వామాః—అక్కటా ! ఆకలిబాధసైన పైవసగుగాక, కన్నకుమారు
ఉకలిబాధచే కన్నలమైదుట మణయుచున్నను, విధిలేక,

కనులార పరికొచి యూర్కండవలసిన తల్లిదండ్రులసంతాప
మూర్హింసగునా ?

నారః—(ప్ర్యా) పరమపురుషా ! వాసుదేవా ! యిదియూ నీయదేశము!
ఈ ఈచేలున కింకను దారపుత్రాద్యభిమానము సంపూర్ణముగ
బాయండుట చూచియే యింకను పరీషీంచుచున్నాడవా !
ఆహా ! యేమి యింతాపకరరంగము ! ఇందెవ్వరిదృథచిత్త
ముల ప్రీశసింతు ! కాని మిగ్గుచేలునికి యూత్మావబోధకలి
సింప నాక రఘ్యము నే చేసెద ! (ప్రకా) కుచేలా ! యిదియూ
నీభ్రక్తి ? యింతవలు కేమేమో వేదాంతమును బోధించితివే !
ఇష్ట ఛీపుత్రునియాకలిబాధవ తాళలేనివాడవు ‘కృష్ణ’ యని
కన్నలుమాసికొనక శిశుపాలు నాశ్రీయింపరాదా?

సీ. ఒవుల్నాకముల సేలు వామనాం డాబలి

సార్వభూముని వేడ చనఁగలేద ?

ఘనయజ్ఞ ధనముకై కౌశికమునిసేత

యిల హరిశ్చుందు యంచింపలేద ?

గురుదత్తణార్థమై కోరి యూకాత్ముండు

యిరిమై రఘురాజు సడుగలేద ?

ఏకాంగుళినికోరి యేకలవ్యని ద్రోణు

డెంతొ వేరాన పార్చింపలేద ?

గీ. ఇంద్రుఁ డాకర్థకవచంబు వేడలేద ?

యిలప్రతిగ్రిహమే బ్రాహ్మణేంద్రఫర్మ

మాను కాద ? యూళిశుపాలునాత్ముఁ గొల్లు

వేడ మింపంత తొలగదే విబుధవర్య !

కుచేసినిక్కము ! ముసీంద్రా ! కుమింపుఁడు ! చెంత చెన్నిధినిఁడు
కొని . పరులపంచ ప్రలాపించుపండమాడ్కి— సేపోరవడితి!

పట్టమా రా ! రాఘవా ! ఏదీ ! యిటుమాడుము ! స్తోపుజైన
వమృత ముహేరు వినియున్నాడనా !

రాఘు :—అమృతమా ? ఆది దేవతలక్ష్మాక మాసవులకు లభించునా ?
దానిచే నాకలిదష్టు లుండవటుకదా !

కుచే :—ఆకలిదష్టులుమా త్రైమేల దానిచే సర్విషాపములు, సర్విరోగ
ములు సక్రించును ! కావలయునా ?

రాఘు :—ఆహా ! నాకంతపుణ్యమా ! నాకది లభించునా !

కుచే :—లభించు కేము ? మనయింటనే యున్నది !

రాఘు :—మనయింటనా ?

కుచే :—మనయింట నననేల ! మనచెంతనే ?

రాఘు :—మనచెంతనా ! ఏదీ ? ఏదీ ?

కుచే :—ఏదీ ! నీచేతు లిఖి మోష్మము ! (రాఘువు డట్లాసర్ప)
గ్రోలుము ! మనసార గ్రోలుము !

శ్రీ వేదమృత మాధిమఃభవిష్యత్వామృతు భామృతు
సంసారో తృప్తామృతం శుక్షనందాసందనేవ్యామృతం,
నై కుంకోదధిచాతదివ్యమమృతం భక్తిప్రపూర్వామృతం
లక్ష్మీమారసలక్ష్మితామృత మిదం శ్రీకృష్ణనామామృతం ! ||

[నారదు డాశీర్వ్యదించుచుండ యువనిక పడును]

మూడవరంగము - అరణ్యప్రాంతము.

[స్తువేశము : మోహిని - గర్వాలంకాఁఘుపిత్రము.]

(అనుబంధము. ۲)

మోహిని :—అదియే యూహై పు నీవారథాన్యముల నేఱుచున్న వాడే
కుచేలుఁడై యుండనోపు ! ఆహా ! సముదంచితభక్తిరసమేయవత్

రుచిచ్చు ప్రకాశించుచున్నాడు. ఇట్లి మహాభాగవతేఖరు
నే శ్వేతాభమున మోహితునిచేయ కదా నేనిందేతెంచితి!
అసత్యాదేవి భక్తుయైడ నితకార్పణ్యము వహించుట పర
మాశ్చర్యము. ఆమ్రకై నే సితునియైడ కషటమోహనాటక
మాడవలయుగదా! కానిముఖ.

ఉ. సారభపుష్పమాల హరిచందనకస్తురి కావలేషముల్
పీఠమహేగణంబులుచ హేమమహాంచితభూమణంబు సిం
గారము జిల్పు—జవ్వనిప్రశాంతకటాత్మము నోహటించు
పే—ధీరులు నుంచురే? మునులధీరతదాసులు కారె కాంతఃస్తున్.

(నిమ్మ—) —యవనికసెత్తు)

[కుచేలుడు ధ్వనిష్టయందుండ ప్రవేశము. మోహిని - కుచేలుని
చూచి, తలపంకించి - మందహసమున]

మోహి:—ఇతడేకదా కుచేలుడు! మాచేద సితుని భక్తధ్వనిష్ట
తంత్రవజుకు మదీయగాసమాధుర్యమును మిఱుగలవో?

[ఆనుబంధము. =]

పుచే:—(కన్నులమూసియే) మధురమైనగాసము! మధురతరమైన
భావము! (కనులతెఱచి) అంతకస్తును మధురతమైనయాసము!

మోహి:—కుచ్ఛితమైనచేలము! కుచ్ఛితతరమైనభావము! అంతకస్తును
కుచ్ఛితమైనకార్యము!

పుచే:—కల్యాణి! నీ కావాసుడైపుడు కల్యాణమును చేకూర్చు
గాక:—

మోహి:—తథాస్తు!—నీవనుగోపించిన!

పుచే:—నేను కుచేలుడనువాడను; నాకు కుచ్ఛితము—

మోహిః—ఆ—ఎవ్వరు—నిన్నె అంగనివారా? అదియుండసిన్ను. సరస
సంగీతసమాలోల్చుయున్న యొక్కవిలాసవతి యొంటిపాటున
నున్నతఱి మాటాడింపుడైన్ననా?

ఉ. చూడవ చేడెలక్క? కనులు శోభిల నెన్నెడుగాని? యాదలన్
వేడుకనెత్తి యానగాని వీచునేయఁగ పాడియానె! యే
బాడబుతైన తొజవతపంబులనేయువో నన్యకాంతలక్క
ప్రోడపునంబునక్క పలుకబోయిరె? యియ్యది. భక్తి భావమే?

కుచే:—సాధ్విమణీ!* అది నాతప్పకాదు!

మ. పెనుతాలన్కఱగించి పన్నగతిన్ వేనృత్యమాడించియుక్క
తృణముల్ మేయుమ్మేవితానములనుట్టితాక్షిళోభాస్నత్తి
చనగా జేసి శకుంతసంతతికి వాచాభుత్వీ మిస్సించు నీ
యనువో గానమె ప్రోత్స్థిహించె ననుమాటాడంగ సాధ్విమణీ!
అందును, భవదీయగానమున శ్రీవాసుదేవమార్తిని ధ్యానించు
టచే సీకును, నాకును బొంధవ్యము కలిగి! కావునే పలుకరింప
సాహసించితి!

మోహిః—ఏమిా! సీకును నాకును బొంధవ్యము కలుగవలయునా!
భళ్ళి! ఎంత మంచిభాగవద్భుక్తడవయ్యా నీవు! ఏకాంతమున
సరసవిషారలీలాయత్తమేయున్న చెయుక్కవిలాసవతిని, యొక్కడి
కిని పోవసుండ నిలపి ‘గోవిందా!’ యనుచు, జపమాలఁ
ద్రిష్టిపుచు, సెగాదిగపరికించుటయేగాక కల్యాణమునుసైత
మవేషీంతువుగా!

కుచే:—సాధ్విమణీ! వాసుదేవనిభక్తులమగుటచే బొంధవులమంటిని
కాని వేరుకాదు! ఇక కల్యాణమునుకోరుటయ్యున్న, సమస్త
జనులకల్యాణమునుకోరుట భాగవతుల స్వభావముకాదా?

మోహః—ఉఁడు—జవ్యనియగుసుందరితో కల్యాణమును రుచుసై తము భాగవతులస్విభావమా?

కృచేః—మానిసీమఁడే! ఏమఁడిని?

మోహః—ఆ—ఏమియులేదు! స్వపు మిగుల భాందసుఁడవు! అయిన, కట్టచేలా! అరణ్యమున, వృక్షచాధుయ నిలచి కల్యాణమును ఇంద్రిన లభీయనా?

కృచేః—కామిసీమఁడే! ఉఁడమున భగవద్భూతులకంతయు శ్రీకృష్ణ మయమేకదా! అన్నిటికిని యావాసుదేపుఁడే కర్త! ఆగోవిం దుఁడే భోక్త! ఆహా! నీయంమ, నీప్రతియవయవంబునందును, తుదకు నీప్రతియలంకారమునందును మనోజ్ఞ భగవనోహన తూపమే కాన్నించుచుస్తుది కాని, నీవాక్యములంచు మాత్రి మావాసుదేవమూర్తి దివ్యమంగళాహసరములు కాన్నింపకున్నవి కదా యని చింతిల్చుచున్నాడ!

మోహః—(స్విగ) ఆహా! ఏమి లూమహానుభావుని యస్తులిత్తడే వభక్తి! నాప్రయత్నమునుమిఱి నాకుసైతము వచింపరాని భక్తిపారవశ్యము కల్పించుచున్నది! (పోకా) బ్రాహ్మణాత్మాతమా! నీయటి నెత్తిభవ్తల నెందతినో చూచియున్న దాన! మితులసిమాలికలన్నియు, సుందరిజననయనకుసుమ మాలికల కయ్యేకదా యేర్పడినవి! మిద్దావశోర్ధ్వపుండ్రి నామములు కామినీజనమనోహరకందర్శీలాచిహ్నముతై కదా రాజిల్లను! మినారాయణాప్రాణీమంత్రజిజపమునకు మదకల మదిరాటీ, నీవీమోహసంసిద్ధుయేకదా ఘలము!

సీ. విమలోర్ధవపుండ్రినామముల మైథరియించి

కూటసాంఖ్యము చెప్పగోరువారు!

తులసిపూనలఁ ద్రిష్టి దొడ్డప్రాము లనంగ

నోరుల కోంపల నార్ప సరయువారు!

హరినామ్రతీర్ణక్ పరులను వంచించి
పొంచి ధన మహరించువారు
నై రాగ్యబోధ్కే వచ్చు భాములమాన
ధనము దక్షణగాగ గౌసెఫువారు

గి. మాటమాత్రంబు హరిభక్తి చాటుచుండ
మనసు కాంతానుసక్తి ని మఱుగుపతులవ
దానధర్మంబులనుమాని దయను వీడు
భక్తులన లోకవంచనాపరులుకాడ ?

కుచే:—హరిహరి ! కామినీమణి ! అయిన నను త్యమింపుము ! నీకింత
శ్రేమ యొనంగినందులకు నను మన్మింపుము ! భగవద్భుతుల
నిందించుటమాత్రము సేసై పజ్ఞాల ! అయ్యా ! దైవము నీకిటి
సుందరతరమైనమాపమును ప్రసాదించినందుకు, సుందరతమైన
భగవద్భుత్కి సేల ప్రసాదింపడయ్యే ! పోదరీ ! త్యంగురము
లైన సంపదలు సుఖదాయకములని తలఁచితివా ! ఎంత తప్పు
తలఁచితివి ! నిత్యప్రకాశితనిజతతప్పవిలానుడై, నిత్యనిర్మలచిన్న
యనిరుపమానమూర్తియై, నిరంతరమహావందతేజో మండల
మండితుడై, నిజమయ్యామేయ మహామహిమాంచితుడై,
మాయాప్రపంచవిదూరుడై, లీలామానుషవిగ్రహుడైన
యూపరాత్మరుని, పుండరీకాక్షుని పూజింపుము ! థ్యానింపుము !
అదియే నీకు శాశ్వతసుఖ మొసఁగఁగలదు !

మోహిః:—వెట్టివాడా ! సమ ససుఖముల నారాయణు జిచ్చునాఁ
సంపదయొనగుగాక ! పోవనిమ్మి ! యజ్ఞయాగాదిక్రతువు
లొనర్చుటేల ? స్వర్గమున రంభాద్యప్సరసలసమాయోగమున
కైయేకదా ! అటిస్విగ్రసుఖము తనంతతా నరుడెంచుచుండ,
రంభాతరుణి మోరు సుందరియోర్తు తనయపాంగావలోకన
ముల నిన్ను కట్టాయ్యింపనుండ వలడందువా ! కంటివా సంప్రదైవీ

భవభోగభాగ్యముల ! కనుబఱచెద ! మాడ్నె నచూడుము,
నూచియైన సంతసింపుము ! సంతసించియైన నాయుటీలతాంగిసి
నరెంపుము !

(మణిహోమధనరాసులచూపును.)

కుచే:—(చిశునవ్వుతో) అయినదా ! యివియేనా సంపదలు !

మ. తరుణీ ! సంపద లంటి వెష్టి ? ధనమా ? ధాన్యంబులా ? వత్తుమా ?
కరులా ? కాంచనమా ? యివన్ని మము శోక్కాంతులక్క చేయున్న
శ్వర్యముల్ ; దీన మదంబులేదు ! కన నిప్పారంబు లీసంపదల్
హారిపాదాంబుజభ క్రిసంపదయే భాగ్యం బిందు బింబాననా !

మోహిం:—నీయటి వెళ్లిబాపని కివి తుచ్ఛములుకావా ! ఆయిన నీయటి
థాందనుసువు కాముకజనముతో నేమిపని !

కుచే:—కాముకజనమైననేమి ? నిప్పాముకజనమైననేమి ? శ్రీకృష్ణ
భక్తులకు సమ సమును నొక్కటియేకదా !

మోహిం:—ఒక్కటియేనా ! నిక్కముగ సమ సమును. నీకొక్కటి
యేనా ? సందియమలేదుకదా ! ఆయిన — అన్యకాంతలును —
నీకాంతయు నీకొక్కర్మాపే యగుదురా !

కుచే:—హారిహరి ! కామినీమణి ! నను క్షమింపుము ! నాదారినే బోయెద.

మోహిం:—(అనుబంధము. 2) [కుచేలు సడ్డగించును]

(ప్రవేశము ! నారదు డించుకదూరమున)

నార:—సత్యభామాదీచే పంపబడినమోహిని కుచేలు నై శ్వర్య
లోభమున ముంచి జయింప. ప్రయత్నించుచున్నది ! కర్మపు
పక్కకాల మరుదెంచినకతన నాయుము కిందు శుభమే కలుగి
గలదు ! నేనింధేయుండి తీలకించేధగాళ !

మోహిః—ఆగుమాగుము ! కుచేలా ! తొలుత మదనశరవీఢితనగు
నాట దారిచూపి, సిదప నీదారిని నీవు పొమ్ము !

కుచే—నిక్కమా ! నేచూపినదారి నాశ్రయింతువా ! —

మోహిః—తప్పక నాశ్రయించెద ! ఏదీ సుఖదాయకమగుదారి !

కుచే—అయిన గాంచుము ! జననమరణరూపసంసారమునకు దూర
మగుదారి ! ఈమణిత్రయముల బౌపుదారి ! పునరావ రిరహిత
మగు పురమునుచేర్చుదారి ! కలిమికలవారకాంచనేరనిదారి !
కలిమిరేనిని గాంచుటకు సులభమగుదారి !

చ. దోషకనిదారి యెవ్వొరును లొంగి కనుంగొన నటిదారి బల్
దురితము బౌయుదారి యిహాదుఖము లొందనిదారి సరిస్తుటిఁ
పరగనిదారి భాగవతవర్యులు కోరెడుదారి శ్రీహరిన్
దరిలొనుభుక్కిరూపమగు దారియె నాదగుబారిభాషించి !

మోహిః—అదారి పెడదారి ! నీయటివేషధారులకు లోకవంచనార్థ
ముపయు క్షుమగుమాటలదారికాని, నితరసుఖదాయకమగుదారి
కాదు !

చ. పిరసపుదారి మూర్ఖులగుప్పములకోరెడుదారి సౌఖ్యముల్
పరగనిదారి క్షేషములబౌధిలుదారి యువానులెల్లు నా
దరమున కోరానిపరితాంము గూర్చెడుదారి తిండిలే
కరయ కృశించి మాడి మృతులొటయె నీదగుదారి ! భూసురా !

కుచే—చేలా ! తుడకు నరకయాతల ననుభవించునపుడైన నిన్న
రక్షించుదారి నాశ్రయింపవా !

మోహిః—వెజీవాడా ! అవన్నియు మూర్ఖులవిశ్వాసములు
గీ. కలదొ ? లేవొ ? తుడకు నరకంబు యెవ్వొ
డఱుగు ? మూచివచ్చినవార లెవరు ? చచ్చి

న తరువాత నేమోకల్లు రనుచు నిప్పడె

పలచిపై బదులీర్నోయు పండకలడే !

పశ్విర్యము నీకు హేయమా ! బోను ! ఏలకాదు ! నీవును,

నీనొనసలుచు, తెనుట కన్నములేక, క్ల్యూట కింతవననమేనియులేక

దినదిన మింతమాజి కృతించుచున్నను నీకది కాన్చింపదుకాబోలు !

ఇదియే గృహస్థధర్మముకాబోలు ! ఆజన్మము రత్నించెదనని అగ్ని

సాష్టిగ ప్రమాణమొర్ని గై కొన్నయధాంగినిని మలమలమాచ్చు

టయే ధర్మముకాబోలు ! ద్విజకులలభమా ! నామాట వినుము !

ఈ వేదాంతవచనములన్నియు కాటికి కాటుచాచియున్న మూడుకాళ్ల

ముమనసలకుగాక నీయటివారి కెన్నటికీని నన్యయింపవు ! ‘కృషు !

కృషు !’ యని యూరకవాహోవకుము ! నీవెత మొహమైకొన్నను,

నీకృషుఎడుకాని, నీగోవిందుఎడుకాని మికప్పములనుండి నిన్నుధరింపఁ

జాలరు ! కాపున నీజపమాలను పరిత్యజించి నీకృషుజిన మాపలపార

వైచి, నన్నునుసరింపుము ! విశ్వసింపు మియైశ్వర్యమును ! నమ్ము

మిసంపదు ! మదీయతారుణ్యలావణ్య సౌందర్య వారాసిసుస్నాతుఁ

డవై మస్కఫ్ధదీషుప్పము ! నాసర్వసంపదల నీయధీశ మొనర్చెద !

కుచే:—ధికార్మము ! నీయైశ్వర్యముకు ! మగువా ! నీవా హరి

భక్తులను నిందించుదానపు ! నేనా హరిభక్తులను పూజించు

వాడును ! నా కాళీరామభద్రుఁడే తారకము—మదీయనీ

థాసము ! థాగవతపురందరులే మామకసోదరులు—వైరా

గ్యమే పరమైశ్వర్యము—శాంతిదాంతులేపత్నులు. జ్ఞానవివేక

భక్తికళలే పుత్రపుత్రికలు ! ఆవానుదేవుఁడే కల్యయందునా !

అదే తెలకింపుము—అందు—మార్మాండమండలమధ్యసింహసన

మునన్నను యూజగదారాధ్యుని—పరికింపుము ! అదే—

దిగంతకాంతాళీరనది కాతమధ్యపీచికలయందు—సహస్రఫణి

శామండిత మహానీయమణి గణకిరణకిమాతిత శేషమాహిపర్యంక

ముస — వై నతేయవవమాననందనపవిత్రభరశత్రవుత్రవిరాజన్నిజు
చరణవళినవినిస్ఫురత్తు యోఘుసీనముత్తుంగతరంగసమ్ముఖితనారదా
దిన్మానిముఖవినిస్ఫుత్తుత్తు జేగేయమానదివ్యకల్యాణగాత్రుంకై -
ఇందిరామేదిసీచెని హస్తవిస్యస్తచామరసమాందోళనరణత్సుణి
కంకణమంజలమూర్తియై — సకలోవనిషత్తారసమాలోలనిజా
వత్తారలీలావిలాసుడై — పరమభాగవతపిరిక్తి భక్తిసమాయుక్తి
సంతుష్టిరస్తలవిశ్వసనిశాభయమయ్యిడై — ప్రశస్తుడై —
రమావినోదియైయున్న యాపరాత్మరుని—దర్శింపు ఉ, పూజిం
పుము. ధ్యానింపుము. నిర్మలమైన భక్తియోగమే జనులందఱ
మను పరమభాగ్యము! ఆరమాషతి యనుగ్రహమను యా
ంచేలునియంమన్న భక్తిదేవతయే నిన్నావరించునుగాక —
అనుగ్రహించునుగాక !

[మోహిని పరమభక్తాగ్రేసరయై ఉంచేలునిపాదములఁబడును.]

(అనుబంధము. ౮)

మోహి: — మహాత్ము! క్షమింపుము. నీయవాజ్పునసమహిమ నెఱుంగక
కడుసపచార మొనర్చితి —

కుచే: — సోదరీ! లెమ్ము. అందజీని క్షమించుటకును, రక్షించుటకును,
నాపుఁడరీకాక్షుడై కర్త! మనమిరుపురమును నాపరాత్మరుని
ధ్యానింతము!

● (అనుబంధము. ౯ నారదుడు మారహశసముస తలయూచు
చుండ నిష్ట్రోమము.)

(యవనికపడును.)

చతుర్థరంగము.

[విభిన్నవేశము నారదుడు—అనుబంధము. १०]

నాటి—మామాపాలముచే తపిలి, త్రిగుణములచే బాధిత్తులైన పామరజనముణోలె సెంచి, కుచేలుని పరీక్షీంప సమకట్టినమోహినీచక్కనియునదేశమే లభించె ! ఆయమ కర్మపరిపక్వముచే సంమన్న కాలుష్యమును బాసి, భక్తితత్త్వర్థయై, యాజగదారాధ్యుని గౌలున వరంబులకు తపంబునకై వెడలె ! కానీ— సత్యాదేవమాత్ర మింకను తసప్టుదల మానతేదు ! అయిన కుచేలుని పరీక్షీంచుటయన్న సామాస్యమా !

చ. సలువ లిఖించినటి పరిణామము మాన్పగవచ్చు భూధరం బుల తొలఁగించి భూమిని నభోగితిఁ ద్రిష్టిగవచ్చు మృత్యువున్ నిలుపఁగవచ్చు వారినిధి నిరులవూనటు చేయవచ్చుగా కలరి కుచేలుభక్తి పథ మాపఁగ సేరికి నైన శఖ్యమే !

[లోన - అనుబంధము. ११ లోని చరణము] ఓహో ! సాధువులువచ్చుచున్నట్లున్నది ! నాకు చూడ ఏరు కుచేలుని పరీక్షోనాటకమున నాజగనాన్నటకసూత్రిధారిచే కల్పితపాత్రీలని తోచెడిని ! కానిమ్ము ! దీనిచే నాభాగవతశిఖామణి సందియములభాసి లోకమునకు నిరవచ్చిప్పుభక్తి యోగమహామహిమము బోధింపగలడు ! నేనిదే యండి యావితనాటకమున ప్రేషకుడు నయ్యుదగాక !

[వృవేశము ! ఇద్దరుసాధులు ! అనుబంధము ११]

1. సాధు :—జయవానుదేవ ! జయద్వారకావాన !

2. సాధు :—జయగోవింద ! ముకుంద ! నందనందన !

[ప్రవేశము ! కుచేలుడు - యెదుటనుండి]

కుచే :— సాధువులారా ! వాసుదేవభక్తాగ్రేసరులారా ! ఇదే కుచేల
నాముడు నమస్కరించుచున్నాడు ! మిందర్శన మారహా
నాథునినందర్శనమేకదా !

1. సాధు :— వాసుదేవానుగ్రహప్రాప్తిరస్తు ! భో ! కుచేల ! తావక
ముఖ తేజస్సంపదాభవంతుభాగవత్శైఫరమితిమన్యే ఆధికసంతో
మనిమగ్నమయం !

కుచే :— భో ! సాధు ! శ్రీమతాంకపుత్రవావసతిః ! కప్సాభాగమం !
కస్మిన్నివేశః ! కోవాభాగ్యవాన్ భవదీయసమర్చనేన ?

2. సాధు :— భో ! భక్తాగ్రేసర ! మామృతాన్మా భిక్షుభాసు కుత్రివా
నియతవసతిః బూర్ధవిశా !

1. సాధు :— భో ! గృహశాసనాద్రి ! భిత్తొందేహి ! భిత్తొందేహి !

కుచే :— భో ! తత్త్వ భవతాం ! భవతాం ! కరుణయూధియగృహేశ
మామకభిక్షౌన్నపరిగ్రహశేరఫన్యోవాం ! అనుగ్రహస్తోహం!
తామిరువురును తప్పక నాగ్రహాబున కరుదెంచి, యావాను
దేవ్యః కోసంగునాతిభ్యమును స్నీకరించి, నను ధన్యునిచేయ
వేడువాడ!

1. సాధు :— అహా ! సుత్రుప్తావయు ! శ్రీవాసుదేవః శరమోహన
భావః త్వియి అనుగ్రహోతు ! జయ ! సందరుందన !

[అనుబంధము ८८] [సాధువులు పాచుచు నిష్కామము.]

కుచే :— [సంతనమున వారికి సాప్తాంగప్రభామ మాచరించును.
అరుడు జారవిషిచినభాగ్యపుమూటను శునకమెతికొని
పోవును] గై కొమ్ము ! (పోవుచున్న శునకమునుఁ జూచుచు—
ముదహసమున—మోకరించి) కృష్ణ ! గై కొమ్ము ! సర్వము
నీయదియోకాదా ! వెళ్లివాడై ! నీవు కనికరించి, ప్రసాచించిన
భాగ్యపుమూటను గై కొన నీకంత భీతియేలు ! ఇందుచు చౌర్య

మేనా ! మున్న సోమకాసురునిచంపి వేదముల నపహారించిన
తటి యలవడినచౌర్యగుణము, గోరులమున గొల్లవారిండ్లలో
వెన్నపోల్చీగడల నపహారించుటను, పదిచూరువేలాఖోపికావస్తా
పహారణమును దాసుడగు నీకుచేలునిహృదయ మపహారిం
చుట్టోషు ల్రూషిజెందలేదా ! నీనై జమది ! ఎందుక మానె
దవు ! (ఏదియో ఆపకమునకువచ్చినవానివలె తటాలున
ఖన్నుఁడై) ఆ—ఆ కృష్ణ ! దేవాధిదేవా ? వాసుదేవా !
ఆగుము ! ఆగుము ! ఇంచుక ఆగుము * అయ్యా ! మిత్రమా !
అవి నీవారథాన్యప్రగింజలుకాసి రుచిరతరపరిపక్వఫలములు
కావే—ఆగుము. (పోంబోవ)

నారః—[కుచేలునాపుచు] కుచేలా ! యిదియేమి ? వాసుదేవ్యఁ డెవరు?
పోవ్య చెక్కడికి ?

కుచే—మునీంద్రా ! నాదేవదేవ్యఁడు పోవుచున్నాడు విడువ్యఁడు !

నారః—శేదేవదేవ్యఁ డెవఁడు ? థాన్యపుమూట నపహారించినది శును
కము కాదా ? *

కుచే—కాదు - కాదు—నాకూర్చు చెలికాఁడు ! నాదేవదేవ్యఁడు—
నావాసుదేవ్యఁడు !

నారః—ఏమో ! నీపాలిఁటి కావాసుదేవ్యఁడు శునకమయ్యునా !

కుచే—సందియమేల ? ఒక్కశునకమునందేనా ? —

మ. సదుల్క నాదముల్క నదీజలముల్క నవ్యంబుజాతంబుల్క
పోదల్క పర్చుముల్క ఖగంబుల మృగీపోతంబుల్క జాతుల్క
మదనాగంబుల సర్వభూతముల పద్మాతుండు కృష్ణండు నె

మృది వ్యాపింపడే ? విషువుప మిదమన్ భవ్యోక్తినాలింపవే !

నారః—అట్లనా ! అయిన నీకృష్ణఁడే నీథాన్యపుమూట నపహారించే
గదా ! దానికి నీకేల చింత !

కుచే:—మునీంద్రా ! అదికాదు నాయాశయము !

గి. షక్తిములుకావు వస్యనీవారధాన్య

ములు కడుసుకుమారుండు మామురహరుండు

వాని భజియించి తానెంత బాధపడునొ ?

బొజ్జలోనున్నలోకముల్ పొగలగనునొ ?

అయ్యో ! నన్నెల యింతవఱ కాపితిరి ? నావేణగోపాలుఁ

డప్పుడే యగోచరుఁడయ్యేనే ! అక్కటకటా ! అషక్తిములై నయానీవారధాన్యము లారగించిన యూకొస్తుభుభూమణున కెంత బాధకలుగునో కదా ! ఆ—ఆ—కృష్ణా ! మనివరదా ! ఆదే ! అందున్నాడవా !

గై కొ మీఘసంభారముల ! గై కొ మీఘమధురతరమధుఫును ! శ్రీకరింపు మిథలరాసిని ! అనుగ్రహింపు మిథకునీ—(నిమ్మ-మము)

నారః—ఆహా ! ఏమి యాకుచేలునిభుక్తి ! సమన్తభూతములను శ్రీ

వారిరూపములగ గాంచుచున్నాడు. అక్కటా ! మానన మంతయు శ్రీకృష్ణసియందు యించి—

నీ. పడుచు లేచుచు మిధాదివలువ జారుచునుండ

పరువెత్తుఁ ‘శ్రీహరీ పాపో’ యనుచు

యెదురై న జంతుల కెఱగి చేతులమోడ్చి

వీనుడై! ప్రార్థించు తిను మటంచు

నిలచి పెన్నిధిగన్న నిరుపేదకై వడి

అకసంబును జూచి యటై నవ్వీ

తలయూచి యంతలో యెలుగైతి హా ! యని

యఱచి తాపసిపాపకరణి నేడ్ను

గి. పిలచు పొరలాడు ధరణివై పలుకున్న

బాదుకొనుతల రక్తంబువచ్చుదాక

యెగురు నృత్యంబు సలుపు తానేడ్చు మరల

నడుచు నున్నత్తుభంగి నేమందు నార !

అదేపావము ! అయిన—ఆహ ! యిదియేమి ! మఱల చీనవడ
సుచై వచ్చుచున్నాడు ! [ప్రవేశము ! కుచేలుడు]
కుచే :—

నీ. తియ్యనిషల్యటలఁ దేవీసనుగ్రీవు

ఘనరాజ్యపదమచ్చి మనుపలేదె ?

పోనపాపియై ‘నారాయణ’ యన్న

కలుషునజామిశు కావలేదె ?

అతినాలుడై నిన్న నుతియించు ద్రువుని యూ

ఘనపదంబు నొసంగి మనః లేదె ?

ఎంగేలిపండుల నిచ్చిర్శబరికి

యిచ్చుమై సాయుజ్య మివ్వేలేదె ?

గి. కావు మనిన కాకానురు కావలేదె ?

నౌక నడపినగుపలు దయ సరయలేదె ?

నేనొనర్చిన యపరాధ మైననేమి ?

కరుణ పాలింపువలడె యోషరమపురుష !

పరమపావనా ! పతితపావనా ! నేను పరమపాతకి. నగుటకతననా
నేనొసంగుచూతిథ్యమునుమాత్రము స్వీకరింపకయేపోయితివి ! మీ
శుద్ధభక్తి విశీసుడు ? నని నీవే త్రైసీవుచ్చిన నన్నిక దరిజేస్తి యాడ
రించువా రెవరు ? కృష్ణ ! శరణాగతభరణ ! ఎన్ని పాపములున్న
నేమి ? ఎన్ని దుర్వీరపాపకదంబులున్న నేమి ? శ్రుతిరోలంకరణ
ములై, భవాన్నిసుతరణములై, యఖండ కైవల్యపదవివశంకరణమ
లైన నిచరణాశినముల న్యాశయిచినాడ ! ఛీనముగ వేడువాడ !

శ్రీ ! హో ! పద్మేతుణ ! హోదయాజలనిథే ! హోవేదవిద్యైప్రభా !

హో ! గీనావన ! హోముకుందవరదా ! హోభుక్కకల్పద్రుమా !

హో ! గోపాలక ! హోసురార్చితపదా ! ఆర్థారి నిర్వాపణ ! ||

హో ! భక్తావన ! హో ! యజోదతసయా ! మాంపాహిలోకేశ్వరా !

[పదుచు - లేచుచు - నిష్కర్మిమించును]

నారః—హోరా? ఏమి యాతనియస్తలిత్తడై వభక్తి. ఇంట సందఱు నాకటమాడుచుస్తును నతిథుల నాతిథ్యమున్కె యాహాన్ మొనర్చినము, మనమున నీతని కాచింశయేలేదు! ఇదియేమి! మఱల సంతోషవదనండై యిటు వచ్చుచున్నాడు!

[ప్రవేశము ! కుచేలుడు - సంతసమును]

కుచే—మునీంద్రా ! మునీంవ్రా ! ఆవాసుదేవునికృపామహిమయ్యటిభో గాంచితిరా ! శేషించినఫలాదుల్నాతము స్వీయముగ తానే నా హస్తమునుడి గ్రహించి నను ధర్మాన్జేసెను !

నారః—ఏమిా ! శ్రీకృష్ణమూర్తియే యిచ్చుటికి వచ్చేనా !

కుచే—హోను ! ఆనందనుండే స్వీయముగ నేత్తేచి, నాయుంతిథ్య మును స్వీకరించి, నను ధన్యానిచేసెను !

నారః—నీవిష్ణుడేకడా యిందుండి వెడలినది ! ఇంతలో ద్వౌరకలో నున్న శ్రీకృష్ణమూర్తి యిచ్చుటి కెష్టా డేతెంచెను? నేను మాడనేలేదే?

కుచే—మిారు మాడనేలేదా ! ఇష్టాడే థేనురూపమునవచ్చి యుండానే?

నారః—నీధాస్యమును గోవు స్వీకరించెనా ! నీకిలకు యాపిచ్చివదలి న్నాలేదు ! అదియుండనిమ్మి ! ఆతిథుల నాతిథ్యమున కామంత్రణ మొనర్చితివికదా ! ఉచ్చాధాన్యముల శ్రీకృష్ణండని శుస్కమున కును గోవునకును పెట్టితివి ! ఇక రాఘవునిగతి?

కుచే—ఆనందనందనుడు !

నారః—అకలిచే మాడుచుస్తు పసిపాంలుకు దిర్చు?

38

భ క్త శ చే ల నా ట క ము

కుచే:—ఆవేణగోపాలుడు !

నార:—అతిథులభోజనముకు దారి !

కుచే:—ఆగోవిందుడే సమకూర్పుగలుడు !

నార:—కుచేలా ! నిస్నేమందును ! నేను సర్వోసంగపరిణ్యాగియగు సన్నాయిసిని ! నిస్సంగుఁడను ! అయినను నీకుటుంబమున లేని చింత నేనాపాచంచుకొనుచుండ, నీవు గృహస్థుఁడవై, యొక కుటుంబము నీపై నాథారపడియుండ నిస్సంగుఁడవై యున్నాడు !

కుచే:—మునీంద్రా ! అతిథు లానందనందనుని స్వరూపులేకదా ! ఆదేవదేవునిస్వరూపులగు నతిథుల కాదేవదేవుడే సమకూర్పుగలుడు ! నాకేల చింత ! రండు ! ఆనందనందనునిధ్యానింతము !
(అనుబంధము १.७)

(నిష్కామము)

శ్రీ

భక్తుచేలనాటకము.

ద్వితీయం ఒకము.

ప్రథమరంగము - కుచేలునిగృహము.

[ప్రవేశము ! వామాకీ ! ఉత్తరికినప్రస్తుతములు భుజమునను - నీటితోసున్న
మట్టిబిండటో - నెంట బాలబాలికలు వచ్చుచుండ!]

(అనుబంధము. १३)

వామా :— కుమారులారా ! ఇంచుక తాఖుండు ! అందుషవేశించి పార
ముల చదువుండుఁడు !

1. బాలః :— అమ్మా ! ఆకలియగుచున్నది ! నిన్న తెల్లవారినుండి మా
కేమియలేదు —

2. బాలః :— అమ్మా ! మాయన్న రాఘువుఁ డేల పరుండియున్నఁడు !

వామా :— తన మా ! ఏమియలేదు పొండు (బాలకులు నిష్టాము)
అకటా ! జగదీశ్వరా ! ఇంకను మాపై కరుణకలుగదా ? త్వదేక
శరణలమైన మామ సీవే యిటికము లొసంగిన మమ్మక
రష్టించువారెవరు ? అన్నాహారములులేక వాపోపుచు ప్రాణ
పాయసీతియందున్న యాపసిబాలుని—రాఘువుని గాంచి
యెట్లూరడిల్లాదు ! సమంచితవస్తూ భరణము లొసంగకున్న నుతుద
‘కాకలి— యాకలి!!’ యని యాక్రందన వేముర్చుపిల్లలకు
తల్లినై—పట్టెడన్నమైన నివ్వేజాలకున్నానుకదా ! అనాథ
రక్తకా ! పరమేశ్వరా ! అనేక జీవసంతతి కాహారము కల్పించి

రక్షించు నీవు మమ్మమాల్సి మేల యుపేణ్ణించితిని? మేఘమున
ర్చున పాపమైనసేమి? నే నమూల్యాంబరభూషణాదులకోరను!
ధనకసకవస్తువాహనాదుల వాంఛింపును — కాని — ఆకలీచే
మాచు పసికూనలకు తల్లినై పట్టడన్నమైన కొరరాదా?
ఇంటా! తొలిజస్యమున మేము సంతరించినపాప మెంతకలదో?
దీసదమాపరుణడగు నాడై వమునుసైతము నీర్దయాస్పీంతము
కలిగెంటా! అనాఫపాలకా! ఈపసిపాపలసంతాపము చూచి
సమస్త భూపంతానమే వగచుచుడ తల్లినగు నే నెఱ్లోరును?
దీనిరక్షసుడును నీబిరు దెండుపోయే? జగతీతలమున మేము
మనరాదో?

ఉ. నీవు వమాపరుణ వింక నేమ దశెవనతిఁ జనార్థనా!

నీవు జగత్తుఁచీంచి వింక నేమ ననేకతనూజమాత దీ
నావము డీవు నేను కమంటుచు ‘నన్నమొరామ!’ యంచు వా
పోవుమనున్న దీన తలపోయగ నీవును నేమ బాంధవుల్
పావన! బ్రోవస్య మంబంధుత్తుకైన కొఱుతగల్లదే?

[ప్రీవేశము! రాఘవుడు! తూలుచు]

రాఘు!—జననీ! ఎందున్నదానవు! నేరాజూలను—నమవజ్ఞాలను.
వామా:—అయ్యా! కమారా! ఆపారములేమి, కొప్పిల్లి మూర్ఖుల్లి
పరున్న వాడ వేల లేచివచ్చితిని!

రాఘు:—అమార్ప! బంధువులు! ఆన్ బంధువులు వచ్చియున్నారు.

వామా:—అయ్యా! నాయరా! యివియా నీసుతోపమునుక కార
ణము? ఇంట నౌలుగుదినములనుండి యూహచిరములేక పో
రండఱు మాచుచుండ బంధువులరాక సీకామోదదాయకమా?

రాఘు:—తల్లి! వారు సామాన్యబంధువులని తలంచితివా?

ఉ. బాధ మెఱుగక్క హరిహరమాధవు గొత్ప్రాణిపుణ్యలోకసు
బంధులు జన్మసార్థక తపారక నిచ్చెడిబంధు లెంత ని
ర్ఘంధమెయర్చిన్నా ధరణిపాపులచేరని కల్పిలేమికిఁ
బంధులు మామపుణ్యమున వచ్చిరి ధన్యులచేయ నమ్మురో !

వామా:—పోవనిమ్మి ! నాయనా ! వారైన సేరి !

రాఘు:—శిలచుకొనిపత్తునా ! (పోయి సాధువుల తోడ్తెచ్చును.)

వామా:—సాధువులారా ! తాము స్నానాదిక్రియల నిర్వర్తించి, మా
యూతిఫ్యమును స్వీకరింపవేషదాన !

1 సాధు:—సాధ్యి ! మించువరణ కెంతయు సంతసించితిము ! మేము
మాయనుస్థానమును నిర్వర్తించివచ్చెదము ! [నిష్టా] (అను
బంధము ఇర)

వామా:—నాయనా ! రాఘువా ! వీరాబంధువులు ! వీరిరాకమూ సీ
కామోదదాయకము?

రాఘు:—అమ్మా ! మాసవునక నిక్కంపుబాంధవులు నీకే యని మా
తండ్రి వచింపడో ! తల్లి ! వీరిరాకచే కలిగినసంతసమున కాఁ
బోలు నా కాయాసముటై తము కనుపించదయ్యో ! ఇప్పుడేటికో
శరీరము వివశమగుచున్నది ! పాదములకు శరీరమును భరించు
శక్తి యంతకంతకు తక్కువయగుచుస్తుది ! నోట—తడి ఆరు
చుస్తుది ! చాల—అమ్మా ! చాల ! మాతండ్రి పురాణము
చదువున్నచో వచించుచుస్తు మరణావస్త యిదియే యగునా !

వామా:—అమంగళము శాంతించుఁగాక ! అయ్యా ! కుమారా !
నాల్నుదినములనుండి యాపారములేమిచే నించుక నాయాసము
గల్లినమాత్రమున నికిమాటలూడనగునా ! అచిరకాలమునే
మింజనకుడు నీవారథాస్యములతో రాఁగలడు ! అపుడు

కడుపార భుజయితువట లెమ్ము ! యిస్తు డించుక విశ్రాంతి
గైకొనిసి—

రాఘు :—ఆమ్రా ! విశ్రాతిలు ! కానమ్ము ! నాకిక శాశ్వతవిశ్రాంతిసేయే కలుగకలదేశు యెవ్విడెళుగు ? అమ్రా ! ఆనైపు చూడుము ! ప్రిసంచము చాల సుందరసుహది ! తల్లి ! యిటి సుందరతరప్రసంచమును, నీన్న, జసుని, పనిపాపల నంవళీని వీడి మరణిచుట చాల కష్టముసునూ ! అయిను, విధిలేను ! ఆసరాత్మరునియాశ్చ ప్రానటియే తీరవలయుకదా !

వామూ :—సమారా ! సేవిక యుమాటలచే బాధిచిన నే నిందాడోల !

రాఘు :—నలము - ఆమ్రా ! పోవలము ! సేవిక విశేషాలము బాధిషు జాలును లెమ్ము ! జంసి ! ఆకైపుచూవితినా ! అడిగో—

గీ. ఒకిగె రూగానాటుమునుడి భూస కిర్కా

ములదె ! తలిరాటప్రమా హిమజలములులుదె
పశుము ముట్టెముత్తె నోనె ! ఖళి ! ముసంము
మహిమ గారతునే రేపు నోమాల ! మఱల !

ఆమ్రాకు ! మరణించిరచిదప నేమగును?

, వామూ :—అయ్యా ! కంమారా ! ఏమాటల మహసార నాషితినే
తుసచూ !

సీ : చెలుఁగ రుచెక్కుల నులిమనప్పారు

టానరంబున నింకమానలేను

విషవాంశనియుమ నచ్చుచూకులు ‘క్షమ !

శ్రీమారీ !’ యనుచు క్రిపతేను

ఉనేమచే తండ్రి సేవ్యువేదచాకంబు

సగ్గుమైచమన్నట ముగియలేను

మనసార నాచెంత మాధవుకథలను

విని భక్తి బాష్పముల్ విడువలేదు

గి. కలము వెలయించి సత్కరిత నొలుపలేదు

మమ్ము కనలేదు మమతల మనలలేదు

పదియు మూడవయోటనే మమ్ముబాసి

యాట ! రాఘవ ! మరిపితు నరఁగ నగునె ?

రాఘు :— అమార్మ ! మరచిపి. అతిథులభోజనమునుకై యేమాలోచించి
లిచి. జనకుఁ డింకను వచ్చుటవు ఆలస్యమగునేమో? పాపము
కుండారులయిన యతిథు లాతిధ్యమునుకై తపింపరా?

వామా :— కుమారా ! నేనేముర్తున. ఇంట నొకథాస్యపుగిఱజ
యైననున్న కులశేఖరుఁడగు నిన్నిక్కు నాచెతులార మృత్యుదేవత
కర్పింతునా? ఇక పొరుగింటికిపోయి తుదకు హేయతరమగు
దాస్యవ్యాకికై న సమ్మతించి యింతథాస్యమును సేకరించుకొని
తెత్తుమన్న నిన్నిట్టివశ్శో విడిచిపోవగలనా?

రాఘు :— ఇదియూ సీసందియము ! అమార్మ ! ఎట్టిపోమరమును ఒడి
పోపుచున్నాను. పుత్రీవ్యామోహమున నీచేయవలసినథర్మకృత్య
మును మానెదవా? తల్లి ! నీథర్మముతప్ప నీ పీలోకమును
విడుతరి సిపుత్రుకులు వెంటనత్తురా? అమార్మ ! నీకు నేను
నచించువాఁడనా? కానీ—

ఉ. రా రొకరై సపెంట కనరా రెవరున్ మనలేమి వేళలో

చేరుదు రెల్లవారు సిరిచేరినవేళలో మృత్యువాతదా

చేరువొ నాస్కుశానమునుచేరి తమంతస్తపోదు. రిండ్కులై

వారకపాపపుణ్యముతె వచ్చును ప్రాణలపెంట నమ్మరో !

వామా :— తనయూ ! సీసుజ్ఞానవచనములుకై సంతసింతునా? దుఃఖం
తునా? విధిలేదు. పోవనేవలయు, కానీ—

రాఘు:—అమ్మా ! ఇదియా ! నీడైర్యము పోవనిమ్మా. సీవు నాచెంత నుంటివనుకొమ్మా. ఆపరాత్పరుడే నా కీదినము అంత్యమే లిఖించియన్న సీవు తప్పింపగలవా?

గి. మరణమొ సుఖమో కష్టమో ప్రాప్తమేదో
కలుగదేదైన కంజాత్సుకరుణలేక
సంచ మాత్రనూరట సందియైన సాధు
పూజనమునేయ కడగు మో పూజ్యచరితా !

వామా:—అకట్టా ! లోకమున తమకుమారులు రోగాదులచే శాథ పడుచుండ గాంచి, దుఃఖించుటకైన నోచనితల్లుల సెండైన గంటిమే? తుదకు పఱ్చిమ్మగసంతానమునండైన ఎప్పుడైన ఎండైన ఆకలిబాధచే చచ్చుట వింటిమే? ఆకలిబాధచే వేగులుమాడు చుండ విలపించుపుత్రులు చూడజాలక — వాపోవుటకైన వీలు లేసిజనయిత్రుల సెండైనగంటిమే? తనమూ ! నీసంతాపమునకై పోగల్లుదునా? ఇప్పు డతిధిపూజ కేమియు లేమికై వగతునా? సర్వేశ్వరా! శ్రీకృష్ణా! నీభక్తుల మమైకిషమసంకటమలపాలు చేసితివి. ఇదియా ! నీభక్తవాత్మల్యము యిదియా ! నీశరణాగత రక్షణము. కట్టాడై వము నేల నిందించుచున్నదానను ! పరమే శ్వరా! దీనబంధో! నాకుమారుడాసన్న మరణుడై యున్నాడు కదా యనసంతాపభరంబున నిస్సేమైన ననియున్న తినుం పుము ! భవసీయస్వరూపులగు నీయతిఘుల తనియుచుటకంచె మామకనండనుని ప్రాణాపాయసితి నాకంత యెక్కుడుకాదు ! గోవిందా ! ముకుందా ! అంతయు సీవే ! అందఱిని కాపాడు వాడపు సీవే ! సీవులేకన్న — నీదరూరసదృష్టియే లేకున్న నేనిదుండిమాత్ర మేమొనర్పగలనా. ఇదే ! సీస్వరూపులగు నతిధిదేవతల తనియుంచుటకై దాస్టున్నతికైన సమ్మతించి పోవుచున్నదా ! మాకతిధిసేవాభాగ్యమును చేసూర్పుము ! ఇదే

నీవోసంగిన యా కమారుని నీకే యస్పగించిపోవుచుస్తుదాన !
సకలచరాచరవస్తు సాచయములారా ! సకలాంతరబోహిరపరి
మాణసలారా ! యమవరుడై నిలవలతాశనాదిదేవతా
వినరములారా ! మిారు—సర్వేశ్వరునిచే సృజింపుబడి, సతత
ధర్మరక్షణ సేయ నియుత్తమైన మిారు—కేవలధర్మానుపాలన
మునకై—ధర్మదీష్టబధినై యేగుచుస్తు నేను నాటమారుని
మికప్పగించి పోవుచుస్తుదాన ! నేమఱలివచ్చువఱ కి భాలుని
వీడిపోవకుఁడు. నిాశే రణ్ణింపుడు—సర్వేశ్వరా !

జా. నీపూజారతి నీజపంబు తపముకౌ నీనామనష్టి ద్రో నీ
రూపధ్యానము చేయుభ్రుని కుమారున్ నీమనర్పించినా
నాపన్నుకౌ నయబ్రోచెదో ? కతినతన్ యాత్మంబు చేకూచెప్పో?
నాపాపం బది యెంచుయున్నవియో? కృష్ణా ! మాఘవా ! కాపవే!

[నిష్క్రమము - యవనిక పడువ]

రెండవరంగము ! కరటకళా(స్త్రీ)గృహము.

[సగోజిని యొకయాసనముపై సుపవేశించి పీణాతంత్రులు సపరించుచుండును
ప్రవేశము దీక్షితుడు]

దీక్షి:—అక్కయ్య ! నాపెండివిషయ మాపేళ యేదో యొకటి తేలి
తీరాలి ? ఎస్సుడడిగినా మాబొవ కరటకళా(స్త్రీ), యేదో యొక
దొంగసమాధానము చెప్పడమేకాని, మాకాచేలమామ
కూతురు సుందరాక్షిని పోడిచేసేమాటే యెత్తుడు మాటల్లా
డకు—ఏం !

[ప్రవేశము ! కరటకళా(స్త్రీ) కోపమున]

కరట:—ఏమి యా కుచేలునియూద్దత్యము ! ఏమి వీనిగర్వము ! ఆ !
నాబొవమఱది యసుదీక్షితునకు తనతనయమందు సుంద

రాజీ నొసుగడట ! కానిమృగి ! వీనిగర్వ మణంకున్న సే
కరటకళాశ్రీనా ! [సరోజినైవై పు వీషింప—రోజిని పాడుట
ఫక్కమించును. అనుబంధము. గు] ప్రేయసీ ! సరోజినీ!

సరో :— (మాల్కాడక పాడుచుండునా.)

కర :— (చెంవేగి) సరోజిని ! సరోజినీ !

సరో :— (వేరోకవై పు తిరుగును.)

కర :— ఆలికుంతలా! (ఆమె సమష్టమునకుపోంయి) దేవీ!

(సరో శిని మంచియొకవై పునకు తిరుగునా.)

దిణ్ణి :— మాల్కాడను! ఈవేళ మాలక్కుగారు మాల్కాడరు!

కర :— (సరోజిని సమష్టమున కేంచి) ప్రేయసీ ! ప్రేయసీ ! (ఆమె యునోకవై పునకు తిరుగ, కరము గ్రహించి) దేవీ! దేవీ!

సరో :— అఱ్ప ! చేయిందువును ! (పినిపించుకొని) మింకరగ్రహంమున
కలిగినబాధ నష్టప్పణు జ్ఞాపకముచేయుచునే యుంకనల
యున ?

కర :— ఏనీ ! మృదులముతైన నాకరములచే—

దిణ్ణి :— ఆవోవో ! ఏమిమృదులములు బాటు ! పిడకదిమృలు !

కర :— దేవీ ! నేను పిలచుచుండ వినిపించుచున్నదా !

సరో :— ఆ వినిపించుచునే యున్నది ! నేను పడ్జమసాయినిపాడుచుండ
తాము సప్తమస్థాన మలంకరించి, వీణాతంత్రులు తెగునట్లఱ
చుచుండ వినిపింపకపోవుటకూడనా ! నా సంగీతాభ్యాసమున
కేమో యభ్యంతరము కల్పించితిరికదా ! ఇక తమఘునకార్య
మేమో రూగానతిండు ! తమపాదధాసి రూ లక్షింప పిద్దముగ
నున్నది !

కర:—ఆఖు ! ఎందు కీంచాగర్భితవాక్యములు ! చూడు ! సంసారాంగసత్కదా ! ఎప్పుడును సంగీతాభ్యాసముత్తో కాలము గడవిన నేన్ను ?

సరో:—రాలనైన కఱగించుసుగీలమే మించు రుచింపదా ? అయిన నది నిక్కముగ నాయన రాధమే ! సంసారాంగన యెప్పుడును యొమివేయుచుండవలయు ? ప్రాతఃకాలమునుండి సాముంకాలము వఱకు బానిసవలె పనిచేయుచుండవలసినదేనా ?

కర:—దేవి ! సేయమాప్రము నీటు వినోదము వలదుటినా ?

సరో:—వలదన్ను చూప్రమునే మామదాననా ! ఆట్టివాడప్ప మూడవ వివాహ మేలచేసికొంటిపి ?—

కర:—బుద్ధిలేక—క్షుణుపుము ! మఱచితి ! చూచితివా కుచేలువిగర్భు ము ? తన తరచు యగుసుండ గాణ్ణిని మహదీశ్శితురకొసుగఁడఁట!

దీంతి:—ఓయి ! కోయి ! అన్నియు అబ్దాలే !

కర:—నిక్కము ! మింక్కి మహదీశ్శితుఁడు మూరుఁడట !

సరో:—ఏనీ ! అబుగుబాసని కంతగిర్మముకలిగెనా ! ఆట్టివాడు తసభార్యను వామాణ్ణ సేల మరయింటికి భీక్షాటనకఁ పంపలయు !

కర:—ఏనీ ! వామాణ్ణ భీక్షాటనపే వచ్చేనా !

సరో:—భీషిమునుం కాపస్సు యేదోదాస్యమెసంచి ధాన్యమునకొని పోవుటకఁ !—వామాణ్ణ ! వామాణ్ణ ! [ప్రవేశము! వామాణ్ణ] (అనఃబంధము ఱఁ) పని అయిందా?

వామా:—అమ్మా ! అగుచునే నున్నది !

సరో:—ఏనీ ! అగుచునేయున్నదా ! ఏమో బీదదానిపని కనిక రించి, దాన్యమనునెపమున సీకింపథాస్య మివ్యున్న నాయటి

యదారస్వాహవకు—నాయట్లు—నాథా ! ఏమి ! మాటలు
రావా ! —

కరః—ఆ—ఆ—నాయట్లుప్రాణీజీరోమణిక్—నాయట్లే యజమానూరాలికి—
సరో—నాయట్లుప్రాణీజీరోమణిక్, యజమానురాలిక్, ‘అగుచునే—
యుస్వది! ’ యనియూ నీవోసంగుప్రత్యుషరము !

వామా—అమ్మా ! : నిమగుచుస్నుదుటినిగాక, నే నీకేమియు నన
లేడే ?

సరో:—సీబ్రతుష.స కొకొకెరినుటకూడనా ! ఎంతగయ్యాళివే !

ఏమో పుణ్య మాలోచించి నీకింత ధర్మముగ ధాన్యమెసంగ
నుండ సన్మే యుసఁదలఁచితివా ! బౌను—కాలమహిమ !
నిస్సేల యసవలయు !

వామా—అమ్మా ! ఆజూనవశమున నిస్మేష ననియుస్న త్యమిం
పుము ! ఇంట నతిఖు లాతిఖ్యమున్కె వేకరుచుండురు ! నేనిం
టికి తొందరగ పోవలయు—

సరో:—నిమిా ! తొందరగ నింటికోవలయునా ! నేనుచూత్రిము
నీతో పనిలేక సంభాషించుచున్నానని తలంచితివా ! ఇంకను
నింత ధాన్యముశ్శుదే యెవ్వురు వినరవలయు?

వామా:—అమ్మా ! త్యమింపుము ! యింటపుమారుఁ డాసస్తు మర
ఇఁడై యున్నాడు ! ఇట్టియెడ—

సరో:—‘ఇట్టియెడ ఇట్టియెడ?’ నీవు పనిచేయకున్న, ధాన్య మూరక
మచ్చునా? ఇచ్చి క్రూపడి, శ్రేమక్కు సంపాదించినధాన్యములు
కాని, నీమగనివతే క్రిందపడినవాని నేరిణ్ణాని తెచ్చినవికావు
నీవడిగినప్పుడ్లే దానమునర్ప !

వామా:—అమ్మా ! నేను దానమడుగలేదే ! నేనిప్పు దొనర్చిన
పనికై, ధాన్యమున్కె, నాకు రావలసినధాన్య మిమ్మంటినికాని—

సరో:—నీకు రావలసినవా ! పని యసంపూర్తిగ నొనర్చు, మాకీభ్యంది కలిగించినదున—తీట్లు ? ఏమినాథా !

కర:—ఆ - ఔసు కావలసినన్ని తీట్లు !

వామా:—అమ్మా ! నానాథుఁ డింటికివచ్చువేళ్లునది—అతిథు లొక చోట యాతిథ్యముకై వేకరుచుండురు !

కర:—మేము వచించుచుండుట సీకు వినిపించుటలేవా ! నీ కీనాడొక గింజయైన తొసంగఁబడు ! ‘అతిథులఁట !’ తినుటకు మిాకే తిండిలేకున్నను, ‘అతిథులఁట !’ మాచిమగఁడు ! మంచిభార్య !

వామా:—అమ్మా ! ఇంట కుమారుఁ డాకలిచే యూసన్న మరణఁడై యున్నఁడని వచించినను, నాపు న్యాయముగ సేనిపు ఉసర్చిన . పనికై రావలసినధాన్యమునైన నివ్వతుండుట భావ్యమా !

కర:—‘భావ్యమా !’ శిశుపాలరాజేంద్రుని ప్రభావపురోహితుఁడై మిాపు కనికరమున గృహము నొసంగిన కరటకళాస్త్రగారినే భావ్యమాయని యందువా ! ఇంత యహంకారమా ! ఇంత గర్వమా ! ఒకగింజకూడ యిన్నఁబడు పొమ్ము !

వామా:—అయ్యా ! మర్పలుఁడై, తణికముతైన యైహికసంపదలచే పరివేష్టింపబడినమానపుని—శిశుపాలరాజేంద్రుఁ నాళ్లయిం చిన మిాకే యితరగర్వముఁడ, యజరామరుఁడై—యనంతుఁడై—సృష్టిసిలయకారపుఁడై-యిట్టి శిశుపాలునంతటివారిని పదిఫేరు నిజసంకల్పమాత్రమున సృజించి, లయ మొనర్పు జాలు నాజగదారాధ్యాని, గోవిందుని—ముఖందు నాళ్లయిం చినమాపు గర్వముండు టబ్బురమా ! ఏమియు నొసంగవా ! నిక్కమా ! ఇంట కుమారుఁ డాసన్న మరణఁడై యున్నఁడన్నను, అతిథు లాతిథ్యముకై వందురుచున్నారని వేడినను,

ప్రార్థించినిఁ మింగ కనికరముకలుగదా ! కానిందు !-ఇంతట
అంక మ్రుమించునా ? ఫర్గుము నదించునా ! కీళవరూటుఁడుగు
నా పుంష్టికాణ్డము నేడెక్కబెజగ్దుంగముఁ సూయమయ్యునా!
చోను ! నిక్కము. హాయమసుదాస్వున్ని తీకె న సమ్మతించి
ఎమ్ముచెనఁకఁ వేవుట నాదే గుపరాభము. సర్వోకశరణ్యు
పును సర్విజుతుంబాలసరిక్కఁడును ఉగు నాపగదీశ్వరును,
లొచూము. నేత్తెంచినయత్తిఖాల నట్టాన్నిసత్క్యు-ప్రతులకై
తానే ప్రసాదించుకా ! దృష్టికై వేడెడుభక్తుల నుత్తావ
ముఖుపేటి మూడురావురుఁడే బోధివుకా ! నాసాఁసేముఁడేత
ఇచించుముఁనా, కవ్వఁవిశ్వాసములేక నేఱం దేత్తెచి, నా
ప్రార్థిలచే మింగ సంతోషముకలిగించిపుచుకదా మానిండా
నాక్కసూర్యములు భరించుణిక్క సనుభవించితి ! అప్పు ! నా
కేమిము నొసంగఁటాలన్ను తీసని చింతించము ! నాకేమియు
నాసంగఁటప్పును రేపురచ్చి హేమించిశాస్వమును . వినరెడ
తమ్ము ! నాకే శలనిమ్ము. నూ కాణ్ట చము నుధమునఁగుఁ
గా ? (పోయిని)

ಕರ್ನಾಟಕ :— ಪ್ರಾಮುಖ್ಯ ! ಸುಕೆ ವಸ್ತಿರವಿಕ್ರಿಯೆ ಮಾಡುವ !

వామా:—ఆచ్యు! సాక్షి! దిక్కు—

స్టి. పుష్టికృష్ణ మంత్రి కెంచుల్క సమకాది

ನೇಯ ಪರೋಚನಿ ಕೆಂದಿರುತ್ತಾ?

పత్రి చెంపాల్సో బడ్ లిదువ్వు మయ్యాని

సులభ చమానాఫ్టీ కేడిదిక్స్!

దండవాతులచే రక్షముకోవ మఱలని

ಯುಳ ಕ್ರಮಲ್ಲಾದೇನ ಕೇದಿದಿಕ್ಕು.

ద్వి తీ యా న ము.

51

ప్రతిసుశబ్దముల బంధించ శాంతిచే
నేనయు కస్తుపెఘామ కేడినిష్టు ?

గ. ఈతుల పుత్రుల దుర్భరపాఠాల్ల
గాంచి సత్యంబుకై స్వార్థగపిమవీము
చంద్రమణి జానకి వీరసతులవిష్టు ?
అట్టిశాంతంబు దై నంబు నాకుదిన్స్తు !

[వామాశ్రి - ఇమ్మిదిమను]

శ్రీ

భక్త వచేలనాటకము.

తృతీయాంకము.

[ప్రథమరంగము—వచేలునిగృహము.

[రాఘవుడు పరండియుండ - ప్రవేశము నారదుడు]

(అనుబంధము. १७)

రారః—(రాఘవుని గాంచుచు—నిట్టూర్పువిడచి) ఆహ ! మరణస్తి యందున్నను యా బాలకునిముఖభావ మొంత ప్రశాంతమై— గంభీరమై యున్నది ? ప్రేమనీండారఁ బిలచుప్రియజనకునికడ కేగుతనయుని మందహసభాసురసుందరవదనంబుమాడ్చి, సర్వ జంతుజాలమునకు జనకుడగు నాసర్వేశ్వరుని చేరఱోవుచున్న యా బాలకుని మందహసమున కేమందును ?

సీ. కంజాటుభ కి మై గాంచునేకాని యే

చోద్యవస్తువునైన చీండబోడు ।

హరినామకీర్తన యటై పలుగైనాని

‘బాధ’ యంచనియైన పలుకబోడు !

అరమోడ్చి కనుల సృత్యము సల్పునేగాని

వేడుక నాటల నాడబోడు !

పలుమారు మాధవు ప్రార్థించునేగాని

కోర్కెల తండ్రిని కోరఱబోడు !

నీ, భక్తి నానందపరవశభావమంది
యలరునేకాని ‘హా !’ యని యైన ససము !
యదుగు డడలఁపు రాఘవుం చోర ! భాగ
వతశిఖామణిగాక తాబాలు డగునె ?

పరాత్మగా ! వాసుదేవా ! యిదియు నీ లీలానాటకమునండలి
యొకవిచిత్రరంగమే యగునా ? లేకున్న — ? [ప్రవేశము ! వామాక్షి]
వామా :—

చ. ధినమణి యజ్రమధ్యమున జేజరిలెన్ గృహసీమధాస్యముల్
కనబడ వేమియుఁ దయను గాంచదు నాపొరుగింటిసాధ్వి పా
వనులతిథుల్ తుఫారులయి వందురుచుండిరి యింట పుత్రుఁడ
న్ననొ మృతినందనుండి ! యథలాపన ! యోజగదీశ ! కావవే !

మునీంద్రా ! అభివాదనములు ! కన్నతల్లిసై తము దూరీకరించిన
యాహతభాగ్యునిచెంత నువవేశించియంటిరా ! మిదయార్ద్రో
భావమున కేమందును ?

రారా :—సాధ్వీమణి ! ఊరడిల్లిము. లోకమున ధర్మదీషౌభదులపై ననే
కడా యాజగదీశ్వరుని పరీక్షూకటాక్షములు ప్రసరించును !
నీకుమారునిచెంత నెల్లప్పుడును నావాసుదేవమూర్తియే ప్రకా
శించుచుండ నీతనయుఁడు హతభాగ్యుఁ డగునా ?

రామా :—మునీంద్రా ! ఈదీనులపై నాగోవిందుని కరుణాకటాక్ష
మెన్నుఁడై న ప్రసరించునా ?

ాఘు :—(కనుల తెఱచి, యించుక లేవ ప్రయత్నించుచు) అమ్మా !
అమ్మా ! వచ్చితివా ! మా గోవిందుని చూచితివా ?

ామా :—అమ్మా ! కుమారా ! నాయటి నిర్మాగ్యురాలి కావాసు
దేవమూర్తి దర్శనమునంగునా ?

రాఘు:—అయ్యా! జగనీ! సేవ చూకలేదా? యిష్టాడో మానడిన
మన నూడెంత కరుడెచి ‘కుఱ రా! భై నీం బాధాలన్నియు
నచిరకాలమన నేదిర్చు! ’ నని నచించి యథయహాన్ని వెలుసు
గనే! సేవ చూడలేదా!

నారా:—(*స్వగతము*) ఆహా! ఏను యించాలని దృఢనిజ్ఞానము!
(*ప్రకాశము*) కమారా! సేవ కలగాంచితిమికాబోలు! ఇక్కడి
కెవ్వరును రాలేదే?

రాఘు:—ముఖ్యాదా! మిమ్ము నేచూడునైతి! తమివుడు. లేవిజాల,
పరుచియే యథివారన మొర్రును. అనుగ్రహించి గై కొనుడు.
తాసనచంద్రా! మరణమన్న నేను?

నారా:—కమారా! జగనమరణములు ప్రాణుల కెమను తస్ఫువు.
చ. జగనముయండి దేహానిలభాయవిధంబున వోట సంటియే

తసరును మృత్యు వెన్వీరికి తప్పును; జీర్ణము నైనవత్తు మొ
స్ఫుర త్యజియాచి క్రొన్వైసనమున్ ఖచియాచడిమాడ్చి— జీవుడుకు
తనును తొలంగి యన్యతను తస్వి మెఱుగుతై మృత్యువోగదా!

రాఘు:—అంతమేగదా! జగనీ! ఆయన నాకై యేలక్షీకితువు?
ఎటింగియెటింగి నేను చిన్నతనముయండి యెట్టిపాముచేయ
లేదనుటకు నీసేసాడ్చి! అజ్ఞనవశమున నేనేనేన నొనర్చి
యుగటినా కరుణానముమ్రండగు నాపరాత్మరుడు తప్పక
తమించును! అప్పచ్చో, అమాష్టు—

వామా:—అయ్యా! కమారా! నన్నెల తల్లి యని సంబోధించడవు?
ఉ. పిల్లల గూటింగో నునిచి ప్రేమచె తెక్కులగస్పి మేతకై
యెల్లెడ సంచరించి తుద కెట్టులొ పుట్టు పొలంతి బ్రోచు నీ
తల్లి త్వదీయమృత్యుపరితాపము గాంచియు విన్నపండె నం
చుల్లమునందు దూరకు మహా! కషుపాషిని నేను తల్లినే!

రాఘు!—అన్నా! చింతింపకుము! మరణమన్న నిష్ప్రా డంత భయంకరముగ లేవుసుమా! తల్లి! నాకు బుధివచ్చిన తొలుశటిదిసము భూపకముణ్ణుడా! లోకబౌధస్తుడగు నామార్థావు డస్తమాచిర లోకముర నేనుయుత్సాతము లుప్పుత్తిగ్గనో యని ఫీటిల్లిశి! కాని, రాత్రి మాత్రుగదా! ఆనుధ్యాకముత్తైన సత్కప్రముఖుడు, శీరణణడగు నాచ్చువుము సుచయించి, పవలుకర్ను రాత్రియే మేలనిపించవా! సూచ్చుర్చ్ఛియే యిల్లి మనోహరదృశ్యముర మాంగుఁకున తుండ్రిమగు నీళ్లవిత మేటి మనోహర దృశ్యముల మఱిసుపటిము చుట్టుదో యెవ్వుఁడెఱుఁగు?

నారి!—భార్షి! కామారా! సాధ్యిమహి! ఆబాలఁనిమాటు వింటిని కథా! ‘ఊర్స్య మరణాభ్రమ’ యచుట విచవా! అదియుగాకమ. తరుణీ! బాటుఁ డెనుడు? సీసెనరు దేయతస్యము నీసుతుండుకమనే వీఁడు భవారుతెరుబులునుతుఁడై పుట్టె సెవారికికా?

మతీప్రుణ్ణ చనుమంజువాఁడో? యినియే మామాముఁఫంచు యై వ్యిం కెవాప్పలు లేరు! ఆర్పు యెంకఁే ప్రాణుమ నాధ్యిమహి!

నాకిక శిలపొనుగుము! నేనా మురుముకష కేఁవఱని యుండి! మఱి శీఘ్రుకొలముర నేనుంటు! నాసును మిముఁ విడి పోవ కాఁ శాఖపకున్నవి! పరావ్యారా!

శ. కల నెన రిఁ నాఁ నేన శీమారీ!

యచు సిరున నెన నాడువాఁడు!

అర్పుంబు వసంబు నముఁకూ శయురుచుఁ

కార్పు కున్నను ల్లుఁ గాంచువాఁడు!

ఆకసంబుఁ సీను నములమంగళశూప

మును గాంచి చూసంద మెనయువాఁడు!

అనయంబు సీపదధ్యానై కనిష్ఠచే
కనులబాష్పజలంబు గ్రాలువాడు

గీ. పరమభాగవతమచేలభద్రసుతుడు

ఆర్థుడ శరణ్యుడ గతికుడ డైనవాడు
ఆకట కృతించి మషయుటే యక్కటకట
విషికృతుబొ? నీలీలయొ? వేదవేచ్యై!

[నారద నిష్ఠామము.]

రాఘు:—అమ్మా! మునీంద్రుడు వెషటారా? ఏది సీకరము నిల్చిమ్ము.
నేనోకటి ప్రాణ్యింతును. ఇచ్చెదవా!

వామా:—అమ్మా! తనయా! ఈహతభాగ్యరాలి. కట్టియద్వము
సైత మున్నదా!

రాఘు:—ఏమియులేమ! జాసు! సీపు నేయ చెప్పువాడనా! అయి
నను, కస్యుకుమారుని కాపచిరమికతేక మృత్యువున కర్మించె
నని నాజుకునిపై కనలకుము! ఒకపురాకృత కర్మానుభవ
మును మఱియొకరు తప్పింతు రా యనియైన యూరటనందుము!
నాతమ్ముల నూరడింపుము! నన్ను మఱిచిపొమ్ము! కాదు,
కాదు. ఎప్పుడైన స్మరింపుము. నన్నిక వదలుము. మాటాడ్చ
జాల. అతిథులు - భోజనము - దారి - (కనులుమూర్యును)

వామా:—బోరా! దుర్భరవేదనాయూతమృత్యుముఖమునన్నను
యాపసిపాప ధర్మాచరణమునం డెట్టి యానక్తిని ప్రకటించు
చున్నాడు. బోసు! నిక్కము! లోకమున ధర్మముతప్ప తన
యులు, బౌంధవులును పెంటవత్తురా! నే సీపుత్రవ్యాహోహ
మున మునింగి నాథర్మమును మాను బెంతయు నసమంజసము!
అతిథులు వచ్చువేళ్యైనవి! పరమపురుషా! నారాయణా!

శా. ఇంట్లో లేదోకగుజ్యమైన యతీఘుర్ హృచ్ఛమున్నారు నేఁ
యింట్లో చిక్కుమ ధాన్య మింక ముఖ్లో శ్రీశుండు గోవిందుఁడే
వెంట్లో బాయక్ బ్రోము తేడు కరుణా పీష్టించునో? లేక ము
క్ర్యాటీక్ బోలుక్సఫార్ సాఫువుల కృధాకాలాగ్ని కర్పించునో!

పరమేశ్వరా! యథేచ్ఛముగ ఐష్టమ్య సాతీషక, తమంతటాము
వృసిగాంచు సరణ్య సీవారసస్యముతైన మాక్కినాఁ డుష్టకరింపవా!
లోకోపకారార్థమై జగతి నుఢ్యపించి, వ్యాపించుల సహించి, శులభార్
విస్ఫుముతైన రసాలాచితరువ్యతైన మాయిం దీనాఁ చౌదరమునపొంపవా!
రాఘుః—అమ్మా—తల్లి—

వామాః—(పమారునిచెంతకుపచ్చ) అక్కటుకటూ! పమారా! క్షణ
షణమునకును మాత్రాంామునుండి విముఁడుగుచున్నావా!
మర్పురమహావేదవ ననుభవించుచుండియు ని న్నిట్టవేదనపాలోన
రించిన యానిర్మాగ్యర్థాలి నొక్కమాటలైన నాడితివా। తుద
క్ష్యి ‘బాధ’ యంచనియైన నచిచితివా! మా కాయాసము
కలిగింపనొల్లక మందహాసమున సంతయు సైతువే! నీకా యిల్
దుర్గురణావస్థ! నీకా యిల్ ఘోరవేదనాయుతమరణము!
డైవమా! యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టింది భగవద్భూక్తిచే కాలము
గఁడువుదమన్నును, మాకట్టిసుతుసైనైన కలుగనివ్యవా? అక్కటు
కటుకటూ! లోకమున దారిద్రుముసకస్య వేరుమణిము లేదను
టుకు మా యనుభవమే సాణ్ణి! [లోనే - జయసందసుదన!
యని] ఆహా! యిదియేమి! మఱల వ్యామోహమున మునుంగు
చున్నాను. సందసందనా! గోవిందా! క్షమింపుము! మాకత్తిథి
సత్కారభాగ్యమును చేకూర్పుము! నాటమారునకు ప్రాణా
పాయమే గూర్చువేని యతిథులభూజనము ముగియువజ్ఞైన
కాపాడుము!

[ప్రవేశము - సాధువులు.]

1. సాధు:—ఏమమ్మా ! యిదియా మింయతిథిపూజ ! ఆకలిచే మాడు చున్నయతిథుల మాటాడింపక మింపనులను మింగొసర్పున్నాను చున్నారా !

వామా:—మహాత్ములారా ! యిందుక శాంతింపుడు ! నానాధుడు వచ్చువేళయెనది !

2. సాధు:—ఇక క్షేణమైన శాంతింపము ! ఆతిథ్య మిచ్చెదనా లేదా !

1. సాధు:—అంతగతిలేనివారు మమ్మెల భోజనమున కామంత్రణ మొచచ్చిత్తిం !

2. సాధు:—తినటట మింకే తిండిలేకున్నను మింకే బింకమేల ? ఏమి ? ఆతిథ్యమిచ్చెదవా ! శాపమివ్వివలయునా !

వామా:—మహాత్ములారా ! మాపై ననా శాపము !—

మ. దురితాత్ముల్ దొసగుల్ ఫుటీప తపసుల్ దొస్సారముక్ లేమి భి కరశాపాగ్ని సంంప ధర్మమగు పీకన్ దీనపై నలగా కరుశాధూరతకాదె సర్వలితశాఖాక్రాంతన్నింభవ త్రుప్తం ఒని గొడ్డుట్టణ్ దునుము చందంబోను కాదే ధరన్ !

1. సాధు:—ఇంకను జాగునేయుచున్నావా ! ఇదే గై కొమ్మె శాపము !

[ప్రవేశము ! కుచేలుడు ! శీఘ్రయానమున - ధాన్యపుమూర్ఖ నొక పెటికపై నుంచి]

కుచే:—మహాత్ములారా ! శాంతింపుడు ! శాంతింపుడు ! కొప మున సంహరింపుడు ! వామా రమ్ము (మోకరించి) సాధువులారా ! ఇంతకాల మెట్లో మోవికపట్టి సై చిత్తిరి ! ఇంక యొకఫుటిక కాలముమాత్రము సహించితిరా ! ఆవాసుదేవుడే మింక సమంచితాతిథ్యము నొసంగుభాగ్యమును మాకు చేకూర్చు గలుడు !

1. సాధు!—వలద య్యా! నించూతిథ్యము! పాశము నింకే బుబు
తుకు లేనప్పుడు!

కుచే!—అనుగ్రహింపుడు! ఈదరిద్రభక్తు! జోసంగుసభ కిక్ గంగా
జలమునేని పరమాదరణమున గ్రహించి నను ధన్యునిచేయ
వేడువాడ!

2. సాధు!—అక్కికానిమ్ము!

రాఘు!—దాహము—తాపము—బాధ

1. సాధు!—అదిగో! యింట మూల్లుథ్యునలు—మేము వినిఱాలము!
ఏదీ ఆతిథ్యము!

కుచే!—ఇంచుక శాంతింపుడు! (కుమారునిచెంతో కేగి) ప్రేయనీ!
ఏమి యాయుత్సౌతము? కుమారా! రాఘువా! ఎందున
తండ్రి బాధపడుచున్నాడవ?

రాఘు!—జనకా! నాలుక—శుష్కించుచున్నది. తుఱము కంటై—
యెక్కువ—జీవింప-జాల. అతిథులు - భోజనము—

కుచే!—అక్కటుకటా! కుమారా! శ్రీకృష్ణుడు నిన్నాకలిచే చాన
నియోగించెనా! తనయా! పరమేశ్వరధ్యానమున—

1. సాధు!—భిక్! భిక్! బ్రాహ్మణా! భిక్! తియ్యనిమాటలచే
మమ్ము హింసించి చంపవలెననుకున్నావా?

కుచే!—సాధువులారా! శాంతింపుడు. నాంకుమారుడు చావ
నున్నాడు—

2. సాధు!—నీకుమారునితో మేమును చావవలయునా! ఏదీ! భిక్!

కుచే!—దేవీ! అదే ఆ వేటికపై సేగానితెచ్చిన సీవారపుధ్యానపు
మూటయున్నది! దానిని గైకొని, పచనమొనర్చి యతిథిదేవ
తలతనియింపడేధ్యము!

వామా:—అక్కటకటా! మరణశయ్యపై నున్న నిజసందనని కింత
యోగిర మివ్వొండలవున్నను చెంతనుపవేశించుటకైన నోచ
లేదా? నాథా! వెకలుటు కాళ్ళాడకున్నవి.

ఖచే:—ధర్మసహాయినీ! సీపుత్రవ్యామోవాముచే నావానుదేవుని
మజతునా!

వామా:—(లేచి) నాథా! ఆఖికికెడుధాన్యము వీరికి చాలినంతయో
గిర మివ్వొండునా?

ఖచే:—నేనేమొరర్చు! దేవీ! తొలుతనే సేకరించిపెచ్చినధాన్య
ముల నావాసుదేవమూర్తియే స్వయమున నాహాస్తమునుడి
గ్రహించెను. కిర్మింసఃడిః వానినివరాత్రీము యోజకొనిపెచ్చితిని.

వామా:—(ప్రోతువాడ మూట మాయమగును) నాథా! యిండెట్ట
మూటమునులేదే!

ఖచే:—ఏమో! ఏమో! ఏమూటయులేదా!

వామా:—ఇండెట్టిమూటయును లేదే!

ఖచే:—అక్కటకటా! అదియ మాయమయ్యెనా! పరమపురుషా!
శ్రీనివాసా!! సకలబ్రహ్మండములస్పజ్జించి త్యంకూత్రమున లయ
మొనర్పొండలు నీ కీచిఱుతమూటను మాయమొనర్పుటనఁ
సెంత? ఆనంతా సీయనంతమహిమచే సీపాదభస్తని హింసింప
సాగిత్తివా!

మ. పరిశోధింపఁ ధ్రువుండ కాను కలపన్ ప్రఫ్లాదుఁడే కాను సం
స్కృతణన్ జూడ గజాధిపుండ నిటు నేకానాత్రుసంశుద్ధివే
పరికింపఁ బలి కాను చేనుఁడను నేపద్మేష్టా! హింసలఁ
పరిశోధింపఁ సెంతవాడ! కరుణన్ పాలింపవే యాశ్వీగా!

1. సాధు:—ఓరి! వంచకా మాయచేయుచున్నావా! ఏది భిక్ష !

ఖచే:—మహాత్ములారా! త్యమింపుఁడు—శాంతింపుఁడు—

రాఘు:—జనకా—దాహము—తాపము—

కుచే:—(చెంతకేగి) అక్కటుకటా ! కుమారా ! యిహలోకమును
బాసిపోవుచున్నాడవా ! సుకుమారా ! నేడు మావ లేక
పోతివా ! అయ్యా ! తనయూ ! నీయటిసుగుణకదంబమునావ
పదియుషూడువత్సరములకన్న నెక్కినయాయువు లిఖింపక
పోవుట కాబ్రమ్మకు నేనే మహారమొన్నితిని ! తనయూ !
ఏయాటల మనసారనాడితివి ? యేయేభోగభాగ్యము లను
భవించితినని మమ్ము వీడిపోవుచున్నావు ! అయ్యా ! సరమ
నిర్మాగ్యుడగు నాకు జనించినకతసకదా నీకిటి పూర్ణరదుర్మార్గ
రోవన్స్థ

2. సాధు:—భిక్ ! భిక్ ! ప్రాణముపోవుచ్చుది.

కుచే:—(సాధువులచెంత కేగును.)

రాఘు:—జనకా—రావే—వేదన—

కుచే:—(కుమారునిచెంత కేతెంచును.)

1. సాధు:—ఇదే మే మరిపోసుకొని చచ్చెదము ! భిక్ !

కుచే:—(సాధువులచెంతమోకరించి) సాధుపుంగవులారా ! నాకుమా
రుడు—

2. సాధు:—తెల్లవారగనే నీవెచ్చుట దాపుర్మైతివయ్యా ! భిక్నిచ్చె
దవా ! లేక చావవలయునా !

రాఘు:—వేదన—జనకా—వేదన—

కుచే:—(కుమారునిచెంత కేగుచుండ.)

1. సాధు:—భిక్ ! కుచేలా ! భిక్ ! కుచేలా !

కుచే:—(వారిచెంతకువచ్చి) మహాత్ములారా !

రాఘు:—జనకా ! —

కుచే:—(కుమారునిచెంతకువచ్చుచు) తనయూ !

సాధు:—కచేలా !

షచే:—(నిశ్చైప్రితుడై మధ్యబదును.)

రాఘు:—ఒక్క—శ్శణము—నాచెంత నువ్వేశింపజ్ఞాలవా ?

షచే:—చాలఁడు ! చాలఁడు !! ఉపవేశింపజ్ఞాలఁడు. తనయా ! వీడు నీజనముడై నను, కనులార నీసంతొపమును చూచుచుండియు నేనియు చేయజ్ఞాలకున్నాడు ! మరణవేళ నొక్కణమైన నీచెంత నుఁచేశించుటకైన నోచున్నాడు. అవిచ్ఛిన్నముగ ప్రశించుకన్నిటిధారల తుడుచుకొనుటకైనను ససమర్థుడై యున్నాడు ! వీనిని తండ్రి యని సంబోధింపకుము ! వీడు నీకు తలక్కికాఁడు ! నీదార్థాగ్యవశమున జదియుమాడవ యేటనే నీకు ఫూరపిాంసారూపమరణమును చేకూర్పజనిం చిన కిలకర్ముడు ! పశ్చాత్తాపశీనుఁడు—క్రూరకర్ముడు ! తనయా ! సత్యస్విమూసియు, సకలజగదభీరాముఁడును నగు నాసర్వేశ్వరుని ధ్యానింపుము ! స్వరింపుము. ఆవాసుదేవుడే నీకు తండ్రి. ఆవాసుదేవుడే నీకు తల్లి. మమ్మల మఱచి పొమ్మ. ఆగోవించుడే నీకు దిక్కు ?

1. సాధు:—ఏమయ్యా ! కుచేలా ! నీయేడ్చేనా మాకైమైన నున్నదా? మాకెవ్వరు దిక్కు !

షచే:—ఆనర్వేశ్వరుఁడు ! మికు—నాకు—నర్విప్రవంచమునకును ! శేషయనా ! జగధీశా ! సచ్చిదానందమయుఁడైవై సత్యల్యాసి స్విమూపైవైన నీయం దిటికప్పవేదనపిాంసాగుణ మెట్లలవడియే ! అదియు నాగ్రహచారముననా ? నీవెన్ని క్రూపరితాపసంవేద నల నీదాసునిముఁచినను, ఆక్ష్యపరిచ్ఛ్యతీకీ మార్గమైన నీరు చూపకున్న మఱియంకెవరు మాపువారు ! మన్న కరిరాజుఁ బ్రోమన్నాడు ఘనతరపిామానీశీతల మధుమథురదారాసారకథ

ఛారసమున ప్రకటింపవా ? నిన్నెందును బాయినిత్యాన పాయని—నిన్నె యథివసించిసజానకి దురంత్యములగు దుర్భర దుఃఖక్లోలముల చేకూర్చినను, యందే—యాతొవునందే— రూఢ్యాంశముసందే తడ్డుభినివారణ, తత్సంతాపోవశమనమార్గ ముల నీవే చూపవా ! నాయందుమాత్ర మేల యిట్టి విషమ పరీక్ష బూనిత్తివి ! వాసుదేవా ! నేను నీయందు, నీవామభాగ మందు, నీవహస్తలమందు లేనియూ నాకుమాత్ర మిట్టి విషమ స్వరీక్ష చేకూర్చిత్తివి ! నేను నీవహస్తలముసందుమాత్రముగాక, నీయందంతటను, నీవు నాయందును నుండమా ! పరాత్మరా ! నిజగర్భసంజాతు లాకలిచే మాడుచున్నను నది వారి పురాకృత కర్మ యని సహించితి ! ప్రకృతము మరణయ్యాపై నుండు నా కుల శేఖరుడగు రాఘవుని ‘నీయిచ్చుకువచ్చినట్లు చావుపోయ్యే’ని యావల పారసై చిత్తిని ! కాని—యతీధులు—నాచే నాహరూతు త్తేన నీస్వయాపులగు నతిధు లాకలిచే మాడి ముడయుచుండుట కనులారమాచి యొట్టు సహించఁగలను ! కేవలా ! నీవిట్లాంపర్చిన ధర్మము నేడ్డట్లు జగత్ప్రాశయముకాదా ! కానిమ్ము ! ప్రేయసే ! పొమ్ము ! నేను నీవారథాన్యాపుమూట నుంచినతొవునఁ పొమ్ము. ఆసర్వేశ్వరథాన్యానమున నందు వెదకుము ! ఆథాన్య మండై న పడి యుండవలయి ! లేకన్న — ఆసర్వేశ్వరుడైన యతిధుల పూజకై—యందు ప్రసాదించియుండవలయి ! లేకన్న నేడు డై వమే లేడనుకొనుము ! పొమ్ము !

వామా :— (పోయి చూచి—నంతనము) లభించినది. లభించినది ! నాథా ! అందతీభోజనమునకును చాలినంథాన్యము లభించి నది ! నాథా ! యుందు కొంత జావకాచి రాఘవునకంతమున

కపుషంరము కల్పింతునా ? పోవుచున్నప్రాణములు తీరిగివచ్చు
నేమో ! —

కంచే : — వలహ ! వలహ దేవీ ! అవి మస్వత్వములుకావు ! వాని నప
యోగివ మస్కెట్ యర్పుతయులేము ! అవి యతీథులభోజనము
సకై యానస్వేశ్వరుడు ప్రసాదించినవి. తొలుత వానిని పచన
మొర్చి యతీథిదేవతల తనియాపుము. మన రాఘవుడు బ్రతిషీ
యుండుటయే యాముటండుని యథ్యమ్మెను — అతీథుల భోజనా
సంతరమును నేస్తేన మిగిలిన — రాఘవునివిషయమ్మె యోచింతు
మఱటెమ్ము !

వామా : — పరిపూర్ణ జగత్తాంశమిరాదేవా ! సకలప్రాణావనవై
స్వితయమధ్యర్థరాజా ! దీన్యై — ధర్మచరణబద్ధాయై యేగుచు
వేడు నీదేనూరాలి మొత్తాల్చి సేవచ్చునఱ కీబాలుని వీడిపోవ
కుండు !

[పోణోవ — ప్రవేశము - మొదుటనుండి కరటకళాత్రి]

కరట : — ఇ—ఇ — పాచినీ ! నిలును ! నిలును ! ఎవరితాతమ్మలై యని
యాధాన్యమును స్నీకరించిని ? నావేటికయందలి ధాన్యమును
వొంగిలించినివా ? ఇంకను దూవేటికయందలి వత్సర్భావ
ఇండుల నేముచేసిని ? ఓరీ ! పిచండిలా ! ఓరీ ! దీఁఁతా ! ఎవ
రచ్చుట ? పలుకరేమి ? చౌర్యము — చౌర్యము ! పొండ ?
రాజభటులను పిలచుకొనిరండు !

1. సాథు : — ఏమో ! చౌర్యమొర్చి, తచ్చొర్యసమాప్తతండులము
లచే మాణిగిరమిచ్చెదవా ! నురాత్మా ! గైతొమ్ము శాపోడక
ముల !

ఖచే:—శాంతింపుడు. మహాత్ములారా ! ఇంచుక శాంతింపుడు.
బ్రాహ్మణోత్తమా ! మింగే యామాటలాడితిరా ? నిక్కమా ?
ఆవాసుదేవుడే మిం కీబుద్ది నొసంగెనా ?

రథి:—ఏమిం ! చౌర్య మెసిర్పుకున్న సీనుతెచ్చినఫాస్యముతే యింత
వధి నందెని తలఁచితివా !

జచే:—కానిమ్ము ! బ్రీజసత్తమా ! అది మింయసరాధముకాదు. గ్రహా
చారసమయమున సునిశ్చులహేమచ్ఛుతములన్నియు నొక్క
పెట్టున నమోమయభీకరాశనిధారాపంజరముతై శిరమున
వరించుకాదే !

ఘమ:—దాహము—వేదస—తొం ము.

రథి:—ఆ - ఆ ! ఎక్కడి దామూల్యధ్వని ! అదే సీనుమారుడు ప్రాణ
ములు పోవక తలఁడిల్లిచున్నాడు. మింయటి నిర్మాగ్యులకొఱకై
యాగ్రహము నిర్మిషిబడలేదు ? ఊ - ఊ—లమ్ము. మా
యింటియం దిక్కియంగళము తొంగిమాడరాదు. వెడలుడు
వేగమే ! ఎంతయో ధనము వెచ్చించి నిర్మిషిబడిన దీభవనము !

మా:—స్వామి ! యాదినముమాత్రము తుమింపుడు. రేపు తమ
యూనటివొప్పున యావాసుదేవు డనుగ్రహించినతాత్మనకు పోయె
దము ! కుమారు డానన్నమరణఁడై యున్నాడు. అతిథు
లాకలిచే మాడుచున్నారు. ఇట్టియెడ—

—ఇట్టియెడ—అట్టియెడ ! సీకుమారునకై యింటనున్న వారంద
అను చావవలయునా ? ఏమి రాజాధిరాజుకుమారుడా సీ
కొడుకు ? ఈదినము నతుత్రము మంచిదికాదు. కొడుకు మరణ
శయ్యపై నున్నాడఁ ! మరణశయ్యపై నున్న సేమి ? సాగ్ని

ఫలోత్రచ్ఛిషై నున్ననేమి ? ఈ వగలేద్వులు చాలీంచి యాణ్ణి వేయము బయటికి. వెడలకై తీరా ! రాజభటులచే సీడ్చించెద.

వామా :—ఆణ్ణి ! జపకా ! ఆపన్నులమగుమమ్ము ఉదారకరుణా హృదయులగు మిారే కరుణ నరసి బ్రోవరున్న నిక బ్రోచువా చెవరు ! ఇదే చరణములంటి వేడుదాన ! మము చ్ఛలనియుల్ల ముస నారయణు ! ఒక్కదినము.

కర :—ఒక్కదినముకాదు. ఒక్కథుడియ—అరిఘుడియమేన లుంపుడ రాదు—పోయెదనా ! లేక యర్థచంద్రప్రమోగము కావలయనా ?

కుచే :— (మాకటించి) వేషువాడ ! బ్రాహ్మణాత్ర మా ! ఒక్కత్తుణము అతిథిపూజ ముగియువడకు—

కర :—మూర్ఖ ! పోయెదనా ! లేదా ! (కాలితో తన్నును)

కుచే :— (క్రిందపడి) కృష్ణా ! సందనందనా ! యిచియు సీలిలమేనా బ్రాహ్మణాత్ర మా ! అతిథిపూజ యగువడకు—

కర :—అతిథిపూజ ! అధమా—పొమ్ము (మఱల తన్నును)

కుచే :— (కనులమూని) అసందము—అసందము ! కృష్ణా ! కృష్ణా (కన్నుల తెఱచి) ధన్యోస్మి - అనగ్లహీతోస్మి ! సోదరా సన్నుతన్నిసందునకు నాకు చింతలేదు ! ఉపకారమే రొమంబ్రిష్టి కాని, నిరతోపవాసములచే కృశీంచి, శల్యమాత్రావశిష్టా యున్న కంసమగు యా శరీరమును తాకుటచే నీ కెంతళా కలిగెనోకదా!

కర :—బాధ—గీధ—దురాత్మా ! వెడలు మిచ్చటినుండి !

కుచే :— వెడలవలయునా—? నిక్క—మా? వెడలవలయునా !

కర :—తప్పక —యిప్పాడే—యా త్తుణమునే—

కుచే:— వెడలెద ! యిప్పాడే వెడలెద— అతిసంతోషమున వెడలెద !

బ్రాహ్మణోత్మా ! మృత్యుముఖముననున్న కుమారునితో—
‘ఆకలి ఆకలి’ యని యాక్రందనమునేయు పసిపాపలతో—
అతిధులతో— యాప్రచండాతపమున — యెచ్చటికో— యా
వాసుదేవుడనుగ్రహించిన యోతావునకో— యెక్కో— నాగతి
కొలుది వెడలెద ! దాని కావంతయు చింతిపన. కాని,
సోదరా ! నీవే యామాటలాడితివా ! ఆవాసుదేవుడే నీ కీబుద్ది
నొసంగెనా ! కానిమ్ము—

కుచే:— వాసుదేవు డెవరు ! ఇది ఈశ్వపాలతాజేంత్రునిస్త్రథానపురోహితుఁ
డగుకరటకళౌస్త్రియాజ్ఞ !

వామా:— ఆసన్న శరణ్య !

కుచే:— దేవి ! ఆబ్రాహ్మణోత్ము సేల వేడికొందువు ? మృత్యుముఖ
ముననున్న కుమారుని మరణవేదనావాక్యము లింకను వీసుల
ప్రతిభ్వించుచుండ త్యఙ్కించునకును తేజముబొయుచు దుర్భర
మరణబొధ ననుభవించుచున్నను మందహసముభాయని తన
యునిమోము కనులకు ప్రత్యక్షముగ గోచరించుచుండ, మృత్యు
దేవతాసాన్నిధ్యమున పవిత్రమైన యాపుణ్ణసానముననిలచియు,
కరుణవహింపకున్న యిప్పారుని నీకరుణావాక్యములు మాత్రము
కరుణవహింపజేయగలవా ! లెమ్ము! మన పసిపాపలతోడైమ్ము.
నేను రాఘవుని. కాదు— అచిరకాలముననే కానున్న రాఘవుని
కశేభరము నెతుకొనియెద ! రమ్ము—

వామా:— నాథా ! ఎచ్చటికి ?

కుచే:— ఆవాసుదేవుఁ డనుగ్రహించితావునకు.

వామా:— నాథా ! యాప్రచండాతపమున — యాపసిపాపలతో—

కుచే:— బేలా! మరణించువానికి భవ్యతరమందిరములే కావలయునా ?

ప్రపంచమున జీవరాసుల కన్నిటికిని మానవనిర్మితగృహముచే
కలవా ?

కీ. చిలుకలు కోయిల్ ఫలముల మొసవుచు

ఏనీష యిలపి వసించుచుండు

ముండునెండను మాదు పాణథు లేనీడఱో

ప్రశాంతి గని వంత ఏనుమాదు

కట్టనిగృహముతై కడుబీడసాదల

కేనీడ యూశయ మిచ్చుచుండు

తపసిపాచలనుంచి తల్లు లాయ్యెల లూప

ఏనీష పారి సృజియిచినాడు

గ. కై వనిర్మితమో గళితఖులపీడ

సుఖము లిడుపోడ యనదల కుభము జాడ

ఫలము లిడుచేడ కునివాడ పులుసునీడ

చెట్టు సీడయే శరణాబు చెలున ! మనకు.

1. సాధు :—టీ ! మాగతియేమి ? మేమిట్లే చానవలసినదేనా ?

ఫచే :— కాదు — కాదు సాధువులారా ! రాఘువునికిడక్క

మాయందఱికంకములు నింకను ప్రాణములు బాయలేద ?

నేనెందున్న — నదియే నాగృహముగ భావించి — నను ధన్యుని

చేయుండు.

2. సాధు :— అదికాదయ్యా —

వామా :— మహాత్ములారా !

ఉ. మానన మింపదాంబుజనమర్పునయందున నిల్చె దై నమా

మానెను తోడ్డుడంగ మము మానక పూర్వులకర్మ యాడ్చె మొ

దై న చనంగనయ్య ద్విజ నానతి నాత్మజ్ఞాం షంతమొది నో

దీనశరణ్యులార ! వినుతీంచెద నించుకసేపు సై పరే.

రాఘు :—జనకా ! గోవిందా—రావే—

కుచే :—కుమారా ! రమ్య ! యిదే సీజనకుడు నిన్నా గోవిందునకే యర్పించుచున్నాడు. నాభుజనీమహంచియే నిన్నా మృత్యుదేవత కర్పొంచెద ! ప్రైయనీ ! పసిపాణలళ్ళోడ్తె మ్యా. రాఘువుడు డింసు నన్నాడు. కుమారా ! నిన్నింతపటకు పాలించి పోచిస్కరము లిప్పుడు కడసారి నోట సీకింత సీరిచ్చుటకై నను యసమరముతె యుచ్చువే యని నను దూరము. సీదుర్భురమరణవేదనకు తోడు తండ్రిసైన నేను, ప్రచండతరమగుమండు నెండపిచ్చి విధాతయిడిన యాయుఃకాలమ్యనైన సంపూర్ణాం ముగ మన నివ్వక సీకు ఫూరహింసారూపమగు నకాల మరణమును చేకూర్చుటయే సీకు నేస్తోనర్చై యుసచారమని నను దు ము. కసలకుము ! తనయా ! భగవద్గుక్కి పారవశ్యనిమాలితనయసేందీవరమై, సదాసముచ్ఛరద్గోవింద మచిందవరప్రాదాదించన నామపరిపూరితమై, వాసుదేవ మూర్ఖి దర్శనసంబాతాసంద బాష్పపూరిత కపోలమైన సీవద నాజ్ఞము నొక్కమారియైన కనులార గాంచైతి ! నిన్నిపుషు యమసదనమున కంపి, పసములకోమెచ్చేటికో పోవు చున్నాను. తనయా ! సీవును నన్ను వీడిపోవుచున్నాడవు. నేనును నిన్ను వీడిపోవుచున్నాడ. మనయిరువురికిని సాక్షీ భూతయై—యుభయదు సర శోకసమాకృపయై—విలపించు నీతల్లి నాతలో కలసి నిన్ను చేరగలదు లెమ్మ. దేవీ ! యిదే మరణోన్నయైమై, మరణవికారాకారాకారమైన సీతనయుని మోమెకతూరి కన్నలారా పరికింపుము. మఱల చూడఱాలవునుమా ! నోరార ‘రాఘువా !’ యని పిలువుము—వలదు. వలదు. కన్నిరుక్కార్ప కము. రోదింపకుము ! సీవింతసుకు వీని నేహాసములపాలించి పెంచితివో వానిచేతనే మృత్యువున కందిమ్యా ! నేడు మన పాల రాఘువుడు లేడనుకొమ్యా ! నేడు నిక్కముగ మన

పాల నారాధువుడు బేఁడనుఁఁముగై. (రాఘువు నెత్తుకొని—
పోవుచు—వెంట వామాఁఁి వచ్చుచుండ)

సీ. ఏవేశ శ్రీధవు హృథ్యుమ ధ్యానించు
కతన నిన్ కనులారఁ గాంచునైతి !

ఫునభక్తి చనువ్యై నను చేరకండుట
యింపార నిను తొగలింపనైతి

థలపుష్పనీవారముల కేసోబోన నీ
శ్రీకృష్ణగాన మాలింపనైతి
థలమొ జలమొ కడుపార నీకిచ్చి నే

సౌకనాఁడు సంతసం బొందనైతి

గీ. ప్రేమ ‘రాఘువా !’ యని నిన్ను పిలువనైతి
చెలఁగి భుజీముంచి నిఁ చేతులార
నన్న మిడలేక యమునింటి కనుపనైతి !
చాల కుల శేఖరుని నిన్ను గోలుపోతి !

[పోబోన — ప్రవేశ మెదుటనుండి రాజబట్టులు]

1. రాజః—ంచరి ! నిలుము ! నిలుము. రాజుజ్ఞచే నిను చౌర్యము
నకై బంధించుచున్నాము.

2. రాజః—ంచరి ! ఆశవము నందు పారమై చిరమ్ము. నీచేతులకు సంకై
లలు తగిలింపవలయు. (బంధించును)

కరః—ంచరీ ! నీవిందేల నిలచితివి ? పోమ్ము నీపతిణో—

1. సాధుః—ంచరి ! మాగతియేమి ? యిదే మమ్ములవధించి మాశవము
లై సడచి నీయిచ్చవచ్చినచోటికిపోమ్ము—(యిరువురిమధ్య
సరండి)

వామాః—పో ! నాథా ! మింకా యా కారాగారబంధములు. (మింద
ప్రాలును)

1. రాజులు కారాగారమునకు—(ఊడ్చుచు)

కుచే—(తదేకదృష్టితో) తీరినది. సంపూర్ణమైనది! ప్రత్యుషమైనది!
కృష్ణ! శ్రీహరి! సంసారబంధములు చాలక కారాగారబంధ
ములసైతము నీవే నియోగించితివా! ఓహో! (మందహసన
మున) ఏమి నీదయ? ఏమి నీథక్వాత్సుల్యము! అయిసదా!
ఇంకేమైనస్తుదా! ఇంకేమైన చేయగలవా! (సప్పుచు)
హహహో! కృష్ణ! నీ వింకేమి చేయగలవో మాచెద!
నీవ్యియత్తుమంతయు—కృష్ణ! సుస్తు—కృష్ణ—

నీ. రవికోట్టికోటి రారంజితహో నీదు

మూరిపై కన్నలు మొనయుక్తన
సర్వోదియంబులు సమసి నీయండె తా
చేతనశూస్వత చెలఁగుకుతన
మానసం బట్ట వృత్తిమాని నీచిస్తుయ
కళలోన సెప్పుడు గ్రాలుకుతన
నేను నీవాచును నీవు నేనోచును
నైక్యభావత సెదు నలరుకుతన

గ. కష్టదారిద్ర్యముల సన్ను గానిచేసి

యొంత హింసించినను నిన్ను నీపై హింస

చేయుచుంటపే! నన్ను హింసింపలేవు!

వ్యుర మియత్తు మిక మాను పరమపురుష!

హో గంభీరపారావార సుఖయనా! హో విశ్వామిత్రయాగా

రక్షణారిధి కంజముజలాలకమనోజ్మమూర్తి! హో ఘటీశఫణాపర్యంక
వీణాకరకమలనారద సామగాననమాలోలా! హో నిగమనిగమాంత
వినిర్మలవీధికానిత్య సంచరణనిజపాదలతాంతప్రచారా! హోఁదవాక్షుర
నిరతభాగవతనిర్మల శిరోలంకృతనిజభక్తావసహ స్తకమలా! హో నిర్విక్రమి
పూర్వీగౌమర్యాహగర్వానిర్వాపణ పర్వదీసిత ఖనక్రభాచక్రచక్రా

యుథా ! హో ఆయుధానీకనిరాయాధసుబోధసాధుజనసమా
రాధనసచ్చిదాసందమయవిగ్రహా ! హో విగ్రీహకాంతూసంతుభిత
పొరణ్యాత్మవిష్టవత్తోవిక్రోభసమాయతనిజదుష్టాకరాళ మహాపోత్తి
పవిత్రీభూపా ! హోమూపానుసంధానసక్సనండసకర్మందిబృందహృదిం
వీవరసుందరమందిరామంధరాచలమంధారవహాసచణ మహాగ్రీతుంగ
నీజాంగవరిస్మృతపయోనిధానా ! హోస్థానవిజప్రణవసీనాదవినోదఫునా
సంద శృతిబృందమరండబిందుసందోహశతానంద వింద— కమలా !
కమలానాథా ! సీపుడుటయే నీ—వమైన—నిజమారూమేయకల్పిత
ప్రిపంచమున సీయతిథులనసత్కారసత్కృతులచే నారావీంచుభాగ్య
మును చేకూర్పుము, అదే ! దేవి ! సర్వైశ్వరుఁడు—సర్వైరాత్మకుఁడు—
సర్వాంతర్యామి— గోకులానందుఁ డతిథులకై సమంచితభోజనమును
సిద్ధపఱచియేయన్నాడు చూసుమ—గైకొమ్ము—లేకస్తూ—సేడు—
కృష్ణ—సీవులేవు—ప్రిపంచములేమ—ఫర్మములేమ— లేమ— భార్తలు
లేద—

[ప్రత్యుత్సు త్రైకృష్ణమూర్తి ఉవ్యాతరభోజనపదార్థములతో
ముఖు బట్టిరములతో— అందఱు స్థంభితులగుచురు]
(యవనికపడును.)

రెండవరంగము.

(శిఖపాలునిరాజసభ నీచసము ప్రిపేశము దీక్షితుడు, కణటక శాస్త్రియు
యిర్మాలైనుండి)

కరః—దీక్షితా ! దీక్షితా ! రమ్ము ! రాజుగారువచ్చువేళమైనది. (దీక్షి
తుడుకనులుమూసి జవమాలాత్రిప్యాండ) యివియేమి? యిచ్చు
టను జపమేనా?

దీక్షి:— (హోనని సంభ్రమియేనర్చును.)

కర:—నీజసమంత్రమైన సెయ్యదిరా ?

దీండి:—అప్పాట్కరీమంత్రజబము.

కర:—ఏది ! వచింపుము !

దీండి:—ఓం సుందరాక్ష్యసమః

కర:—సుందరాణ్ణి యెవరురా ?

దీండి:—పుచ్చేలమామకూతురు.

కర:—మూర్ఖా ! యిదియా సీమంత్రము ? అదే శిశుపాలమహారాజు గారి యాస్థానము. రమ్య. (నిష్కామము)

(యవనికనెత్త శిశుపాలునాస్థానము. మంత్రులతో శిశుపాలుడు ద్వారాశించియుండును. ప్రవేశము - కరటకదిణ్ణితులు)

కర:—నిజయోగ్య ! శ్రీశిశుపాలచక్రవర్తి ! సకలతోకవిష్ణుతక్కిర్తి !
వై రెనమువచుసమవక్త్రి !

శిశు:—పురోహితవర్య ! ఆపీమున నువ్వసింపుండు. ఆ ! మా ప్రయత్నము సఫలమేనా !

కర:—భాగ్యము. దేవా ! కర్మభాగమంతయు నిశ్చాంతకే జరుగున కైర్పుఱచియున్నాను. జనులందఱు మిమ్మె—ఓం నమో—

దీండి:—సుందరాక్ష్యసమః

కర:—(జనాంతికముగ) కొంపముంచితీవి—

శిశు:—బ్రాహ్మణశోతమ్ ! ఈతఁ డెవరు ? యిట్లనుచున్నాడేల ?

కర:—దేవా ! యాతఁడు నాభావమఱిది. అపూర్వపండితుఁడు !

శ్రీకృష్ణుని జనులందఱును ‘కమలాష్టు’ డనియు, ‘పుండరీ కాష్టు’ డనియు ననుచుండ, మహావిద్యాంసుఁడై న మాబావ మఱిదిగారు జనులందఱు మిన్ను ‘సుందరాట్లు’ యని పిలచు న్నట్టు చేసియున్నాడు.

శిశు:—భాళి ! భాళి ! పండితుఁడన్న నితఁడే !

దీఁడ్ :— సందియమేల ! అన్నివివాహములును, అన్ని శ్రోదములును,
విాఖ— విాఖార్యకును జరుగున లైర్పుజచియన్నాను.

శిశు :— భళి ! శాస్త్రిగాయా ! యాపండితుని నాయాస్తానవిద్వాంసు
నిగా నియమించితిసని ముఖ్యముప్రేతో చెప్పఁడు !

[ప్రవేశము - భట్టఁడు]

భటు :— దేనా ! భటులు కచేలుఁడను బ్రాహ్మణుని, దొంగతనమునకై
పట్టి తెచ్చియున్నారు !

శిశు :— కొనిరమ్మ లోనికి వారిని— (భటుఁడు నిష్కాం.)

కర :— రాజేంద్రా ! ఏడే సేవచించిన మిడిదేసబాపఁడు. ఏడు
నాయింటనుండినది చాలక నావస్తువుల సపహారెంచి నాకే ద్రోహ
మొర్రెసు. ఏడు నామాట యింతై నను వినక—

దీఁడ్ :— నాట సుందరాష్ట్రి నివ్వేక —

కర :— ఆగోపాలు సనవరతము గౌల్ముచుండును.

[ప్రవేశము - కచేలుఁడు బధ్యఁడై— అనుబంధము. గర]

శిశు :— కుచేలా ! రమ్మ. సీచేలమునకున్న భావమే సీగుణమునకును
కలిగెనా ? కానిమ్మ. సీయప రథమేమియో యెఱుఁగుమవా ?

కుచే :— సంపూర్ణ ముగ సెఱుఁగుదును.

శిశు :— సముజసము. ఏమని ?

కుచే :— ధరణి జనించుకే మొవటిప్పు. పుట్టినవాఁడు శై శవంబునసే
మరణశింపకుండుట రెండవతప్పు.

శిశు :— ఇట్టు దారికిరమ్మ. సీవప్పు డెవ్యరియథికారమున నున్నఁడవో
యెఱుఁగుదువా !

కుచే :— ఆ— సర్వలోకేశుని యథికారమున !

శిశు — మిక్కెలి సముజసము. ఇంతకాలమున కస్తుఁటిని మధించి, శిశు

పాలుఁడే సర్వోకేశు డనుసమంచితామృతధారను సంపాదించితివా !

కుచే:—ఓ-లోకేశ లోకపాలకశిలుపాలక పశుపాలకత్వధురీణమైన యాయమృతధారకై యేకదా నేనింత శ్రేష్ఠిచుట !

శిశు:—భాటి ! ద్విజసత్తమా ఏది ! ఆయమృతధార నింత వ్యాంపుము.
కుచే:—

మ. అలబృందావనలోలథార శృతివేద్యంజైన వాగ్దార శ్రీ

అలనాసేవ్యమనోజ్ఞ ధార పరిపూర్వాజ్ఞానమచానీంద్ర ఫీ

కలితానంతప్రభాసుధార భవరోగక్కాంతదీనావనోజ్యు

లితానందసుధార ‘హరి, కృష్ణాఖ్వాంబు’ భూపాలకా!

శిశు:—ఆ - ఆ దురాత్మా ! ఆ శేషమలోకసమారాధ్యమైన యాశిశుపాల పరదైవతము సవమానించి దక్కెదవని తలంచితివా ?

కుచే:—రాజీంద్రా ! నీ ఎశేషఫువనారాధ్యుఁడ పగుమవు. కాదనను-
అయిన సెప్పుచు ? —చిమలసుజ్ఞానమయుఁడై సర్వఫూత
దయామయుఁడైవై, ఆవానుదేవునిపాదభక్తుఁడ పగుమవో
యప్పుడు—

శిశు:—ఆ - ఆ దురాత్మా—వమంటివి ?

కుచే:—కాని—యెంతవఱకును దుర్గుదక్కోధములచే నీడ్వోబడి
దుర్ఘలహృదయుఁడై యుంచువో యంతవఱకును జగదా
రాధ్యుధుకూతు—జగదీశ్వరుడును కాఁజాలవు. కేవల
పామరుఁ కౌదువు.

శిశు:—బ్రాహ్మణహర్తకా ! బిగియబ్బుము నీనాలుకను. మూర్యము
నీయవివేకవేటికను. మాన ము మామకజన్మువై రియగు శ్రీ
కృష్ణునిసామోచ్చారణ మానుము. మానవైతివా శేషించిన
నీయాయువ్వుసైతను పరిసమాపి నందఁగలదు.

కుచే:—మిక్కిలి సంతోషము. అట్లానట్టితివేని నావు పరమమిత్రుడు వగుదువు—

శిశు:—ఏమిా! నిను నధించిన మిత్రుడై?

కుచే:—బోను - పుత్రవ్యామోవామును జిక్కి—, సంసారసాగరమున తల్లిడిల్లుచున్ననాట, శీఘ్రముగ - ననా మూర్ఖముగ, నావాసు దేవుని పాద్మిచేపాతసన్నిధిని చేపరాట్టితివేని నాకొతయు హితము చేస్తార్చినవాడవగుదువు.

శిశు:—మూర్ఖా! అవివే! క్షణమునుస్తను నీకాయుఃసరిమితి సమాపించుచుండు ఔఱుఁగవా!

కుచే:—నిక్కము. ఇదియొక్కటిసత్యమే వచించితిని. కాని, రాజేంద్రా! నాయుక్కునికిమాత్రమేనా! నావు, ప్రిపంచమున జీవరాసుల కన్నిటికిని, నీచెంత నిలిచియున్న యాద్విజసత్తమును తుదకు నీకును క్షణమునుస్తను నాయుఃపరిమితి సమాపించు చుండలేదా?

శిశు:—వలదు - వలదు - ఉన్నతాలాపీ! నీవిపుషు నాచే జిక్కితిని. ఇంతకన్నాపింసలకు లోనగుదువు నుమా!

కుచే:—శిశుపాలా! నీమూటులకు నాసు సమ్మినిచ్చుచున్నది. హింసిం చుటుకుకాని, రష్మీంచుటకుకాని నీవు కర్తృయుని తలంచితివా! నస్మేల?—తుదకు నియ్య నీవు రష్మీంచుకొనుట్టునై తను ఆవాను దేవుని కృపామహిమచేతనేకదా!

శిశు:—అధమా! మాటిమాటికిని ఆగ్నాలవాని నామోచార్ణమానవా? భటులారా! (ఇవేశము భటులు) యామరాత్మని కట్టి—హింసించి—బాధించి— (ప్రస్తుకొందురు.)

కుచే:— (మందహసమున) రాజేంద్రా! నీచే జిక్కిన దీశరీరము! అదియు నీయథినముకాదు. ఒకవేళ నీ పీశరీరమున కేమెన

నొసర్వాగలిగితినా ? ఆకథేబరమును సంతాష ముండదు.
సీకును సంతసముండదు. సంతసనే కలుగుచంచునా ? అనశ్య
మిాశ్కీరమును ఛేదింపుము. హింసింపుము. బాధించుము. సంత
సమున నొసుగెద ! ఇట్టి యస్తిపంజరమగు కథేబరము న్యిర్క
మని భావించియుటిని. అదియే సీకు సంతసము కలిగించునెడ-
అంతకన్న నాకు పరమభాగ్యముకలదా ! (కీళుపాలుని చెంత
మోకరించును.)

శిశు:—(త్రైసి) ఇకను సీకుర్మువుము మానవా ! లభవరా ! శుద్ర
మిత్రకశత్రుసహితముగ సీరథి ముంచెద !

కుచే:—మిక్కీలి సంతోషము - అయిన నానీరథి యెట్టిదని భావించితిని ?
చ. జలచరమై సమాధవుని సన్మిథి సీరథి ఫూర్కుపూశియై
యలరు ముహండుం కత్యముతమాదిన సీరథి ఇందిరాన్తీ

నిలయముకన్న సీరథి యచ్చినసుఫీరథి దివ్యసీరథిక
నిలపిన శోరిపాదము వెల్పిశయ్యలు కాదె భూనరా !

శిశు:—చెరసాలమై చి నూనట్టేవమును హింసించెద !

కుచే:—సంతోషము. అది మా శ్రీకృష్ణజన్మస్తానమేకదా ! అది
యెందఱో లోకమాన్యలు మహాత్ములచే నలగకరింపబడుడదా ?
సీ. జన్మదేశోద్ధారసన్నథలోకమా

న్యునిథై ర్యవహింపావన మదేది ?

ఆత్మియరక్షకై యసువులవిడనాడు

మహిజతేంద్రునిస్వర్గమార్గ మేది ?

భరతభూదాస్యంబు బాపు మహాత్ముని

ఆత్మసమర్పణయజ్ఞ మెచట ?

భారతస్వతంత్ర్యధిరతాలమ్మైకే

తాపు కేళీగృహాద్యానమయ్య

గీ. చిర్త రంజన లజషతి చిత్రగృహము
సాధుసండితజవహరిశాధగృహము
భావనిగ్రహము భరతభవ్యగృహము
కొంచ కారాగృహము శుభాగ్రహముకాదె !

శిశు:—ద్రోహి ! మానితగదాఘూతసన్నిపాతశాత్రవసంచయుఁ జీశు
పాలుఁడు !

కుచే:—సురుచిరకర్ణాప్రపాలితభక్త సంచయుఁ డారమానాథుఁడు !

శిశు:—ప్రీత్యమోద్యుత్ప్రీతాపమార్యాంశమండలుఁ డీడై ద్వార్ధిషి !

కుచే:—నిజవిలోచనసీకాశితసూర్యశశివీతిపోతుఁ డాద్వీరకాధిషి—
శిశు:—అధమా !

నీ. మత్తేభములపాదమర్మనవధియింప
వాసుదేవ్యండు కాపాడువాఁడె ?

కుచే:—మత్తేభసరదుఁడె మాపాలవసియింప
మత్తేభములబౌధ మాకు గలదె ?

శిశు:—కాలకూటవిషాగ్ని కాల్పు నిన్ హింసించి
వధియింప హరియె కాపాడువాఁడె ?

కుచే:—క్రోధకామాదిక క్రూరవిషాగ్నిని
మాయించు ఘనున కీబాధయెంత !

శిశు:—రక్త కూపోద్రిక సర్వని నిష్టజేసి
ముంచి హింసించి శాధించువాఁడ !

కుచే:—సంరక్షణబగు; కాని సంసారకూపవా
సము బౌపు హరి కసాధ్యమును కలదె !

శిశు:—గీ. ఇదియె ! వధియింతు - నధమనీ కెవరునిర్మ— ?

కుచే:—భాగ్యంతి యేటికి రాజేంద్రి ! ప్రబలుఁ డనుచు

దిక్కులకు దిక్కు దిక్కు దివ్యదిక్కు—

పారియె దిక్కుండజేకి - నీకు - నాకు - నధిష !

శ్రుతి:—ఆధమా ! యింకను సీయథికప్రసంగములు మానవా ! భట్టు లారా ! యాదురాత్మునై బొధింపుఁడు. హింసింపుఁడు. వీరందఱు నాశత్రువుక్కచరులగుటచే నారాజ్యముచనుండుట రాజసీతివిరు ధ్వము. కావున వీనిని భార్యాపుత్రులతో మనరాజ్యమునుండి పారద్రోలుఁడు. నేనింద్రప్రసంగమున ధర్మజుఁ డొనరించు రాజ సూయ యాగముకై శేషు తొలిజామునే వెడలుచున్నాఁ డమ. మాత్రులారా ! రండు. (సిమ్ముమము)

రథి:—కుచేలా ! అయినదా సీథ్రుక్కి ప్రతిఫలము ! ఏమి చింతించు చున్నాఁఁడవు ?

పచేసి:—బ్రాహ్మణుఁ తమా ! నేను నాకొఱుకై చింతించుటలేదు. మర జీవిన నాచాఘువునికై చింతించుటలేదు. నాథార్యాపుత్రామల దుర్గతికై యించుకంటయు చింతించుటలేదు. అయ్యది క్రూను బద్ధము కాని, సాదరా!

రథి:—అయిన నెవరికొఱుకై చింతించు చున్నావు ?

పచేసి:—సీకొఱుకై మాత్రము నేను చింతించుచున్నాను!

రథి:—మూర్ఖా! ఏల ? ఎందుకు ?

పచేసి:—ఏమందువా ? నాపై నీకుగల యసూయచే, తణషణమును, నరకసోపానముల నొక్కి-నొక్కటియే యథిరోహించుచున్నాఁ డవుకదా యని చింతిట్టుచున్నఁడ—

కృతి:—చాలునీయున్నతాలాపములు! నాబావమజఁదియగు దీంపుతునకు నీతనయను సుందరాఁ నొసంగువిషయమున నదియే కడ మాటయా !

పచేసి:—ద్వీజచంద్రమా ! ఆవాను దేవునియభీషు ముగ్గున్నది !

కర—ఆల్నా ! అయిన సీభార్యాపుత్రులతో సికెక సీదేశమున తావు లేదు.

కుచే:—ఆగోవించునియుడ్ని నుము !

కర:—సీభార్యాపుత్రులతో సీదేవమును వీజిపోవలయు !

కుచే:—ఆబృందావసలోలుని యూడ్ని.

కర:—నేడే వెడలిపోవలయుసుమా !

కుచే:—ఆపుండరీకాశుని దివ్యతోచ్చు !

కర:—అందఱు వెడలవలయు !

కుచే:—ఆసందసందనుని లీల !

కర:—కృష్ణాండును సీశు యేటకలియునురుగాక ! మూర్ఖా ! ఇది గోపాలురిదికామ—కరటకళా ప్రీమూడ్ని ! తెలిసినదా ?

కుచే:—ఆగోపాలకృష్ణాని సంకల్పము.

కర—అవివేక ! సీరిష్ట ఛెన్వైలో మార్క్యాషుచున్నావో యెఱుగు దువా ?

కుచే:—నా శ్రీ కృష్ణనితో—

కర:—ఎందునామ్మిండు సీకృష్ణాండు.

కుచే:—ఆమ్మో - అందు - అందు - ఇందు - యిందు—

ఉ. అన్నిటిఁ గాచి లోకముల సన్నిటిఁ గాచుచు సన్నిసంటకం యన్నిటినుండి యన్నిటిని నంతరమంచునఁ జేర్చు కృష్ణ నీ

వెన్నుకయుస్తు సల్లదిగొ? సీహృదయంబున నుండి !—

కర:—(హృదయమును చూచుకొనుచు) ఏదీ ! కనుపించుటలేదే ?

కుచే:— సంశయు!

స్కు-న్నులుకాంచరావిభువి!

కర:—మతేయెవ్వురు కాంతురు ? మూర్ఖులూ ?

కుచే:— సత్యమయుల్ లిలకింత్రుసోదరా!

కరః—నాహ్యదయమున కృష్ణుడు కాఁడు— సీతలుపై శనియునాన్నఁడు.

అధమా ! అనఃభవింపుము సీకర్చును ! (నిష్ట-9)

ఖచేః—అదిగో కృష్ణుడు—కృష్ణ!

(అనఃబంధము ०८)

(భక్తులఁచే సీష్ట్విబుధుచు నిష్ట-9ముము)

శ్రీ

భక్త కుచేలనాటకము.

తురీయంకము.

ప్రథమరంగము.

(ఆరావ్యషాంతము. ప్రజేశము - వామాక్షి)

వామా:—

సీ. నుతుల బల్ నెతులకై శ్రీకీంచు సనుపొత్తులో

క్రాల నూరడించు నిస్తుల్తులీల

థలసర్షణ ములడెచ్చి తలిద్వాద్రులకొనంగి

వారి నారాధించు భక్త లీల

శ్రీకృష్ణకథల నాలించి గంతులునై చి

యంగంబు మఱచు బాల్యంపులీల

ఆదరంబున 'రాఘువా !' యని సిలువ తా

ప్రేమచే నను కొగలించులీల

గి. శోరి పాడుచు వివశుఁడై చనెడులీల

'అమ్మ ! కృష్ణని మాపు' మం చడుగులీల

యకట ! రాఘువా ! తనయ ! సీయనమలీల

మదని సెంత మఱతుమన్న మఱువఁగలనె ?

అక్కటా ! తనయా ! మరణించునపు డెంత యాచ్చాదనమైన

నాసంగనేరని నిరాచాగ్యలగు సీజనసీజనకుల సెంతదూరితినో ? ఎంత

సంకటపడితినో ! మానిషురుణాగ్ని యొక్కానై పును, ప్రచండ

తరమధ్యంచినమర్తాండునిసహస్రకిరణవీసీ యొక్కానై పును నిను

దహింప, ‘దాహాము ! దాహా’మని యఱచుచు యెంత వేదనబడితివో ? యమనందనా ! గోకులానందా ! నీ వొక్కటము కాన్నింపున్న యశోదా సందు లెంతయో బాధపడరా ! నీవు వారి కెట్లో ? నాకుమారుడును నా కట్టే గదా ! అలనాడు మిగా గురుపత్తి తన కుమారులకే నిను వేడ నిరుపమానకరుకొంతరంగితహృదయుడైనై యూ కుమారుల .. నామె కొసంగలేదా ! నేనును నామెవలె ప్రార్థింతును. నేను నీ మిత్రుని పత్తినీ కానా ! గోవిందా ! నా తనయుని నా కిమ్ము. నా గాఘువుని నా కొసు గుము. లేకన్న—(లోసు ‘అమ్మా’ యని) అయ్యా ! చచ్చిసువాన్నికై యేషుచు బ్రతికియున్న పసిపాపలనే మఱచితినే—కుమారులారా ! యిదే వచ్చితి—(సమ్మామము.)

(యవనిక నెత్త నొక్క తరుప్రకాంషమ్మై శిరముగాచి కుచేలును నిశ్చేష్యుండై)

(ప్రవేశము - కుచేలుడు దీనవదనముగ)

సీ. చెలిమి ‘కృష్ణ !’ యని పిలువ తా చిఱుసున్న

వెదజల్లు చలని కుదురుమోము

మురళి వాయింప డాల్ మొసయుచు నటియించు

నాసిక మా కికం బలరు మోము

చదువుచో తెఱచిన పెదవులలోనుండి

జగనులు మెదలాడ నెగడు మోము

గురుసేవ నలయగా పరగు నిట్టుార్పుల

నాగ్నివేదంబుల నలరు మోము

రీ. జగతి మఱపించు నెమలి ఫించంబు మోము

కాంచ కస్తూరికాతిలకంబు మోము

మాదు గోపాలు నగుమో మదేది ? యెందు

చనియె ? యెందు దాంగెనో ? లేదే ! శోరి యకట !

(తలయైతి) కాదు. కృష్ణ ! కాదు—

ఉ. నాయది తప్పుకాదు కరుణామయ ! నన్నిటు పెంచి నొంచుటల్ని
సీయది తప్పు సర్వమును సీదగు ప్రేరణకాదె చేసితికి
నీ యపరాధ సిమ్కుతికి హింస యొనర్పఁగ నన్ను ధర్మమే ?
సాయక మేయునాని విడి సాయకముకి మఱి నింద సేతురే ?

అంధుసిచేతిదండమును గౌని, మార్గదర్శకుఁడై, కొని చని,
మార్గమధ్యంబున, నిమ్మాన్నతప్రదేశమున తటాలున చే విడచి,
యంధుఁడు క్రిందపడిన యసరాధమంధునిదగునా ! ఆటివాఁడవు నాకేల
జన్మమొనంగితివి ? ఇంతవఱ కేల పాలుచితివి ! ఇప్పుడు కనపింపకపోయి,
సనకసనందనాదియోగిహృదయగుహలలో దాగినమాత్రమున నదలుదు
నని తలఁచితినా ! ఎంతపెట్టేనాఁడవు కృష్ణ ! హహహహ !

[ప్రవేశము: వామాఁ - కుచేలునిచూచి సంతసముసు]

వామా:—నాథా ! శాఖా ! ఏమిథాగ్యము. (నమస్కరించును)

కుచే:—హహహహ ! నీవొంగచేపులు నావు తెలియును. లెమ్ము కృష్ణ !

నాచెంత సీటూటలు సాగిరావు ! రమ్ము—రమ్ము.

వామా:—నాథా ! నాథా ! యిదియేమి ? యొన్నివచ్చితిరి ?

కుచే:—(దీనవదనుఁడై) రావా ! కృష్ణ ! ఇంకను కరుణకలుగదా !

మిత్రమా ! నీ కీకాతిన్య మెట్లులవడియె ? అలనా డహల్య
శాపవిమోచన మొనర్చుతటి నాపాపాణకాతిన్యము నీహృద
యము నాశ్రయిచేనా ? లేక శరణాగతప్రష్టదబ్బాలసంరక్షణకై
దాల్చినస్యసింహఁవతారమున నున్న కరినత్వ మింకను నిను
బాయదా ! ఔను—నిక్కము.

మ. నిను నేవేళను గొల్పుభక్తులకు నెంతే కష్టసంతాపముల్ని

కనగాఁ జేయు నఘుంబునకి సుతుఁడు నంగా రంబుపాలమ్ము న

చ్చినభార్యమణి దేశద్రిమ్మరియయే— శేషాహి నిష్టుకై యి

ల్ని నంభోనిధిచేరె ! నిరయుల కూనందంబు చేస్తారునే ?

వామా:—శీనితేశ్వరా ! కమారు లాకలిచే మాడుచున్నారు, కొండఱు శోషిల్లి మూర్ఖులియున్నారు. రాఘవుని కళ్ళేబరమున కగ్గిసంస్కృతాది యుత్స్వక్రియల నాచరించు నుపాయుమైన యోచింపవలదా ?

కుచే:—కానిమ్ము. కేశవా ! స్వీకై శ్వీర్యమవమతుఁడవు ! సనకసనంగ నాచియోస్పుగవుల - ఉధవాప్రారాద్వంతరంగభ్రంగల పూజామ వేశాత్మముల నోలలాడుచు సీదినచి మఱచితివా ! సీవుండు టము లేపుండుటము నాచే నుపుట మఱచితివి కాఁఁఁలు !

చా, సీమావంబును మాసి సీవు జగతిక లేవచు వేచాటు జా

ధారూఘుల్ నినుముచువో గతియుకానా సీమ నేనక్కటూ !

శ్రీరాగంబున కన్నుగానక మహోత్తే ముంచినా విట్టివో

క్రూరాత్మక్కుఁ డని చేర రెవ్వీరు నినున్ త్రోణిట్ రమానాయకా !

వామా:—హృదయేశ్వరా ! మిమిల్లు లోకమునే మఱచి, యుపే క్షీంచిన పసిపాపలగతియేమి ?

కుచే:—(లేచి సంతసమున) ఆనందము ! ఆనందము ! ఇది యానందము ! యిమ్ముదియే సచ్చిదానందచిన్నసయ్యోరూపదర్శనానందము ! కృష్ణా ! కృష్ణా ! ఏమి సీభక్తవాత్మల్యము ! తొలుత సీబాల్యాం కవిచేపుయాపమును ప్రకటించి, సిదప, రుక్మిషేసత్యాసమేతమగు సీకల్యాణదివ్యస్వీరూపమును నాకనులకు దోషఁజేసి, యిపుడు, కేవలచిత్కుశాథాస్వీరమై, నిర్మణానిరంజననిర్వికారనిరామేయనిఇల స్వీరూపమైన — వటపత్రమున శయనించిన సీదివ్యస్వీరూపమును ప్రదర్శించితివా ! ఆహా ! అడే — అల్లదే — విరాటూరుష విద్యోతమానవిష్ణునథునస్వీరూపము - భూసభ్యాంతరాళవ్యాపియై-సర్వసిశలు, నవగ్రహములు - ద్వ్యాదశాదిత్యులు-చతుర్దశభువనం బులు, సపార వథరాఘవకాననతరుపరివేషైత ధరామండలంబంతయు

నీవయై — విలోచనస్తానప్రకాశితశతసహస్రసార్యచంద్రుడై !
 యెందుచూచిన యేవై పుషరికించిన సీవయై ప్రకాశించుచుంటినా
 భల్చిరే ! పనకసనందనసనత్యుజాతాదిమచ్చానినికరంబులు ! అయిరే!
 చతుర్ముఖ కమలాసనాధ్యాసితనాభీకమలంబు ! ఆహ ! నిగమ
 గోచరా — వేదాంతసారా — ఉపసమద్వీన్యా — ఆనందము —
 ఆనందము. కృష్ణా ! ఇందియే మాససకమలాసనాచీకము ! ఉపవేశిం
 పుము ! యాచియే కసుమములు — నీ ? దేవీ ! ఆవాసుదేవుని
 సమర్పున్నకై రాఘువుని పూజాకుసుమముల తైమ్మనుము !

వామా : — ఆక్ష్యాటా ! శశమణేనుభావునకేమని ప్రత్యుత్తరమిత్తును !
 కుచే : — ఆలసింపసము ! ఆవాసుదేవుడు వేచియున్నాడు. రాఘువుని
 శిథ్రముగ కుసుమముల తైమ్మనుము !

వామా : — నాథా ! రాఘువుడు మనల వీడి చనిలేదా !

కుచే : — ఏమీ ! రాఘువుడే లేదా ! రాఘువుడే లేకన్న ధర్మ మెందుండ
 గలదు ? ప్రపంచ మెందుండగలదు ! అదిగో రాఘువుడు —
 రమ్మనుము —

వామా : — నాథా ! మన కుమారుడు రాఘువుడు.

కుచే : — దేవీ ! యాదియేమి ? నామాట కెన్నుడును మాఱువలికి
 మెఱుంగవే ! రాఘువుని - పిలువుము. బ్రాంతా ! రాఘువునే
 చంపజూచితినా ! అదే అందుండలేదా ! కనుపించుటలేదా !
 మాడుము !

వామా : — (పరికించి — శవము కనుపింపనందున) ఆహ ! యాదియేమి ?
 మృతక శేఖర మెందుచనియె ! నాథా ! —

కుచే : — ఊలా ! డుంకను సందియమేనా ? రాఘువా !

(“జసకా!” యనఃధ్వని—వామాషీ—రిచ్చువడిమాచును. పూజా కుసుమముల చేతథరించిన రాఘువుర్ణిపుట్టుకొని, నారదుడు మందహసన మున నిలచియుండును.)

నారః—‘ రూదృశీభావాయత్రసిద్ధువతితాదృతీ ! రమభాగవత వర్యులసంకల్పము లమోఘుములు !’ (సమాపించును)

వామా:—(^{స్తుతితమై}) కుమారా !

రాఘు:—జనని ! యదేవచ్ఛితి. (నమస్కరించును)

వామా:—కుమారా ! రాఘువా ! (ఆలింగస మొసర్పుకొని) ఎల్లువచ్చి తివి ? ఎందుండివచ్చితివి ? ఎన్నోరు కనికరించి నాయనా—?

రాఘు:—అమ్రా ! ఆయసభరమున కన్నులుమూనితి. ఎవ్వరో యొక మహాత్ముడు శంఖచక్రగఢాభీభాముఁడు, మందహసాచిత వద నుఁడై—నాయువాట సాక్షాత్కరించెను. ఈచూసిచంద్రుఁ కొనుహనీయునిచెతు సీలచియుండెను. మేస సైటి చూచుంస మునులేదు. ఆకలిచాధలేదు. కనులు తెఱచి మాతుగడా ఆమహానీయ డంతానమందియుండెను. అందు కుసుమములుండ కొయుచుఁటిని. ఈతాఁసచంద్రుఁ డరుదెంచి సీజనకుఁడు పిలచు చున్నాడు రమ్ముని సన్నిందు తోట్చెచ్చెను.

వామా:—నాయనా ! ఎల్లువచ్చిసనేమి ? క్రీమ్ముర నిన్ను గర్భవాస మున ప్రసవించినటలయ్యే ! ఆహ ! ఆముచికుందసరమని భక్తి త్రాణపరాయణత నేడుగడా తిరమయ్యే !

నారః—సాధ్వీమణి ! పాహియన్నవారి కామోత్సామ్రాజ్యమునైన నొసంగు నాసరేశ్వరునకు సీకుమారు నొసంగుటనఁగ నెంత? ఇదియంతయ శ్రీకృష్ణలీల !

కుచే:—రాఘువా ! యేదీ ఆకుసుమముల నిట్టిమ్ము. (రాఘుపుఁ టోసంగ పూజించి) కుమారా ! ఏదీ యాసందనందనని మంగళగీతమును వచింపుము !

రాఘవ:—

గో. ఆనందోజ్యుల నందనందన నసందానంద బృందవనా
శిందోజ్యులితపాదపద్మ నిగమాబృందానువిందా హరే
విందతత్ప్రమారందసుందమిలిందా మానిమందార శ్రీ
కందరోజ్యులకోటికోటినిరసచ్ఛుంగారమాముద్దరా !

(మంగళపోరతి నొసఁగుడురు)

(అనుబంధము. ७०)

నారా:—కుచేలా ! ఆశుపాలుడు రాజసూయరూగమున నాక్కుషు
మూర్తి చక్రాయుధమున కెఱియైసంచునకదా మఱల మిరంద
ఖును నిందు చేరగల్లితిరి !

వామా:—నాథా ! ఆనందనందనుని యహితిమానానురాగమును
సుపాదించి యాదాంద్ర్యాంధకారము బాయవలదా ?

శ్రీనాథుండరు విశ్వమేల్ల తనదాంచిత్రానుమాపంబట్టు
తానే సర్వశరణ్యాండరు మన మాదామోదరున్ కుష్మికే
దీనత్వీంబున వేడరాదే ? శిశువార్నే తల్లినిఁ వేడదే ?
పాసీయంబును చాతకం ఒడుగ శుభస్నేషుమున్ పాశమే ?

కుచే:—దేవి ! నిపెతమూఢమతిపి ! సర్వేశ్వరును సభక్తితాత్పర్యముల
నారాధించుట దారిద్ర్యమును బాపుర్ణానుటకా ? పవత్రీతర
మేన కామధీనువును గౌల్చి గౌల్చి తుదకు గోమయమును
కోరుమనియెదవా ?

వామా:—లోకమున దారిద్ర్యముకస్య వేరుదశముకలదా ?

కుచే:—సర్వజతువులకును నోగిరమిచ్చి కాపాడ సర్వేశ్వరుడు
లేడా ?

నారా:—ఏనచేశ్వరుడైనను తన్నరిచుచి ప్రాథమికున్న తనంతతా
పృసాదించునా ?

కుచే:—శురాక్కుతకర్కుఫలమున నెప్పి వారి కేతీరున జరుగవలయనో దూతీరున జరుగుచుండలేదా ?

నారా:—పురుషప్రయత్నము లేకున్న దైన శేషిచేయగలఁడు? మరు భూమి నుపవేశిచి ‘డై వమా! పాయసమి’ మృనిన మాత్రమున లభించునా ?

కుచే:—డై వనహాయమే లేకున్న మనజప్రయత్నము మాత్రము ఫలమత మగునా ?

వామా:—సదివిధముల మనజము ప్రమత్తించ డై వము పమనొ కొండై ఫల మివ్వేడా ?

కుచే:—అంచుకిఁ డై పమేషి చేయగలఁడు. దేసి ! మరకర్కు మనమనుభవించవలయుగాక !

నారా:—డై వము నారాధుచుచుయే సత్కర్కుకొదా? అట్టి సత్కర్కుఁట ఫలము లభింపదా !

కుచే:—ముసీందా ! దేసి ! సూర్యే మేశ సరుడు ! తుచ్ఛతరసంపదలకై యాదేవదేసు సెన్నఁడును ప్రాణింపజాల ! అయ్యా ! తస్సి !

చ. కనులమ పై త్యురోగమున కన్నడు పెంక్కలు వన్నె ల్లాగు నద్వి : తరుసల్లవాబుల ప్రభాచయమ్లు సుసాంధ్యశోభలకై కనగొనిన్నఁ సంపదల కాంతరు భక్తులు కాని వానికై మరమున కోర రెవ్వరవిభావన మూర్ఖతెగాక భామినీ !

వామా:—కట్టా! నాథా! సేనేమందును! కన్నడుమారు లాకలిచే కన్నులయెమట మషముచుండ, పవలెడ వేసిమిచేతను, రాతీరిచలిచేతను, కట్టుట కింత వనన మేనియు లేక పనిపాపలండఱు మాడి మంటగలియుచుండ కనులార నీసంతాపమును మాచుచు నూరకుండవలయునా? అన్నాతురముతై స పార్చిఱుల బ్రోమ .

టయ్యె కదా మిముఁ బోలు సాధుజనుల లక్షణము. ఇట్టి భూత హింసను బాపుటయ్యెకదా ధర్మము! ఆలశ్శైకశత్తుర్మిదు—ఆకాం చనచేలుడు మిం కెంతయ ననుంగునెచ్చెలికాడా? అట్టి కూరిమి మిత్రుని—నందనందనుని దర్శించి యా దారిద్ర్యమును బాయవలదా?

కుచే:—అయ్యో! ! దేవి ! నా కెంతయ ధర్మపత్మినైనై, ధర్మకర్మసామీణి వైన నీవే యట్లాడసగునా? ‘సతులు, సతు’ లని వందురుచుండువుకాని నీకు ఏ రీజన్సుమున సుతులు—నిక్కువము—యొప్పికొందును. కాని, వెనుకటి జన్మమున ఏ రెవ్వరి తనయులు? ముందు రానస్నాజన్మమున ఏ రెవ్వరికి తనయులై జనియింపున్నారు?

మ. ధర సంసారానదీప్రవాహమున యేతత్పుత్రదారానుజో!

త్కరముల్ నేరు స్వికర్మబంధమున తత్కర్మానుబంధంబు యేతతేవాయున్ విడిపోదు రందఱును మిథ్యానాటకం బిద్ది యోతరుణీ! యొవ్వురు ఏరు? ఏరికయి చింతకొనేయ నీకేటికింక?

నారః:—బ్రాహ్మణోత్మూ! ! ఇట్టి వైరాగ్య మొతటివారి కలవడును? మనమున నెటి సుజ్ఞాన ముదయించినను, దాని నంతరమందుంచి, ప్రపంచమునం దుండువఱకు, మానవుడు ప్రపంచవ్యాపారము ననుసరింపనే వలయుకాదే? ‘నీవు—నేను!’ అను సంబంధ మొతపఱకుఁ గలదో, ‘భార్య, పుత్రులు’ అనుసంబంధ మొతపఱకు గలదో యంతపఱకు మానవుడు ప్రపంచము ననుసరింపనేవలయు. తనపై నాథారపడియున్న కుటుంబమును పోషింపనేవలయు! అట్లు పోషింపకున్న ధర్మము తప్పినవాడగును. దాన పొషము కలుగును!

నీ. సహారిమై మున్న శోరితో సమమగా
సాందీపమనిచెంత చదువలేదె ?
‘ఆత్మవత్సర్వభూతాని’ నాణ జగమైల
హరిరూపమయమగా నరయవలడె ?
అవని “పరోపకారార్థమిదంశరీ
రం” యను టాత్మ్యం దలంపవలడె ?
ఆకలి యని యేషాంపి నవిని చెచ్చాడినారి
పాలించు చే ధర్మపథమకాడె ?

గి. జగతి ‘భూతాని యన్న మిచ్చంతి’ యనియు
ధర ‘శరీర మాద్యం ఖలు ధర్మసాధ
న’ మృనియు నెంచి హరి చూడ నరుగవలడె ?
‘యెఱుక పిడికెడుధనమంచు’ నరయవలడె ?

కుచే:—మనీంద్రా ! ఆధర్మమను నిర్విరించుటకై యేగదా నే సీ
యుంచవ్యాప్తి నాశ్రీయించుట ! అదియే యయాచితవ్రీతము!
కాని, ధనముకై యితరుల యాచించి, యాచించి, స్వీకియతపః
ఫలమను నీటఁగలుపమందురా ?

వామా:—నే నాముకుందుని ధనమనుకై యాచింపుమంటినా ? దర్శింపు
మంటినిగాక ! ఆ రమానాథుని—కూర్మామిత్రుని పరమేష్టిజనకుని
దర్శనమే మనకు సర్వీకల్యాణముల చేకూర్పదా ?

కుచే:—ఏమీ ! ఏమీ ! నానందనందనుని దర్శించుటకా ! నాగోవిం
దుని దర్శించుటకా ! భళి ! భళి ! నేడెట్టి సుదినము ! తప్పక
నేగెద ! సంతోషమన నేగెద ! భళి ! ఎంత చల్లనిమాట
వచించితి ! దేవీ—నాగోవిందుని, నాకూర్మాచెలికాని దర్శ
నము—భళి ! కేచే వెడలెద !

మ. జలభిక్ ద్వీర్ఘలో మహిగణలనతోఫాంత గాళంబు లో

పల భర్మాచితసాలభంజికలభవ్యానందపీశంబునక్

అల సత్యావర రుక్షిషేకలితుఁ హో సంభోజప్రతాము క

న్నుల విధారగ సెదు గాంతునో ? లసనోధ్వబు చేకొందునో ?

దేవీ ! దేశే యసేల సేడే పమసమునద్వి పుషరావా ? ఆ—

మఱచితి—దేవీ ! ఆలక్ష్మీకశప్రతుని—శరమేషిజనకుని—లీలామానుష

విగ్రహుని—నాకూర్మిషుప్రతుని—యస్తు దినములకు మఱల సేదర్మింపఁ

బోవునపుడు చేత సేమున నుపాయనము కొనిపోవలదా ! చూడుము.

దేవీ ! ఇంట సేమున పిండివుటయో, ప్రీతిపూర్వికమగు ఫలమో యున్న దేమో ?

వామా :—అయ్యా ! యానిర్భాగ్యరాలి కట్టిథ్యాగ్యము సైతము

గల్లునా ! నాథా ! మయిఁట నావాసుదేవుని కర్మింప సర్వా మగు వస్తు వేదియు లేదే—

రాఘు :—ఉన్నవి—ఉన్నవి ! జనీ ! నాడు సీవు నాకొనంగినయడు

సులు—ఆగోబింమని నివేదనకై యే దాచియున్నాను. కొని తెత్తునా ?

కుచే :—కొనితిమ్ము నాయనా ! సర్వవిధముల నీవే ధన్యడవు,

(రాఘుపుఁ డడుకుల కొనితెచ్చును)

వామా :—నాథా ! ఆలక్ష్మీకశప్రతునపు—ఆకాంచనచేలున కీపాతవడిన నీరసంపుటడుకులనా మన ముసంగుట ?

రాఘు :—తల్లి ! కొండంతదేవునపు కొండంతప్రతిచే నెవరైన పూజింపఁ . గలరా ?

నారా :—భట్టి ! కుమారా ! సాధ్వీ ! సభక్తికాత్మర్యములతో నొసం

గడు యడుకులేల ? తుడకింత సీరైనను, తృణమైనను నా

సక్షేష్ణరండు తప్పక స్నేహరించును ! రాఘువా ! నీవోనంగిన

యదుకులే యాపరమేశ్వరుని నివేదనచే కృత్తారథములగుగాక !
నీం కషముల కంత్యము చేకూర్చుగాక ! కుచేలా ! ఆ శ్రీకాళ్ళ
మూర్తియందు మానసముచి, తస్మయుడైనై చనెడు నీకు
మార్గమున నెట్టి యోటుకములును కలుగజాలవు ! రమ్మ !
ఆనందనందనుని ధ్యానించి పయనమున శంక్రమింతువుగాక !

(అనుబంధము. ७)

యవనికపము.

—
రెండవరంగము - ద్వారక.

[శ్రీకృష్ణరఘవు. ఆనుబంధము. అంత క్రచేకము కుచేలుఁడు - తస్మయుడైయాడి
భజనపరుతూ జనిన సిద్ధమ]

Digitized by srujanika@gmail.com

కుచే:-

- శా. ఆనందంబులకైల నుత్యాటమహానందంబు సాథాగ్యసం
థానంజా ఘనభాగ్యసీమ ప్రేతివిద్యారామ్మరంబు (శ్రీ)
మించాతీమణిపండ్చోలిక సదామేయప్రభాగోళ మా
మాసీంద్రసుతిశాల ద్వారక ! యదే భాసిల్లగా భవ్యమే.
డం. థేనులు మోములెత్తి హారి దేవమయున్ నుత్తియుపసాగే నం
భా నద మొప్ప లేగ లటు మాధవకే రన చేయసాగే యెం
డైనను ఛాన నట్టి హారి యవ్యయుభక్కి మహామహంబు నీ
మానవజంతునంత్తి కనంబడై నౌర ! మహాద్యుతంబునై !
డం. పాడుచు శ్రీహరిన్నసతులు పాల మధించెడివారు దాసులు
వేడుక కృష్ణకే రన నివేశిత కృత్యమునేయవార్య మేల్
జాడలవిడరిక్క మికసంతుమాధవు గాసలోలుతై
ధూడుచు నుండ్రు బాలకులు యంబుజనాభునిమూర్తి గొల్పుచుక్క.

అదే ! నానాసువర్ణమయగోపురంబులచే సెంతయు మనోజ్ఞమై వెలరారు నదే మాగోవిందునిమందిరమై యుండనోపు ! ఆహా ! అవియు తమ యనంతమహిమచే నాపరమేశ్వరునాన్నిధ్వమును చాటుచున్నవి కదా ! ఆహా ! యేమా కలకలము ? ఎందఱుజనులు గుమిగూడియున్నారు ! ఓషణో—అదే

ఉ. రాజు లడెందఱో తమకరంబుల కానుక లెల్ల ఖాని కాం భోజ కళింగ వంగముఖభూవరమండలనాథు లెందఱో వాజలమై మదేభములమై మణిహోమవితానమంది తా మాజగట్టిశు కానరఁట సమ్మదరిద్రుఁడ నాను శక్యమే!

(నిష్ఠు—మము)

మూడవరంగము—ద్వారక

[తృకృష్ణమంగిలో ప్రాంతము— సంమచితవస్తాంలంకృతులగు నిరుపుతు ద్వారక పాలకు లందురు. రాజులు, భక్తులు ద్వారకామిప్య ప్రాదేశమున కానుకలతో కేచి యుండురు.]

1. రాజు :—అయ్యా ! ద్వారకకా ! నేడు శ్రీకృష్ణమూర్తిదర్శనమనుకు మాకరాత యున్నదా?
1. ద్వార :—లేదు. నేడు శ్రీవాసుదేవమూర్తి శ్రీరక్షిణేసత్యభామా దేవికరకంకణమణిప్రభలతో సుస్నౌతుఁ డగుసమయ మిది ! ఇంతు డెవ్వరిని లోనికి రానివ్వుకూడదని మాకు కతిసముగా నాజ్ఞయెనది.
2. రాజు :—అయ్యా ! ద్వారకకా ! నావిన్నపమును శ్రీవారి శ్రీప్రసన్నిధానమునుకు డెచ్చితివా?
2. ద్వార :—తెచ్చితిని. కాని ప్రభుతు మందహసమున మోము మఱి యుక్క వైపుకు మజల్పును.

శ. రాజః—నేను కాళ్ళైర్ప్రభవతంసుడను. నాకును నిదియే ప్రత్యుత్తరమా?

1. ద్వారః—మిారుకాదు. తుద కా విరించి చనుడెంచినను నిదియే ప్రత్యుత్తరము.

2. రాజుః—అయ్యా! నేను చిరకాలమునుండి వేచియున్నాను— నాకు.

3. ద్వారః—చిరకాలమునుండి వేచియున్నను — అచిరకాలమునుండి వేచియుండినను సమయముమాత్ర మియ్యదికాదు.

[ప్రవేశము—కుచేలుడు]

కుచేః—

చ. ‘ఫలముల పర్చు శాల తొలిపల్చు— పొలంతి శిరఃప్రసూనమా కలిమి పడంతి కేళిగృహంజము— తాపసహంసణోలికా జలజవనంబు మోత్థధనసన్నతపేటిక వాసుదేశు వె స్నేలచిఱునప్పు నామది స్ఫురించడిభాగ్య మదంహకల్లనో?’

1. ద్వారః—ఎమ్ము బీదపారుడా! ఎచ్చుటినుండి వచ్చితిని? ఎచ్చుటికి పోయెదవు?

కుచేః—ఎచ్చుటినుండి వచ్చితిని— ఎచ్చుటికి పోవుట? అదియే ప్రశ్న ? అయినను, పోదరా!

ః. ఎచ్చుట చేరు లోకము లహీనమునీంద్రులు సెందు చేరువా రెచ్చుటనుండి లోకముల సృష్టి చెలంగు సుఖానుభూతులై మెచ్చుటివారు రారు మజీ యాజగతీస్తలి కెందు భక్తి మై మెచ్చుటి కీర్తు నేను తుద కేగెద మచ్చుటినుండి వచ్చితిఁ.

ప్రారః—చాలు చాలు పొమ్ము. బిచ్చు మడుగుట కెన్నియో గృహము లున్నవే రాజద్వారముకడ సేమివని?

కుచే:—నేను గోవిందుని దర్శనభిక్షకుకై వచ్చియున్నాను. నేను కుచేలుడనువాడ—

ద్వార:—అని నిన్ను చూచిననే తెలియఁగలదు. కాదహ్యా! ప్రభు దర్శనముచుకు వచ్చువాడ వింత రొమిషలు తుడచికొనుటో, తుడ కింత ధవళవత్తుమును ధరించుటమైనవలదా? ఈవేసమున వచ్చుట కిది యేము నాటకముని థావించితివా?

కుచే:—కాదా? నాటకముకాదా! సుదియమున్నదా?

ఓ. రూదవసూనుడై నటులు డడంతజగం ఒది రంగభూమి మా రూదరమే తెఱల్ మనుజలందఱు నాటకవేషధారు లా మోదము బేదముకే రసము భూమి వినోదవిచిత్రప్రచర్యలే కాదె సునాట్టువై ఖరులు కాంచ ప్రవంచమే నాటకం ఒగున్.

సోదరా! సత్యమయమైన ధవళవత్తుమును, సచ్చిదాసందమయ మైన యుత్తరీయమును నాయటివానికి లభించునా? నేను శ్రీకృష్ణని బాల్యమిత్రుడను—

ద్వార:—హహహ్యా! నెఱినాడా! నీయటివాడా శ్రీగోవిందుని బాల్యమిత్రుడు. నీకేమియు నున్నాదము కలుగదుకదా?

కుచే:—ఆయున్నాదనునుండి తప్పించుకొనుటకై యే కదా నే నింత దూరము వచ్చిసది.

ద్వార:—చాలు చాలు వెడలిపామ్ము.

కుచే:—సోదరా! నీనంతసమున్నకేన వెడలుచుంటిని. కాని, నే నా ముక్కందుని నర్మింప సెతయో దూరమునుండిపచ్చితిని— యెంతయో శ్రమించితిని. ఆటి సన్ను ‘మాని వెడలిపామ్ము’ను టకు సీకు నర్మ తలేదు. వెడలుటకు నాకును నర్మ తలేదు.

ద్వార:—ఇది శ్రీకృష్ణమూర్తి రుక్మిణీసత్యభామాదేవులతో నేకాంత ముగ నుండు సమయము.

కుచే:—అట్లనా! మఱియు మేలయ్యె. అయిన తప్పక నిష్పాడే లోని కేగవలయు—(పోబోవ)

ద్వార:—(ఆపి) ఇష్ట డెవ్వరిని లోనికి రానివ్వికూడదని మాపు కరున ముగ నాజ్జయ్యెసది.

కుచే:—తన్న దర్శిష చనుదెంచు భక్తుల నిరోధివ నా వాసుదేవ మూర్తి కెట్టి యర్పతయు లేదు.

ద్వార:—పొగరుబాహివ! రాజాధిరాజు లెదదతో వెనుదిగిపోవు యండ నిన్ను నిరోధివ నా వాసుదేవమూర్తి కే యర్పతలేదా? ఉరకపోయెదవా! లేదా?

కుచే:—సోదరా! ఆగ్రహము సర్వజనులకును నిమిధమే! కాని, సత్యమునందు — సత్యాగ్రహము మాత్ర మనుసరసీయమే యగును కాన మిం రేమన్నను మానను—(పోబోవ)

ద్వార:—ఏమిం! ఏరాధివీరులగు మమ్ముల మిాచిపోయెదవా? నీకేము బలము కలదని మమ్ముల ధిక్కటింతువు?

కుచే:—సోదరా! నా బలమా!

నీ. జనకుబాధల సైచి తనభక్తి మానని
చ్రష్టోదబాలకు బల మదేది?

యమునెంట చని ప్రేమ నాశ్మైను బుతికించు
వరసాధ్వి సావిత్రి బల మదేది?

పలువిశ్శుముల కోర్చు బ్రహ్మార్థయెన వి
శాంతిమిత్ర తిలకుని బల మదేది?

జవకోటికి మేలుచేయగాం ధీ మహా
తుమ్ముల పావని ధృవుల బల మదేది?

గి. అవని నేలాటి బాధలనైన సైచి
పశుబలంబు నణంచి విశ్వింబు నైలు

ప్రేమవాహినిలో ముంచి భేదబుద్ధి
బాపు నాసాత్మిక నిరోధబలము లేదె ?

[అనుబంధము అట పోయోవ]

ద్వారః—(అపుచు) ఆ - ఆ—మమ్ము మిారిపోవుటకూడనా ! పామ్ము.
బాధనందెదవు—

కుచే:—సంతోషము—[అను బంధము అట లోని చరణము]

ద్వారః—హింసింతుము.

కుచే:—మిక్కిలి సంతసము—[అనుబంధము అట లోని చరణము.]

ద్వారః—పామ్ము. హింసింతుము. బాధింతుము. దండింతుము.

కుచే:—చాల సంతసము. కాని, సోదరా ! ఎవరిని ?

1. ద్వారః—ఎవరిని?—నిస్సే—మజీయు నిస్సే—

కుచే:—సంతోషమే కాని, నిస్సే యన నాయంతరాత్మనా ? నా శరీరమునా ?

2. ద్వారః—ఏమి ? ఆత్మ - శరీరము—? రెండున్నవా ?

1. ద్వారః—కుచేలుడు మూడవవాడే ! చాలు నథిక ప్రసంగము నిస్సే ?

కుచే:—యొచింపుడు. నిస్సే యన నాయంతరాత్మనా ! నాశరీరమునా ?—నాయంతరాత్మ యాగోవిందుని, ముకుందునియందు లీస్మై యున్నది. డానిని నిరోధించి, వేరుచేసి దండించుటకు మిాకేకాదు, మిాకు, నాకు సర్వలోకములకు ప్రభువగు నా సిర్వేశ్వరునికి సైతము కాజాలము ! ఇక సీశరీరమును నిరోధింతు నందురా ? అది మాత్రము మిాచే నగును. కాదనను, కాని, దాన మిాకేమిలాభము ? మిారు నన్ను లోని కేగ నిష్ట కున్నను, నే నిందేయుండి నిరసనప్రతమున, నాభక్తి పాశము లచే నావాసుదేవమూర్తి బంధుచి, యాక్షిప్తి తెచ్చి, నామాసన

కనకసింహాసనమున నుంచి, పూజించెద ! ధ్యానించెద—భజిం
చెద! దానిని మిారేమైన నిరోధింపగలరా? ఇంతకాల మాపర
మేశ్వరసాన్ని ధ్యముననుంచియు నింకను మిాకు ‘నేను?’
అను నహంకార మణఁగలేదా?

1. ధ్యారః—మహాత్మా! తమింపుము! అహంకారబాధితులమై మిా
మాపాత్మాన్య మెఱుంగమైతిమి. రండు మిారాక నావాసుదేవ
మూర్తికి విన్నవింతు—(నిష్ట్రీమము - అనుబంధము. అర)
(యవనెకపడును.
-

శ్రీ

భక్త కుచేలనాటకము.

సంచమాంకము.

ప్రథమరంగము—ద్వారక శ్రీకృష్ణనియంత్రశ్వరము.

[రుక్మిణియంకమున శిరమంచి, సత్యభామాదేవి యపకమున పొదములుంచి, జాంబవతీ మత్తవిండలు వింజామరల పీచుమండ, కాళిందిలక్ష్మిలు నుగంధుద్రవ్యముల నర్మించుమండ—చేటిజనులు సేవలకై సేచియుండ శ్రీకృష్ణమార్తి కొలాసముగ సరుండియుండును.

కృష్ణः—

గి. పడుచు లేచుచు నున్నారు ప్రాణు లకట
భవజలధి మున్ని క్రోధలోభ జలజంతు
బారి జిక్కి— తా దరిగాంచు పథము లేక
కన్నగానక గర్వింధకారు లగుచు !

రుక్మిణి—నత్యా ! ఏమున్నాన్నదానవు ? మనాధునిసన్నిథానమున కామ కోధాను లుండఁజెల్లునా?

సత్య—ఇదియంతయు శ్రీకృష్ణలీల ! కావుననే యూహారుడు విజయ మండె ! అయినను—

[ప్రశ్నేశము - ద్వారపాలకుడు.]

ద్వారః—దేవా ! విజయోన్తు ! ద్వారమున—

సత్య—ఓరీ ! యిది యెన్నోరికీని సమయము కాదని వచింపలేదా?
పామ్మావల !

ద్వీరః—మహారాజ్ఞి ! సేనదియే వచించితిని—కాని యాపారుడు
వినసందున—

సత్యః—వినకున్న మెడబట్టి యావల గెంటింపుము ! తెలిసినదా ?

ద్వీరః—శాగ్యము. కాని—ఆ ద్వీజచంద్రుడు—

సత్యః—మీమా ! మఱ్లల వచింపవలయునా ?—

రుక్షి�—సోదరి ! యంచుక శాంతింపుము ! ఓరి ! ఆ పారుడు వల
దన్నను వినలేదా ?

ద్వీరః—దేవి ! సే సెంతవచించిను ఆబ్రాహ్మణుడు మాసిడయ్య.

రుక్షి�—ఆ - అట్లనా ! (కృష్ణని చూచుచు-మందహసమున) అయిన
నా పారుడైవ్వేరు ?

ద్వీరః—మహారాజ్ఞి ! ఎవ్వో కుచేలుడట—

కృష్ణః—ఆ—ఆ—కుచేలుడా ! (పీతాంబరము జారుచుండ సావేగ
ముగ లేచి) కుచేలుడా ! నాబొల్మైమిత్రుడా ! ఓహ్మా !
యేమి సుదినము !

మ. ప్రపహించే— గద గంగభిక్షుకుని సద్గుం బందు మందారమే

ప్రవిరోహించే దరిద్రునింట సఖుఁడై భక్తాపశీరత్నమై

భువి రాజిలు కుచేలుఁ డి నగరితాపూర్ణంబు గావించే ! ఏ

త్రివరేణ్యమ్— గను చెంతకాలమునకు— థాసిల్లగా బాపురే !

రుక్షిణి ! తమ్ము ! తమ్ము !! మాణిమయప్యాత్రలతో దివ్యోదక
ముల కొనితెమ్ము పాద్యమునకు ! ఓరి ! ఏల నిలచితివి ? పొమ్ము నా
మిత్రుఁ డెంత మాతురతతో వేచియుండునో ! సత్యా ! సీవు పోయి
సుగంధబంధురకస్తూరికాపిశ్రితస్నీటజిలముల సిద్ధపఱపుము స్నాన
మునకు ! ఓరి ! ఆగుము. ఇంచుక నాళ్ళర్ఘ్యము కలిగింపవలయు.
మే మా మిత్రు సెదురోక్టందుము ! జాంబవతీ ! ఏ ముల్లు నిలచితివి ?

నీకేమొయు తోచదా ? భవ్యతరభృంగమలకై లసౌరభపుష్టైలా
దుల నాయ త్వఱిషవలదా ? ఏత్రవిందా ! నీవు—ఫ్యూతశర్కరాదు
లచే కూడిన రుచిరతర పక్కాన్నముల సిద్ధమొనర్పము ! నీను వచింప
వలయునా లక్ష్మణ ! పొమ్మై. భోతములై యభిరామములైన దుష్టాల
ముల సేకరింపుము—ఇక మనోజ్మములై—మఱచితి. లెండు ! లెండు !
నామిత్రుఁ డెంత నాకై వేకరుచుండునో !

సత్యః—నాథా ! యిదీయేమి ? పురందరాదు లరుదెంచినపుడైన తుద
కా విరించి చనుదెంచినపుడైన యింత యాదరణ ప్రకటింపవే ?
నేడేల యాయాదరణ ! యాపారుఁడు—

కృష్ణః—నాయంతవాడు. నాకు, నీకు సర్వోకములకు పూజ
నీయుఁడు.

రుహ్మిః—నాయా ! యిపుడైన తెలిసితివా ? మన నాథునకు, నీకంటై,
నాకంటై, తుదకు తనకంటైను భక్తులే యధికలు !

[లోన అగ అనుబంధములోని చరణము.]

అదే ! నారదసంయించాద్రుఁడు వచ్చుచున్నాడు.

[ప్రవేశము నారదుఁడు. అనుబంధము. అగి]

కృష్ణః—తాపసచంద్రమా ! విచ్ఛేయము. మంచి సమయమునకే
విచ్ఛేసితిరి. మిాతో ప్రారంభింపబడిన నాటకము మిా తోడనే
ముగియవలయకదా ! ఆహ ! నేఁ డెట్లీ సుదినము.

(అనుబంధము. అగ నిప్ర్మమము.)

లెండవరంగము - శ్రీకృష్ణప్రాపాదనమున నొకశాల

(కుచేలుడు చిత్రములపరించుచు)

కుచే—ఇది మాక్షపుని కాళీయమర్దనలీల నభివర్ధించు చిత్రము. ఇది
రాస్క్రీడాభివర్ధనము ! యిది పదియారువేల గోపికాంగనలతో

సలలితకారణా బనఫున్త్రము ! సీదగు దర్శనంబె నా
కిలను త్రికాలయోగ్యత నివ్వదే ! నా దగు భాగ్య మల్పమే!
మిత్రమా ! వివాహముచేస్తొంటివా ? భార్య (సత్య నైపు
మాచుచు నించుక ముండవహసముచు) అనుకూలవతియే కదా !
సంతాసలాభ మేషైన కలిగినదా !

పుచే:—ఇరువదయేష్టురు!

కృష్ణ:—ఇందఱును నామోదకమేకదా ? మిత్రమా !
చ. కుశలమె సీకు ? నీసుతులక్ష్మ మఱి సీనప్రిక్షే శుభంబె? శ్రీ
వశలయి ప్రత్యిక్తో పతి నివాసములందు వసింతురే ? సదా
పశుపులు గోవ్రజంబులును పాల నొసంగునే ? శిష్యు లాగమా
భ్యసన మొనర్చురే? జపతపుబులు విఘ్నము లేక సాగునే.

పుచే:—అంతయు పరమామోదము. అంతయు నానందము.
చ. భయముల బాప నిర్భయశుభంబుల పెంప ఖలాళి నొంప పె

ప్రయమున సీకృపామహిమరాజిలుచుండఁగ భక్తపాలిక్క
భయ మెటుకల్లు ? దివ్యతరప్రజలంబులు పెంప సస్యనం
చయమున కెల్లు కల్లు తపిజాత ఘనాతపబాధ ! మాధవా !

కృష్ణ:—మిత్రమా ! ఎంత కృషించితిని ! (దేవము నిమురుచు)

చ. అలసితివో తపంబుల ? కనారతకర్మల గ్రానిసందితో ?
కలచు కటుంబభారమున గాసిలితో సతతోపవాసములో
సలిపితో ? నీరకీరము కృశంబయే నెంతయొ చిక్కినాడ ఏ ?
కలుషవిదూర మిత్రము ! వికాసము లే దదియేమొ తెల్పువే !

పుచే:—కృష్ణ ! సంవనందనా ! చిక్కితీ సంపూర్ణముగ చిక్కితీ.

ఉ. చిక్కితీ నిందియంబులకు చిక్కితీ భ్రాంతిమయాంధకారత్మ
చిక్కితీ సంస్కృతిపొలసి చిక్కితీ క్రోధమదారిపాలికే
చిక్కితీ జన్మమృత్యువుల చిక్కితీ సీ దగు మాయ కింక నా
చిక్కుల బాపి యన్నిటికి చిక్కకయండ ననుగ్రహింపవే !

కృష్ణ!—సభా! గ్రాస వాసములకు నీ కుటుంబమున కేమియు లోపము
కలుగదుకదా! మా శిశుపాలుడు నీ విద్యుతు తగిన సత్కారము
చేయుచుండెనా?

నారా!—శిశుపాలుడే రా? చక్కని సత్కారము చేసెను, నీ మిత్రుడు
డగుటచే నయోమయ శృంఖలముల సలుకరించి, నీ జాగ్రుస్తాన
మును దర్శించు భాగ్యమును చేకూర్చెను.

కృష్ణ!—మిత్రమా! పూర్వము మనము సాందీచమునిచెంత విద్యుత్త
భ్యాసము చేయుచు గడపిన సంతోషకాలము జ్ఞాపక మున్నదా!
లోకమున మానవును విద్యుత్తిదశయే జీవితమునందలి
మిక్కటి సంతోషకరమగు కాలము సుమా! ఆ దినము జ్ఞాపక
మున్నదా!

సీ. తలనున్న బింబెల జుము టై బునుచుండ
సరకుసేయక మాని సతులు చూఢ
జాగుసేయు సతుల చుప వచ్చిన పతుల్
కదలక కృత్యంబు వదలి నిలువ
జనని యుకము ఏడి చని యేష్ట శిశుపుల
పాలిచ్చి ధేమవుల్ మనపుచు ఉడ
జనని కాపిన్నత కని మొఅజెట్ల నా
వత్సముల్ మానుల పజ్జ నిలున

గీ. పౌర్ణమా చంద్ర కిరణముల్ ప్రతిఫలింప
పారు సెలయేచి కలకలభ్యానముతె యు
సశ్రీయు కాగ ప్రకృతి గర్భమున నాడు
మురళివాయిచు చిత్రంబు మరచినావే?

ఆదిరము మనగురుష్టే మరల నరణ్యముల కీఫనములకై బంప, మన
మాటలచే నాలస్య మొరర్చుటము, అచ్చట —

సత్యః—గోలువారింట్ల వెన్న పా లీగిడల హరించుటయు,

నారః—మోహిని నంపి పరాభూతి సందుటయు—

కృషుः—గాథాంధకార మానరించుటయు, కుంభవృణ్ణి కండియుటయు
నిష్టుచీకిని కనులపు క్షుర స్తుత్వది. అబ్బి ! ఆ యురుములు—
ఆమెఱపుం తెలుచుకొన్న నిష్టుచును రెచుడలు పులకరించు
చున్నది.

కుచేః—నిక్కము. భవాంధకారమును చూచి, పరువైత్తి, సనకాది
మునివరేష్టుల మాసన గుహలలో దాగు నీ కది భయావహము
కాదా !

కృషుः—సత్యా ! జాంబవతీ ! ఆ చింజమరల గై కొని వీపుడు నామిత్తు
నకు మాగ్నాయూన మైన బాయఁగలదేమో !

సత్యః—జీవితేశ్వరా ! ఇందఱు చేటీజను లున్నను నేనే—

నారః—ఓను. నీవే—నత్యాదేవి ! నీ శెతఫనము వెచ్చించినను నిట్ట
భాగవతశేఖరుని నేవాభాగ్యము లభించునా ? వీపును. సంకో
చింపచుము.

కృషుः—ఎత్తమా ! అప్పు నేను చలికి తాఘజూలక వణాకుచుండ—
సత్యా—అప్పు జీమహాభాష్య జేముఁడైనో యూహింపు
గలవా ? రుక్మిణీ ! నీవు ? మునీగ్రదా ! అప్పు డితుడు జీర్ణవస్తు
డయ్యును తన యేకవత్తుము నొఫుంగి నన్ను రణ్ణించెను !

నారః—ఆహా ! వస్తూపహారణవిషయమున నీనేర్న గోవికల నడిగిన
తెచ్చియఁ గలదు.

కృషుः—ఎత్తమా ! బాల్యస్థుఁడుకదా ! రాక రాక వచ్చితిని ! నా
కొఱ కేమైన తెచ్చియుంచున్న ? ఏదీ యట్టిముణ్ణ.

కుచేః—కృషు ! కృషు ! ఏమి నీభ క్తనాత్మల్చును ! - ఎంత దొంగపు
కృషు !

సత్యః—ఇదోక్కటి మాత్రము నిక్కము. దొంగతనము నాథున కుగుతో ప్రటీనది. బాల్యమందే గోపిక లిండ వెన్నాం లీగడల నపహరించెను—పిదవ గోపికల వత్తుములు!

నారః—నత్యాదేవీ ఎంత పొరపడితివి! ఆ భక్తవర్ణని యుద్ధేశ మది కాదు. ఈ గోపాలకృష్ణుడు నిక్కముగ చోరుఁడే. ఈవేద చోరుడు భక్తిమే తన్న భజించువారి పాపము లన్నియు నప హరించు నాశ్చర్యాచోరుడు.

కృష్ణః—మిత్రమా! ఈ రుక్మిణీసత్య లున్నారనియూ సందియము! సంకోచింపును వారస్యులుకారు. (ఉత్తరీయమునుగొని—కనుల కడ్ది—శిరమున నుంచి—తస్వీతాంబరము నాతనికి ధరించేయును.)

నారః—ఆహో! ఏమి యూ యుత్తరీయ భాగ్యము! చినిగి, మలినమై యూ కాంచనచేలు శిరమున ప్రకాశించెగా!

కృష్ణః—(ఉత్తరీయమునందలి మూరాటను విప్పి) ఓహో! యదుకుల దెచ్చితివా? రుక్మిణీ! రుక్మిణీ! ఈ యదుకులకై సే నెన్నిదినం బులనుండి వేచియుంటినో యెఱుంగుదువా! (పిడికెడు గై కొని భజించును)

రుక్మిణీ—(జనాంతీకము) ఆహో! ఏమి యూ యదుకుల భాగ్యము? ప్రాపంచికనిరీతి యానస్వేశ్వరుఁ డడుకుల నుతింపసాగెగా!

సత్యః—(జనాంతీకము) అది యదుకులభాగ్యముకాదు. గౌలవా రిండజనించుటచే నాథుఁ డెన్నుడును నడుకుల చవి చూడని భాగ్యము!

కృష్ణః—ఆహో! ఎంతరుచికరముగ నున్నవి! మిత్రమా! యావి స్వియ ముగ నీయ్యాంగియే రచించెనా! సంకోచింపకము. దీన నా రాఘవుడు సంతుష్టిసందాగలడు. (మఱల భజింపబోవ)

రుక్షి:—(కరమును గ్రహించి) ఆగుఁ డాగుఁడు. మిత్రుఁ కొనంగిన వానిని మిథార్యల కొనఁగకయే మారు భుజింపనగునా! అందును మా చెలియలు వామాక్షిదేవి పంపినవికావా?

సత్య:—ఇదియేము రుక్షిణే! నాథుఁ డత్యాదరమున భుజించుండ వలదందునా! గౌల్వారిండ్ల జనించుటచే నాథుఁ డడుకుల నెఱుఁగకున్నను రాజపుత్రివగు నీవును నెఱుఁగవా? రమ్ము నామందిరమునకు వలయనేని—

నారః:—ఒసఁగెదవా! సత్యాదేవీ! ఆయడుకులు సామాన్యములని తలం చిత్తివా? పరమపతివ్రతాక్షిరోమణియైన వామాక్షిదేవి మానస హకోమగుండమున జనించినవి. బొలభక్తాగ్రేసరుడగు రాఘు వుని ననభక్తి మర్దితములైనవి! సర్వోకశరణ్యండగు నా స్వేశ్వరుని నివేదనచే కృతాధములైనవి.

సీ. వేడితస్థంబులై వీడి మోహపుత్రేయ

మునయు సత్యమయంపుమూర్తు లివియె,
బాధించి మర్దించి పై నణంచినవారి

కాపోర మిడి బ్రోచు యనఘు లివియె;

దధిని పాలను సీట తగజేరి సఖ్యత

కలసి వర్తించు నిష్టలుషు లివియె;

ఘనులకోరక ధనఘనులనకోరక

హరికృప పేరుగు మహాత్ము లివియె;

గీ. యటియడుకుల పిడి కెడు నారగించి

భవ్యవై భవసాఖ్యసంపదల నొసఁగె

మఱల భుజియింప శోరియే భక్త నింట

దానుడై నేవఁజేయుచు తనరవలడె!

కృష్ణః—మిత్రమా! తృప్తుడైనెతి! ఈ యఘుకుల కింతపాలు—

కుచే:—కృష్ణ! ఈద్వారికయందలి పా లన్నియుఁ నీ పాలై యుంప నాను పా తెట్టు లభించును?

దుక్కి:—నా భా! ఆభ క్తవర్యుఁ డొసంగతగినదంతయు నొసంగియే యున్నాడుకదా! మఱల నింకేముసంగఁగలఁడు?

సత్య:—చాగున్నది. మనయింట పాలేలేవా! ఐచ్ఛిచపారు నదించుటకు?

నార:—నత్యాదేవీ! ఇంకను తెలియజాలవా! ఆపుండరీకాష్టుఁ డరించు పాలు వేరు. నీవు భావించు పాలు వేరు.

నీ. 'శ్రీ' థేనువులచెంత చెలుగుచుండి పాలు దోగ్గుపాలుఁ చేసు పాలు;

సంసారబంధముల్ సడలింపగను పాలు మౌత్తుమెన నొసంగు ముక్కిపాలు;

మిన్న మన్నుల కేకమిత్రత కను పాలు

వై కుంఠాండాప్తి వఱలు పాలు;

తనవారు తనుపీడుతఱి వెంట చనుపాలు

ప్రేమవాహినిబుట్టి వెలయుపాలు

గి. రంగు లన్నిట రంగారి పొంగు పాలు

నీ కగమ్ముమై తోచక నెగడు పాలు

పాలు గోపాలు కనజాలు పాలు పరమ

భక్తి నాత్మార్పణ మొనర్చుపాలు భామ.

కృష్ణ:—మిత్రమా! నన్నెప్పుడైన స్నేరిచుచుందువా? నీవనవరతము నాహ్మదయకుపారమున మెదలుచునే యుందుపుసుమా!

కుచే:—నేనొక్కుడనే! కృష్ణ! ఈపదునాల్చుభువనములును నీ హ్మదయకుపారమున మెదలుచునే యుండలేదా!

నార:—నత్యాదేవీ! యిప్పుడైన భక్తితత్వము నెఱింగితివా! ఆ పరాత్మారునకు వీరు వా రను థేదము లేదు,

సీ. ‘వేదజాన్మార్థిధిక’ విప్రవర్యండైన

భువిని నీచుండైన మార్గండైన
యుత్తమోత్తమ భూసురోత్తముండైనను
కేల నంటగాని మాలడైన
మహితసామార్జిజ్యకమండలేశ్వరుడైన
పిడికెడన్నములేని బీధండైన
బహుళప్రేమాధిక భక్తవర్యండైన
వధియింప సేతెంచునైరియైన

గీ. సవని నెవాణిము కాని తన్నధికభక్తి
(పాహి ! మాంపాహి) యని వేడవచ్చేనేని
వాడే మిత్రుండు పుత్రుండు బాంధవుండు
భక్తవర్యండైడై వంబు మాధవునకు
రుక్షి :—నాథా ! మిత్రసందర్శనమహానందమున నామిత్రునిమాన్నా
యాసమును మఱచితిరి !

కృష్ణ :—ఓసు ! దేవీ ! నీవుపోయి యభ్యంగనమునకై సర్వమును
సిద్ధ మొనర్చుమా. సత్యా ! నీవు పక్షాన్నముల నాయత్త మొన
రింపుము ! మిత్రమా ! రమ్య ! (దండమును గ్రహించి—
తెన్నాగ నడిపించుచు) తెన్నాగ రమ్య. అమ్య ! ఎంత కృశించి
తివి. ఇక నీ కాయాస ముండమ లెమ్ము. కష్టములు బాధింపవు
లెమ్ము. నీస్తేసుతులనిషయ మడుగ మఱచితికదా ! భూజన
సమచుమున వచింతువటు లెమ్ము. ఆహ ! ఎంతసంతోషము.

(అనుబంధము. అర్)

(అందఱును నిష్టార్మము)

మూడవరంగము-కుచేలుని గృహసామిష్యుచేశము

[ప్రసేచు కుచేలుడు పీతాంబరభారిత్యై మణిభూషణహోరాద్యలంకృతుడై]

(అనుబంధము. 77)

కుచేః—ఆహో ! నే నెట్లి ధన్యుడను. ఆగోవిందుని దివ్యమంగళమూర్తిని ప్రత్యుత్సముగ దర్శించి నేవించుభాగ్యమును గంటిని. పాపము నాసతీమణియు, తనయులును నేను ద్వారకనుండి సంపదల మూర్ఖుక్కుకొని వత్తునని సంతసమున నుందురుకొబోలు ! ఎంతపెట్టివారలు ! ఆముకుందుని దర్శనానందమున నాక్కతుచ్ఛ తరసంపదలవిషయమై జ్ఞాపకమైన నుండునా యని యోచింప తైరి ! ఆహో ! యిది మాకుటీర్పొంతము కాదా !

సీ. సంచరింపవదేము చారు దర్శించురా

నతశిరంబులునై న హరిణయను ?

పలుక రావేలకో ‘స్వాగతం భవతు తే !’

యని పిల్లురాజకీరాఘు లిందు ?

కనుపింపరేలకో కొంతమరాళాంగ

నాపరివృత్తముని నాతు లిందు

ఎయరురారేలకో హృద్యవేదస్తవ

పావనసుతశిష్యపాశి నేము ?

గీ. సటవినేవకకోటివిషరమేల ?

గజతురంగాదు లిందు రాకత మదేమి ?

కనులు కానరావో ? భ్రాంతి కల్పితంబో ?

మాయయో ? కృషు నీధివ్యు మహిమ యేము ?.

నేవిందు పొరవడలేమకదా ? ఇందు నాకుటీరము లేదే? (యవకనెత్త దివ్యతరమణిమయసౌధము కాన్చించును) ఆహో ! యిది మేమి ? మణిమానుప్రాకారకుష్ణములచే నవకత్తుస్థగిత నానాసాలభంజి

కలచే నలరారు ద్వారబంధములచే చేటీజనసహస్రముచే నలరారు నీదివ్యతరప్రాసాద మెవ్వరిది ? ఇదియు మాత్రికృష్ణనిమందిరమును జోలియున్నది ? (ప్రీవేశము సేవకుడు) నాకటీర మెందున్నదో ! యితనిని ప్రీతింతునా ? అతఁడేమీ భావించునో ? అయ్యా ! నిన్న చూడ నీముదినోద్యోగివలె కాన్చించేడిని. ఈప్రాంతమున నొక జీర్ణ కుటీరముడుట సే చూచిన జ్ఞాపకము ! దయయుంచి యిది యిష్టా డెందున్నదో వచింపగలవా ?

సేవ :—**శ్రావ్యాఖ్యాతమా !** యిం దెబ్బి కుటీరమును నే నెఱుంగను.

ఇది మాప్రభునిప్రాసాదము ! ఇందు మిముఁ బోలు ద్వీజసత్త ములకు చక్కని సత్కారము కలుగుగలదు. విచ్చేయడు మందిరాభ్యంతరమునకు !

కుచే :—**అయ్యా !** తమింపుము. నాకేల సత్కారము ! తెలిసియున్న నాప్రశ్నకు వ్రత్యుత్తర మిమ్మి. లేపన్న నాదారిని నే బోయెది!

సేవ :—**స్వామి !** విధలేదు ! మిారు మందిరాభ్యంతరమునకు రానే

వలయు. ద్వీజ లెవ్వురువచ్చినను సరియె సమర్యాదగ లోనికి కొనిరావలయునని యాజ్ఞమైనది.

కుచే :—**నీ ప్రభునియాదరణ కెంతయు సంతసింతిని.** అయిన పథప్రాంతుఁ డనై యాజీర్ణ కుచేలములతో నీప్రాసాదమునకుఁ రాజైల్లునా ?

సేవ :—**ఆర్య !** మిాకేమియు నున్నాదము కలుగదుగదా ?

కుచే :—**ఏల ?**

సేవ :—**లేపన్న మిారు ధరించినవి దివ్యతరపీతాంబరములుగాక,** జీర్ణ చేలములగునా?

కుచే :—**(పరికించుచు దిగ్రాంతుఁడై)** ఆహ ! యిదియేమి ? నాజీర్ణ చేలములు దివ్యతరపీతాంబరము లెట్లయ్య ! (చేతులు చూచి) ఈ భూమణము లెచ్చటివి ? (తలనున్న పాగాదీసి) ఈ దివ్యం బర మెచ్చటిది ?

సేవ:—ద్విజసత్తమా ! ఇంకైనెన లోనికిరండు !

శుచే:—అయ్యా ! నేను దూరదేశమునుండి యిష్టాడే వయ్యాచున్నాను.
ఇంకను నాభార్యాపుత్రులనైన చూడలేదు. కాను—క్షమిం
పుము.

సేవ:—అది కానిపని. ఆగుడు. మాచిన్నిప్రభువుగారెని పిలుతును.

ప్రభూ ! ప్రభూ ! [ప్రవేశము రాఘువుడు - సముచితవస్తు
లంకృతుడై - దివ్యాభరణభూమితుడై]

శుచే:—(స్వీగతము) ఆహ ! నాకనులకు బ్రాంతికలుగమకదా ! ఏడు
మారాఘువుడుకాడో ? అయిన—?

గాథు:—(కుచేలుని మాడకయే) సేవకా ! విషయమేమి ?

శుచే:—(స్వీగతము) కఁశస్విరమును నచియే ! సుధియములేదు. కాని—
సేవ:—చేపా ! నేనొత్ప్రార్థించినను నా బ్రొహ్మాశోత్రముఁడు—

గాథు:—ఏదీ యాద్విజచంద్రుడు ? (సరికించి - సంతోషమున) ఆహ !
ఏమి నాట్యాము ! జనకా ! జనకా ! (నమస్కారించును.)

శుచే:—తనయా ! తనయా ! సీవు మా రాఘువుడవేనా ? (పరికించి—
యాలింగన మొర్చుకొని) తనయా ! అయిన నిదియేమి ?

గాథు:—జనకా ! ఆవిషయ మావల వచితు ! తొలుత మోకై పరిత
పించుచు కృశించుచున్న మాజనని క్షసంతోషవార్చ దెలువ
నిండు ! అమ్మా ! అమ్మా !

[ప్రవేశము-వామాఁఁ సర్వ్యలంకారశోభిత్యై - వెంట చేటీ
జను లనుసరింప]

శుచే:—ఆశ్చర్యము ! ఆశ్చర్యముపై నాశ్చర్యము !

గాథు:—రమ్మా ! రమ్మా ! అతిథి యనుచుంటివే. అతిథిసత్తముడు
వచ్చియున్నాడు. రమ్మా. పూజింపుము.

[వామాణి - పరికించి - సంతోషమున నమస్కరించును]
 కుచే:—దేవీ ! లెమ్ము ! ఈవేషమేమి ? ఈభూషణము లెచ్చుటివి ? ఈ
 మందిర మెవ్వోరిది ?

రాఘు:—మనదే—

కుచే:—ఈదివ్యప్రాపాదమా ! ఈ సేవకసహస్రములు ?

రాఘు:—మన పరివారమే !

కుచే:—దేవీ ! మింకీసంపద లెఱ్చు ప్రాప్తించెను ?

వామా:—నాథా ! మొన్న భౌమవారమురాత్రి - మనకుటీరముననే
 దర్శకయ్యలపై శయనించితిమి. ప్రాతఃకాలమున చూతుముకదా!
 హంసతూలికాతల్పములనుంటిమి. మన కుటీరమున కుమారీ
 దివ్యహర్ష్యర్ష్యరాజ ముండెను. ఏ మూల చూచినను ధనరాసులే.
 ఎందుచూచినను సేవకబృందములే ! ఈసేవకుల ప్రశ్నించితిమి
 కాని వారెళ్ల నిది యాగోవిందుని మహిమ యనుటకన్న వేద
 వచింపురై !

కుచే:—ఇది యాలీలామానుషవిగ్రహానిమహిమ యనుటకు సంది
 యములేదు. ఆభౌమవారముననే నే నాపరాత్మరుని దర్శిం
 చితి ! ఆరాత్రియే సేనుమ హంసతూలికాతల్పమున శయనిం
 చితి ! అక్కటకటా ! కృష్ణా ! నందనంననా ! సేను నాయరాంగి
 పలుకు లాలకించి, దారిద్ర్యబాధల ననుభవింపజాలక నాతన్నీ
 వేడ్కోలు ననుసరించి, సీచెంత కరుదెంచితిననియూ న స్నీ తుచ్ఛ
 త్వరై హీకసంపదల ముంచి, బాధింప సెంచితివి ? పరమపురుషా !
 ఐశ్వర్యమదమత్తుఁడైనై, భోగాసక్కి మనమున తావొనంగి
 నీచరణనిసినసాన్నిధ్యదూరుఁడైనై భ్రష్టఁడగుక్రూరశిహ నాకేల
 యొనంగితివి ! అయ్యా ! ధనమదాంధునకు నీసాన్నిధ్యము
 చేరవలయున్న సూక్ష్మతరమగు సూచిమొరయుండలి రంధ

మును మదేభము చౌర ప్రయత్నించినక్కుకదా ! అయ్యా !
నా కింకేమిగతి ? నేనేమపరాధ మొనర్చితి ? ఏకాలుమ్యమునకు
మనమున తావొసంగితి ? కృష్ణా ! నందనందనా ! (లోన-అను
బంధము. 30)

రాఘు :—జనకా ! నారదమాసీంద్రుఁ డరుడెంచుచున్నాడు.

(ప్రవేశము - నారదుడు-అనుబంధము. 30)

నారః—(అందఱును నమస్కరింప) కల్యాణమన్తు ! కుచేలా ! యాది
యేమి ? ద్వారకనుండి సంపదల మూటకట్టుకొని వచ్చితివా !
ఖచే :—ముసీంద్రా ! అదియే నాయపరాధము ! అదియే తొలిజస్కృ
మున నేనొనర్చినపాపముల కాపరాత్మరుడు విధించిన ప్రాయ
శ్చిత్త రూపశిక్ష !

నారః—కాదు—కుచేలా !

మ. జలధిక చేరు నదీనదంబుల కీ షఢ్యేదముఁ లేని రీ
తి లవంబై నను సీకు కృష్ణునకు సెంటే భేద మొప్పారదో
జ్యులితానంద ! భక్తశేఖర త్రిలోహింద్యాండో సీకు సే
వలనక్క మాదృశుల్లుఁ జాలుమరె ? పాదాంగుష్ఠముఁ పోలగన్ !

(లోన-అనుబంధము. 31 చరణము)

రాఘు :—అది యెవైరుచ్చునది ? మోగినివలె నున్నది ?

[ప్రవే-మోహిని-విరాగినియై-అనుబంధము.]

మోహి :—ముసీంద్రా ! అభివాదనములు ! మహాత్మ ! అభివాదన
ములు.

నారః—వాసుదేవానుగ్రహప్రాప్తిరస్తు ! మోహిని ! ఈవేషమేమి ?

మోహి :—సంయమాంద్రా ! ఇదియే నాకానందదాయకము,

[లోన కలకలము-అక్రందనఫ్యనులు]

కుచే:— రాఘవ ! తెమ్ము ! తెమ్ము. ఎస్వరో మాత్రందసముసర్పు చున్నారు. పోయి వారికి సాయ మొనర్చుము. [రాఘవుడు నిష్టార్థము. కుచేలుడు పోబోన-నారదుఁ జాసి]

నార:— అగు మాగుము ! కుచేలా ! అది కరటకళాస్త్రిగ్రహము. అతని పాశములకు ప్రాయాచ్ఛిత్తముగ-యన్యాయ మొనర్చి సంసదించిన మణివిత్తవితో - ధనరాసులతో సకటుఁబముగ నాతని గృహ మగ్గి కోత్రునిసాత్త సది. దాని నణంప మాసన మాత్రులచే కాబాలము.

కుచే:— అయిన నాసరాత్మరుఁడే దిక్కు ! సకలసంతాపవారస ! వై శాస్త్ర సరస్విరూపా ! సమ స్తమ్యజ్ఞ యూగాదిక్రి మూ కర్మసాంతీ ! శాంతింపుము. శాంతింపుము ! కృష్ణ ! గోనిదా ! ఆందస్విరూపి నగు సీ వీబ్రాహ్మణంటుఁబమునకు చందనశీతలుఁడవుకమ్మ ! నాకాసందమును గూర్చుము ! సర్వసాంతీ ! జలజాప్తా !

మ. వెలుఁగై యాంతరబ్రాహ్మణకార్యపదవీ వీక్షాప్రగల్భిండవై యిల నాట్మీయవిభాషభావమున నావేశించి సంభర్తవై కలితామాన్యప్రసూసకర్మచయయక్కాంతస్విరూపుండవై జలజాప్తా ! భువనై కబంధో ! ద్విజ సత్రాంతంబు కాపాడవే !

రాఘు:— (ప్రవేశించి) జనకా ! అగ్ని శాంతించినది ! బ్రాహ్మణంకటుఁబము రక్షింపుఁబడియె !

[ప్రవేశము-కరటకళాస్త్రి శ్రుంఖలాబధ్యంతై-యిరువురు భటులచే నిడ్చుఁబడుము]

నార:— ఒంపళో ! సోమయాగిగారు ! యిదియేమి ? తాము రాజేంద్రుని యాస్థానవిద్వౌనులే ! ప్రథాసపుతోహితులే ! మికెల యానిర్పుంధము ?

మోహిః—మహాత్మ ! ఇతఁడు భార్యాప్రేరితుఁడై ప్రభువి మును
సపశార్థించెను. దానికి శిక్ష నందనున్నాడు.

నారః—కుచేలా! యితఁడు స్నేహిరి ! యితనినుండియే సీకిన్ని క్లములు
కలిగి! ఆటివాడు శిక్షనందనున్నాడు. ఏమందువు?

కుచే:—మునీంద్రా! ఇతఁడు నాకు వైరియా! ఇతఁడు తనకే—తన
మోహినిసిద్ధికే వైరియై పాపమాడైంచుచుఁడె కదా యని
చింతించుంటి కానీ, యితనియెడ ద్వేషభావము నాకెన్నఁ
డును లేదు.

నారః—(స్వీగతము) భక్తి ! కుచేలా ! నీ విపుడు సంపూర్ణముగ ధన్యఁ
డపు.

కుచే:—భటులూరా! యితనికి విముక్తిసాధనముకల్పదా ! యితనిపర
ముగ సేనీ శిక్షనసభనించిన—?

సేవ:—స్వామీ ! ఇతఁ డపశారించిన యిరువదివేల పరషోల నొసంగిన
నితనికి విముక్తి కలుగఁగలదు!

కుచే:—అంతియేనా! పరాత్మరా ! ఇదియా నీసంకల్పము. సేవకా!
నీ వీరాజభటుల కిరువదివేలపరషోల నొసంగుము. పాపము వీరు
బీదవారుకాబోలు. వీరిగృహాకృత్యమునకు నలయు ధనమును
పారితోమికముగ నొసంగుము. (భటులు సేవకులు నిష్టు
మము)

నారః—కుచేలా ! ఇప్పుడైన ధనమునకును నుపయోగముండు ఔతెంగి
తీవా! సంపదును మోహినిసాధనమునకు పారంపర్యముగనై న
పోతుభూతములగునని సణ్ణాదేవివాదమునందలి యూదార్థీ
మును నిమాపించుటకై యే యాసర్వేశ్వరుడు నీ క్రియైశ్వర్య
మొసంగి !

రాఘు:—జనకా ! ఈ పారుని గృహము నిర్దగమయ్యేకదా ! ఇక —

కుచే:—పోను ! రాఘవా ! ఈ బ్రాహ్మణేంద్రునకు నూతనగృహనిర్మాణమునకు వలయు ధన మిష్టింపుము.

వామా:—నాథా ! నూతనభవననిర్మాణమగువఱ కీత్తు డెండుండ వలయు !

కుచే:—నిక్కము. ధర్మసహాయునీ ! చక్కని జ్ఞావకమొనర్చితిటి! శాస్త్రిగారూ ! తమ గృహము నిర్మించబడువఱకు మాగృహమున తమ సాన్నిధ్యభాగ్యము నొసంగవేడువాడ.

కర:—వలదు. వలదు - మహాత్మా ! కుచేలా! వలదు (పాదముల విమాదఁబడి) నాకు సాఖ్యము వలదు. గృహము వలదు. ఏమియు వలదు. నే పరమాత్మకుడను. నీవనుగ్రహింతువేని నాయవరాధముల మన్మింపుము. వశాంత్రావకూషమునుండియుద్ధరింపుము. భక్తియోగ ముపదేశింపుము. దాసునిగ స్వీకరింపుము. ఇదే నాతనుప్రాణముల నీకర్మించితి.

కుచే:—సోదరా ! లెమ్ము. నీపాపముల తప్పక నాపరాత్మరుడు కుమించును. సర్వీప్రాణలును నా నారాయణస్వీడూపులేకదా!

నార:—ద్వీజచంద్రమా! లోకమున మానవుల నుద్దరింపవలయు నన్న భక్తికస్ను సులభమగుమార్థములేదు.

సీ. శ్రీరాగదయితుని చేరి యొక్కెడ నిల్చి

భక్తికస్ను సులభపథము కలడె ?

తోడిప్రోడలులేని రేడు ప్రాపింపఁగ

భక్తికస్ను సులభపథము కలడె ?

ఇందిరాళల్యాణి యెఱుగని హరిచేర

భక్తికస్ను సులభపథము కలడె ?

శ్రోకమోహనమాయలోన దర్శింపగ

భక్తికస్ను సులభపథము కలడె ?

గీ. చిద్రసావేరతమనోజ్ఞచిత్రరూపుః
బడయ భక్తికన్న సులభపథము కలదె ?
ముక్తి భూపాల గోపాలమూర్తిజేర్ప
పరమభక్తికన్న సులభపథము కలదె ?

[ప్రవేశము—దీఁషితుడు—కృష్ణధ్యాన మొరుచు]

నారః—దీఁషితా ! నీ కీక్లషభక్తి యెట్లులవడిమే ?
దీఁషిః—సుందరాష్టి వృణ్యముచే.

కుచే:—కుమారా ! యటురమ్మ. నీవనవరతకృష్ణపాదభక్తుడవే
యగుమవేని సుందరాష్టి తప్పక నీయదియే యగు.
మోహిం, కరః—మహాత్మ ! మా కాపరాత్మరుని దర్శించుభాగ్య
మెన్నటికైన కలుగునా !

కుచే:—తప్పక కలుగును ! దృఢభక్తి వేణిన తప్పక నాకాంచనచేలుడు
దర్శనమొసంగును.

క్షో. కల్యాణం నః ప్రభూతం కలయతు కలితాలాపనీరేజబాలా
లీలాజాలానుకూలాశిశిరకరకలా భూనుమాలావిలోలూ
ఏమా శేషాహితోమా ఖలనిచయముమా కౌస్తుభూవేతభూమా
ముద్రా భద్రా వినిద్రామరహరణవిథోకాపికారుణ్యపూర్ణా !
[ప్రత్యక్షము- రుక్మిణీసత్యానమెతుడగు శ్రీకృష్ణమూర్తి]
[అందఱు నమస్కరించి - హరతి నొసంగుదురు]
(అనుబంధము)

మంగళము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

ఈపద్యము పొరచాల్సన ముద్రింపబడవయ్యా. దీనిని 24 పుటలో
1 వ సంజ్ఞి—“రెంచిన్ను ప్రకాశించుచున్నాడు” అనుటమైన పిదప
చేర్చవలయి.

సీ. తనకస్సుజీవీ నై చినిగి మోక్కాలైన
దాటనిమలినవమ్మాబు గట్టి
భష్యమై ముచుతోలవడియు తా నగుమోము
సరళమై బ్రహ్మతేజంబు చాట
సరతోపవాసనన్నయతి కృతీంచియు
పూతపూ తనువున బూడి సలఁది
సంస్కార మెఱఁగక జడలుగట్టిన కురుత్
సంసారసుఖముల చాటుమండ

గీ. తనువు మఱచి సృత్యమునేయుతఱిని సైన
గాయములె భూమణాకృతి గ్రాలుచుండ
చేత తులసి మాలలదాల్చి చింతలేక
భక్తియే రూపమును దాల్చి వచ్చే సనఁగ.

5. ಮಾ ಹೀ ನಿ.

కలరె - యాజగతి - నన్న - బోలువారు॥

४८७॥

ಮೊಹಾವಾಗುರ್ಲ - ಮಿಂಗಾಲುಡೆನ್ನೋ-

శ్రీంగార - మహిమ - నిర - సింప ధర॥

四

6. ಮೂರ್ಕೆ ನಿ.

నొదమే - సురుచిర - ముక్కీ - నినాదమే - యది-

పుస్తకాలి

కోకిల - కూకలు - లలితమనోజు మె - సాలపులనించెడిగా-

సదముల - మదవతి - హృదయములలరక్ ||

۱۰

7. మౌలికి. రాగము-పబ్బిడ్డి_కూతము-కైక.

సశరీరసుఖా - మొసంగ - మేలూ-

విశన - లీలా - స్వరూపమ్॥

二

ధనమణిభాగం - సంపదలొనగఁక -

ವೀರಿಡಿವೆ ಯಶಸ್ವಿ - ಶ್ರೀಯಗ್ರಹ - ಪಾಡಿಯೆ॥

८५

8. పొచ్చాని. తాళు_డ్రో_రాగు_భూ_గేశరి

కొప్పడు - మపరాధి - సైన్సీషన్స్ - గురువులు

二〇

విపరీత - మౌహండు - జైల్నుంచిష్టవార -

మేనొవడ్లితి - నను - విత్తింపుమొయవము॥

四

శుద్ధవినుతగుణాలీసు - క్రియోష్యూ-గెండులు

మూడు చిత్రానునే తి - మోహంబువిడునే తి||

卷八

9. కుచ్చెలు-మౌహిని. రాగము నిండుటకి శ్రీకాళాశ్వరును

వనదినివాసు - వనజ్యుల్ - హరి-

శ్రీతిథాసాముచ్చ సరసిజనయనా॥

సామజసరతోష - కౌస్తుభమధిభూష -

సన్మత్కృతివేషా - పండిత పోషా॥

వంధి॥

10. సామనుడు. రాగము - సారంగ్ - చతుర్శమయశాస్త్రము.

మురళీగోకుల - నందక్లప్పా॥

మురళి॥

నందకృష్ణా - ఆనంద - కృష్ణా -

మురళి॥

మాని - లోలా - శ్రీ - తలోలా॥

మురళి॥

11. సాధువులు. రాగము - ఇంగోల్కా.

గోవబాలా గోవ - థాలా॥ గోవర్నగిరిధీర్ - శైలీ॥

గోవ

మానిలోలా - విమలా మధుతర - జరస్మిత మంజులవదనా॥

గోవ

12. వచేల - సారద.

కీరివరదా - విమలా కమలానాథ॥

కీరి

సారసాయ - తరణార్థజనావన - కేవ - గోవిందా - ముకుదా॥

13. వామాయి రాగము - కాళింగ.

తగునా - దుంపాగెమసల్క - వ్యామవగర్జు - తాల్గు - తాల్గు.

కరుణామయ - మముబ్రోధిగస్తు॥ కథుడ్దినులుపై॥

సమయము - క్రూరు - మముఖునక్కపు -

మనుషగ - ఉడిగిన్న - కూర్చుల్ - గూ - భూవనా - భూరణ్ - భూముగ్

14. సాధువులు 11వ పాఠయే

15. సకోజాన.

కైపుల్చాన - గుంపుల్చాన్చి - సుముచిర - మోనునుసుముచే - కుమి నురుమి

ముచుల్చాన్చి - తథుముల్ - రంజుల్చేమ్మి - సులిత్తు మూర్చుల్ - రుమ్మి

18. ఎంచుక్కె.

- అకట్టా - కమలానాథా - కనుమా - కరుణార్థో - దేవా॥ అక॥
 తనయుఁ - దినమణిభానుఁ - దయచేణొనరాదే - శౌరి॥ అక॥
 అతిథులకోగిరముసఁగన్ - చేయుఁగడె - లోకశరణ్యా॥ అక॥
 కడుదీనుల - కనరాదే - భరమా - మముబ్రోవన్ - శ్రీఛా॥ అక॥

17. నారద. సాహేరి.

ఎవరున్నారహరీ - ఇలసీ - సరి॥ యెవ॥
 కరుణాలోడనాశ్రీతులకావగ -
 సరసిజ్యాసనాద్యమరవందితసీ॥ సరి॥

18. కుచేల. మాల్కోన్రాగమ.

నారదాది - యోగివినుత్త -
 నిరతఫున్మా - నందా - సామగాన - లోల - విమలా॥

19. కుచేల. రాగము. సాత్మం.

గోపాల - నుత్వేద - శ్రీత్రుట్ల - కృపరాదా -
 శ్రీనాథ - ఘుషకరుణ - ఘునుషైది - తఱికాదా॥ శ్రీనాథ॥
 ఇదె - నిన్ను - వేడువాడ - ముసివినుత్త - హతదుర్దిత -
 ప్రమత్తోస్మి - యనుచుసదా - చరణ - నల్సిన్ - ములను - విధువ -
 మాయా - మేయ - నుత్వేద - గోపాల - కృపరాదా॥ శ్రీనాథ॥

20. అంఢబ్బ. రాగము. సాత్మం.

పాలయగోకుల - బాలా - పాలయ॥
 కరుణాలోత్తో - భువనాపాల - లాలిత - లాలసఫ్కుజ్-నాలయు - పాల॥

21. అందఱు. వైపాటులోనిచరణము.

మంధరధరధర - బృందవనచర - సదమల-
మదగజ - హృదయవిలోల్మా - విద్శితదనుజీ॥

పాల॥

22. అందఱు. భజన.

కావా - రావె - శ్రీ-గోపాల - బాలా - కృష్ణ॥
గోపాల - జయజయ - గోవింద - జయజయ-
వరమహావనా - కరుణనుగనుమా॥

కావ॥

కావ॥

23. కచేల.

కృష్ణకృష్ణ - కృష్ణ గోపాలబాలకృష్ణ !
కృష్ణకృష్ణ - గోవిందబాలకృష్ణ - ఆవందబాలకృష్ణ॥

కృష్ణ॥

24. కచేల.

రాథాకృష్ణలీల - తెలియ - రాథాకృష్ణలీల-
లేరు-దేవమానులు - ఆ-దేవమానులు॥

రాథా॥

ఆరపాలుడనిజనులు - హరిదేవద్యుడనిమునులు—
కననొకండై ననిజమరయూ - హరిమాయూ - నెఱిగలేరు-
దేవమానులు - ఆ - దేవమానులు॥

రాథా॥

25. సారద.

సీదుకరుణా - లీలా - హరీ - మీరణాలగలరే॥
గోవింద - నాము - మహిమా - హరీ - మీరణాలగలే-
మాయూ-నాటుకంబుజగత్తిక్క - మీరణాలగలరే॥

సీదు॥

సీదు॥

కామ్రోధ - ములచే - కృస్తోద్యుమహాం - కారగత్తిక్క
నాటుకంబు - జగత్తిక్క - మీరణాలగలరే॥

సీదు॥

26, 27, 28, కృష్ణ.

నంతనమాయె - మదిలో - కనగా॥

అంతరమందు - మిత్రుని - గాంధో -

కలిగెను - చాలా - మదిలో - కనగా॥

సాదరప్రేమ - సత్కృతిసలుపన్ - కలిగెను చాలా - భర్తిరా॥

29. కంచెల

కవలయదళ - సీలంహారిం బాలం - భూవయతాం॥

దళితదనుజసుకృతఫలం - కలితవిషయహోలాహాలం -

బాలంభూవయతాం॥

30. నారద, రాగము_రక్షింధురు.

గోపాల - బాల - గోపికాలోల - విషులా॥

ఆనందమునిలోల - మురై రిమారథుణ

నిరుషమానందకరుభూ॥

31. హాహిని.

వాదబిందుకళాతీతనమోసమో -

వేదవందిత - శౌర్య - సమోనమో -

మచాని - మానవ - త్వోలోం॥ నమో॥

కార్యకారణస్వరూప - నమోభమో -

భ కమోషుదశారే - సమోనమో -

మంత్రతంత్రస్వరూపనమోనమో -

32. అంధలు, మోహన - ఏకతాతము.

కమలూ - నాభూ - విషులవిభూ -

కమలూ - వాసూ - కలుషపూర్వూ -

చరిత్రలు—కథలు.

	ర అ		ర అ
హస్యరసకథల్నావీ	0 8	16 రాజులకథలు	0 12
వినోదకథల్పువలీ	3 0	పుయారవచ్చకవర్తికథలు	0 8
ఆత్మకథ 1 భా॥	1 0	మహాభక్తవిజయం అను } 30 భక్తులకథలు } అశేషియన్నై టుసుకథలు } కంపిటుసోర్ట్ } శుకసప్తతికథలు } గదుడపురాణము వచనము } శారదాచటుము(మాత్రసపుత్రి) } శతకరం రామాయణ(పవనం) } పాండురంగభక్తవిజయము } గురుభక్తవిజయము } బౌద్ధమహాయగము } అంధ్రులచరిత్ర తివ భా॥ } డైట్రీ కవ భా॥ } అంధ్రదేశపుచరిత్ర } కాలిదాన్ప్రకరణము } సాంసద్ధాపాభ్యాసము } కాకెతీయల బ్రిత్త } ప్రాచీనవిద్యాపీఠములు } పెద్దాపురసంసానచరిత్ర } కబీరుదాసు చరిత్రము } ఆది & కోవారి పాండు } రంగ భక్తవిజయము } 6 0	1 0
భట్టమిక్రమార్థునికథలు } క్యాలిక్స్ట్యండు } హస్యవలరి	2 0		
చమత్కార కథల్లోలిని	0 12		
1వ భా॥	0 12		
డిట్రో 2వ భా॥	0 12		
అప్రార్థ మనోహర } చిత్రీకథలు } మూడుచెప్పాడెబ్బులకథ	0 8		
అహిమహిరావణచరిత్ర	0 8		
పండితజవహరిలాల్ నెపులు	3 0		
రామతీర్థస్వామి	0 8		
మడ్చుక్రవర్తుల యిద్ద } జాల్పు కథలు } శ్రీతాళ పుచమిశతికథలు	0 6		
మంక్రొండురాజులకథలు	0 12		
శ్రీలవ్రతకథలు 1,2,3 భా	0 12		
రైతుబుణచటుము	0 1		
మహాపతివ్రతలకథలు	0 8		
మదనకామరాజకథలు	0 8		

కొండవీ వీరమెకయ్య అంట సన్ను, రాజమండ్రి,